

הישיבה המאה ושבוע של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, י"ט בתמוז התשמ"ה (8 ביולי 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. ציון מלאות עשר שנים להחלטת האו"ם על מעמד האשה

שמעב זה נובע, בחלקו, ממצאות אובייקטיבית ומאייכולתן של אמהות לילדים קטנים להשקיע את הזמן והמאמץ הנדרשים לשם צבירת עוצמה פוליטית. אולם, נדמה לי שמכאן ועד למצב העגום, שבו מחצית האוכלוסייה בישראל מיוצגת באורח כה מזערי - רחוקה הדרך.

יחידה זאת, במציאות זו אני רואה פגם בסיסי בתפיסה הדמוקרטית שלנו, שלפיה צריך להינתן ביטוי הולם לכל חלקי האוכלוסייה, לא רק משום עקרון השוויון, אלא כדי שהשלטון יוכל לשקף את מאווייו של הציבור על כל חלקיו. כאשר ציבור חשוב וזכה לייצוג כה נמוך, נפגעת, מטבע הדברים, יכולתו להשפיע על תהליכים והחלטות שלטוניים, וממילא נפגעת הדמוקרטיה.

אמת, הכנסת אינה יכולה להחליף תהליכים חברתיים באמצעות חקיקה בלבד. עם זאת, יש ביכולתה של הכנסת לשמש במה ולנסות להוות מורה דרך לציבור לשינוי כיוון ולשינוי הלכי הרוח. משום כך אני רואה חשיבות בפני עצמה בקיומו של כנס מיוחד זה של הכנסת, שבו יישא דברים ראש הממשלה, כחלק מן המאבק הממושך המיועד לחזק את ירי כל אלה העושים למען שוויון הזדמנויות אמיתי, גם ללא הכרל מין, כפי שהדבר מופיע במגילת העצמאות.

אני מתכבד להזמין את כבוד ראש הממשלה, אדוני ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אורחות יקרות, נולדנו לתוך עולם מלא קיפוחים - קיפוחי הטבע את האדם וקיפוחי אדם את אדם. המדע לוחם בקיפוחי של הטבע, התכונה לוחמת בקיפוחי האדם.

קיפוחי האדם כללו יחסי אדנות ועבדות, אפליה גזעית, רדיפה דתית, שלטון רודני, דיכוי חלשים, שימוש באלימות ושלילת זכותה של האשה לשוויון מלא עם הגבר.

לקיפוח אין עתיד, וכל זמן שהוא יימשך - יימשך המאבק נגדו. חברה מתקדמת קאמת היא זו המבינה באורח מלא ומאמצת לעצמה, בהשקפת עולם ובמציאות היומיומית, את ערך השוויון.

התכנסנו היום בכנסת ישראל כדי לציין מחדש ערך יסודי בחיינו - ערך השוויון שכי האשה ובין הגבר, מימות עולם

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, בימים אלה מלאו עשור שנים להחלטת האו"ם בנושא מעמד האשה. הכנסת מצאה לנכון לציין אירוע זה במושב מיוחד, בשל החשיבות הרבה שמייחסים בבית זה לקידום ולשיפור בתחום הזה.

רצוני לקדם כבברה את נציגות ארגוני הנשים, המתארחות היום בכנסת ונוכחות עמנו כאן בעת ישיבה זו.

עברתי על הדברים שנאמרו בישיבה הכנסת אז, לפני עשר שנים, לציון החלטת האו"ם, ומצאתי כי אני יכול להצביע על התקדמות בנושאים מסוימים ועל דריכה במקום, לצערי, בתחומים אחרים. מבחינתה של הכנסת, כגוף מחוקק, היה הצעד החשוב ביותר שנעשה לקידום מעמד האשה - כהתאם לסעיף א' בהחלטת האו"ם, האומר "לקדם את השוויון בין גברים ונשים", וברוח המסורת היהודית במיטבה, הודעת לספר על דבורה ששפטת את ישראל ורואה באם העבריה אשת חיל - קבלתו של חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, שנחקקל בכנסת בחודש מאי 1981. זהו אחד החוקים הנאורים והמתקדמים ביותר בקודקס החוקים שלנו. אולם, מי כמוני יודע, ששוויון אמיתי אינו מתבצע רק באמצעות חקיקה, אלא צריך להיות מעוגן בתהליכים חברתיים וציבוריים. האמונה וההכרה כמעמדה השווה באמת של האשה לגבי מרבית התפקידים, פרט לתפקידים הורשיים כוח פסי מיוחד, הן תהליך ממושך, וזה עדיין מצוי בשלבי הראשונים ומחייב תמיכה וחיוק מתמידים. החוק שהתקבל אינו בא במקום מאבק זה, אלא בנוסף עליו, אולי כמכשיר מסייע ומדריך.

נושא שלא חלה בו, לצערי, התקדמות מספקת, למעשה לא חלה בו התקדמות כלל, הוא מספר חברות הכנסת בבית הזה. לפני עשר שנים היו בכנסת תשע נשים, ואילו עכשיו יש עשר חברות כנסת. בקצב זה נזדקק עוד ל-500 שנה עד אשר יבוא הדבר על תיקונו.

(מחאות כפיים ביציע האורחים)

העובדה כי עד עצם היום הזה פחות מ-10% מכלל חברי בית הנבחרים שלנו הם נשים היא תופעה עגומה, ושורשיה נעוצים באי-שילובן המספיק של הנשים בתאים הבסיסיים של החיים הדמוקרטיים שלנו - המפלגות, ניתן אומנם להניח

הבטחת שילובן המלא של הנשים בפיתוח הכולל: ג. הגברת תרומת הנשים לחינוך השלום בעולם.

שנת האשה הבין-לאומית הניחה את אבן הפינה למאבק ממושך לקידום מעמד הנשים בכול. יוזמת האו"ם לא הביאה בשורה חדשה לעולם, אבל היה בה כדי לתת לגיטימציה בין-לאומית לתביעותיהן של תנועות חברתיות הרגולות בשוויון אמת של האשה בימנו.

אחת התרומות החשובות של העשור היתה ניסוח האמנה לביעור כל צורה של אפליה נגד נשים, שהתקבלה בעצרת הכללית בסוף 1979. שבעה חודשים לאחר תום הניסוח, במהלך ועידת קופנהגן, הגיע מספר המדינות שחתמו על האמנה ליותר מ-80, ובכללן מדינת ישראל. כיום, כשלהי העשור, חתומות על האמנה או הצטרפו אליה למעלה מ-100 מדינות. ו-66 מתוכן כבר אשררו אותה כאופן מחייב.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מרדע ישראל איננה — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

בעוד שבת ימים תיפתח בניירובי ועידת האו"ם שתסיים את העשור למען הנשים. לקראת הוועידה נחבקשו חברות האו"ם לדוות על מעמד האשה במדינותיהן ועל ההתפתחויות שחלו במהלך העשור. מסיכום המידע שנתקבל מדוחות אלו מצטיירת תמונת מצב שאינה עולה בקנה אחד עם הציפיות שנקשרו בעשור למען הנשים.

דוח הוועדה של האו"ם למעמד האשה מלמד, כי על אף העובדה שבכמה מדינות ובכמה תחומים הגיעו הנשים לקידום משמעותי, הרי בראייה כוללת היתה ההתקדמות שחלה במהלך העשור צנועה בהישגיה. המטרות שהוצבו על סף העשור באו לידי מימוש חלקי ביותר. הדוח מצייין, כי המיתון הכלכלי שפקד את העולם בראשית שנות השמונים פגע במאמצים שנועדו להגביר את שילובן של הנשים בחברה. למרות התישגויות הצנועות של העשור, היתה במהלכו עלייה במודעות הנשים וציפיותיהן וכתוצאה מכך נוצרה תנופה, שהיא בסיס של התייחסות חדשה לגבי העתיד.

מחברי הדוח צופים תחזית קודרת לשנת 2000. אם לא תתחולל המורה יסורית מחשבתית והתנהגותית. אחד האומדנים המאלפים של הדוח לשנת 2000 מלמד, כי אף שתפוקת העבודה של נשים בעולם תעלה על זו של הגברים, קרוב לוודאי שהן תמשכנה לקבל רק 10% מההכנסה העולמית. השתתפותן בכוח העבודה תהיה גבוהה מבחינה כמותית, אולם נמוכה מבחינה איכותית. גם יש להניח שעבודתן תתרכז בתחומים שבהם רמת המיומנות, גובה השכר ומידת הביטחון הסוציאלי הם מן הנמוכים במערכת התעסוקה.

יוזמת האו"ם למקד תשומת-לב עולמית לנושא מעמד האשה ראויה לשבח. עם זאת אסור להתעלם מכך, שהוועידות שהתכנסו שימשו במה למטרות זרות לנושא ולביטוי עוינות לישראל. בוועידת מקסיקו הוצהר לראשונה, כי יש לבצע את הצינונות, כמו את הוועונות, הפאשיוס, הקולוניאליזם, האפרטהייד ודומיהם — משום פגיעתם בשלום ובשיתוף הפעולה הבין-לאומיים. בוועידה זו הוטבעה המשוואה "צינונות היא גזענות". בוועידת קופנהגן חזרה ונשנתה הצהרה זו. זאת ועוד, בשתי הוועידות עסקו בהרחבה, ובאופן חד-צדדי, בשאלה הפלשתינית, ונתקבלה בהן החלטה הקוראת לסיע לנשים פלשתיניות, הנתונות במצוקה תחת הכיבוש הישראלי. במקום לעודד אחרות נשים מכל העמים, הקימו במה להפצת שנאה בין העמים, בשם שוויון האשה.

ידעה היהדות להרגיש את מקומה השווה של האשה בצד הגבר. "אשת חיל מי ימצא" — לא היה פסוק ריק מתוכן. היו לנו נביאות בצד נביאים, שופטות בצד שופטים, מלכות בצד מלכים, והעיקר — אמהות. אמהות האומה: שרה, רבקה, לאה ורחל. והן גם נתנו את הטון, השפיעו על כיוון המחשבה היהודית ועל ההווה הישראלית.

סיפוריה של האשה בתחית ישראל עדיין לא סופר במלואו, אבל אנחנו נמצאים כאן כדי להעיד — להעיד על נשות הביל"ויים, שחרשו עם כעליהן אורח חיים בארמת הארץ; להעיד על כנות העלייה השנייה, שיצרו עם חבריהן את הקיבוץ ואת המושב; להעיד על חנה שנש וחביבה רייך, שביקשו לגונן על הנספים בשואה; להעיד על לוחמות ירושלים שיכלו למצור; להעיד על עולות מרוקו ורומניה, קורדיסטן ורוסיה, שבנו בצד אישיהן את ערי הפיתוח, תקוות העתיד של מדינת ישראל.

האשה הישראלית עומדת היום בקו הראשון של החזית החברתית והכלכלית. לכוא לנן של נעמ"ת או של ויצ"ו או של "אמונה", למוסד של ילדים שקופחו בידי הטבע, לבית-ספר ערב של אמהות עובדות, לחדר לימודים של מורות-חיילות, לבסיס אימונים של חיילות צה"ל — כל אלה הם מראות בלתי נשכחים, וכמעט אין משלם בעולם.

גם בימים אלו, בימי מצוקה לישראל, העיניים נשואות לאם, לאשה, לארגוני הנשים, בהזמנה לסייע למדינה להיחלץ מקשייה המרובים. המדינה אינה אלא משפחה גדולה. היא נקלעה לסכך קשה, אבל זהו סכך שניתן להיחלץ מתוכו. עלינו לעבור, לצערי, תקופה של הסתפקות במועט — לא רעב, לא אבטלה, לא אוברן עשתונות, אלא תקופה של הירוק החגורה — כדי שנוכל להמריא לעבר משק חזק יותר, לעבר חברה צודקת יותר.

כן, חברות טובות, יהיה קשה, תהא תקופה של יזע, גם של דמעות, אבל גם של תקווה. תקופה של עבודה קשה יותר ושל מצרכים מחושב יותר, תקופה של פחות שכר אך גם פחות אינפלציה. לא תקופה של נופש, אך תקופה של הבראה.

אני פונה אליכן, לאמהות ולנשים ולארגוני הנשים, שלא לתת לייאוש ולמרירות להתפשט בקרבנו. עליכן — כחלק חשוב של האומה — ליטול את המשא מרצון למען העם, למען הנוער, למען העתיד.

לכלכלה מרכיבים רבים, אך אין מרכיב מהותי יותר מרצון טוב. עברנו בחיינו, בחיי כל אחד מאתנו ובחיי כולנו, בשותפות גדולה, זמנים קשים מהזמן הנוכחי. עברנו אותם ויצאנו מחוזקים. יצאנו מחוזקים כי הנשים שלנו ידעו להתאפק, ידעו לתסוף, ידעו לוותר, הכול למען עתיד הילדים, חינוכם ורווחתם.

גם האשה הערבייה, האם הערבייה, ידעה להשתתף — ולא האחרונה — במאבק לחיים של הוגנות, של שותפות, של חתירה לקדמה. האשה הערבייה בישראל שוב איננה נשמה סבילה. היא לומדת, היא עובדת, היא עומדת על זכויותיה. באלו היא נבחתה, ובאלו נבחים גם אנחנו.

חברי הכנסת, התכנסנו היום לישיבה מיוחדת, כדי לצייין את יוזמת ארגון האומות המאוחדות לרכז עשר שנות פעילות למען ענייני של הנשים בכל חלקי תבל. ההכרזה על עשור האו"ם התקבלה בעצרת הכללית עם סיום שנת האשה הבין-לאומית ב-1975. היעדים שהוצבו לשנת האשה הבין-לאומית היו: א. קיום השוויון בין גברים לנשים; ב.

כן, נקבע בהחלטה כי בכל ועדת מכרים או ועדה מקצועית חשופתנה נשים, אלא אם כן נבצר הדבר מטעמים שיפורטו בכתב, על חברי הממשלה הוטל ליישם מדיניות זו במסגרת משרדיהם, בחברות הממשלתיות ובפרשיות האחרות שבאחריותם. הוטלה חובת דיווח שנתי על התקדמות בביצוע המדיניות באמצעות הממונות על הטיפול במעמד העובדות במשרדי הממשלה, והוקמה ועדת מעקב לאכיפת ההחלטות.

אני שמח לראות היום ביציע הכנסת מאות נציגות ופעילות של כל ארגוני הנשים בישראל. ארגוני הנשים הוולונטריים בישראל ראויים לכל שבח, גם על רוחם וגם על מעשיהם. על דעת הכנסת והממשלה אני מבקש לקדם אתכן בכרכה, להביע הוקרה חמה, הוקרה העם, לפועלכן. ההתנדבות היא אבן-יסוד בהשקפתנו החברתית: כך גם העזרה לזולת, בלי לצפות לתמורה: כך גם הערכות ההדדית. כבר אמרו חכמינו: "ירודף צדקה וחסד ימצא חיים, צדקה וכבוד". זו תמצית דעתנו, להיותנו חברת רווחה עוד כטרם היינו למדינת רווחה.

אתן, הנשים, החברות, המתנדבות, העמלות בכל הארץ ובכל התחומים, היו מופת: העובד לפני המחנה, ואתכן וכעזרתכן נציע את מדינת ישראל אל אופקים של תקווה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. חבר הכנסת טובי, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, מפאת חשיבות הנושא, האם אינך חושב שיש מקום לקיים דיון בעקבות הודעת ראש הממשלה, ולו כדי לשמוע את חברות הכנסת מעל במת הכנסת, וכדי להעלות את התביעה לאשרר את האמנה נגד אפליית האשה, שלצערו ממשלת ישראל לא הסכימה עד כה לאשרר אותה?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אולי כדאי לשמוע בהזדמנות זו את חברות הממשלה.

היו"ר ש' הלל:

אני מאשר שחשיבות הנושא היתה מחייבת אותי דיון. המסגרת שקבענו לדיון הוה היא כנס מיוחד של הכנסת, ולגבי כנס מיוחד נאמר בתקנון הכנסת: "בישיבה מיוחדת של הכנסת המוקדשת לציון של מאורע ינאם יושב-ראש הכנסת או חבר הכנסת שיושב-ראש הכנסת קבע לכך, ויכול שינאם ראש הממשלה או חבר הממשלה שראש הממשלה קבע לכך".

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה אף חברת כנסת אחת לא תנאם בכנס מיוחד כזה?

היו"ר ש' הלל:

משום שכתוב: "יושב-ראש הכנסת וראש הממשלה, אני מציע לכם שבפעם הבאה תבחרו או ראש ממשלה אשה או יושב-ראש כנסת אשה, והדבר יבוא על תיקונו".

מוחמד מיעאדי (הרשימה המתקדמת לשלום):

צריכה להיות לפחות ממלאת-מקום.

לפיכך נאמר: הציונות נולדה כדי להגן על קיומו הפיסי והרוחני של העם היהודי ולא כדי לפגוע בזולתו. הציונות מבטאת את שאיפת העם היהודי לעצמאות במולדתו ההיסטורית ואת התגשמות חזונו של נביאי ישראל, שבישרו הן שלום והן שוויון. ברוח זו אני קורא לנציגי האומות שיחנסו כשבוע הבא בניירובי לכבוד את נושאתה של הוועידה, ולא בלתי רלבנטיים, נגד ישראל ושהציונות, ועוד אדגיש: ההחלטות שהתקבלו בוועידות הקודמות לא ירחיקו את ישראל מלשאת פעולה ולהרים את תרומתה למאמצים הבין-לאומיים לקידום מעמד האשה.

אורחות יקרות, בשנת האשה הבין-לאומית, לפני עשור שנים, מינה ראש הממשלה דאז, מר יצחק רבין, ועדה למעמד האשה. תפקיד הוועדה היה להביא לפני הממשלה ממצאים והמלצות לגבי ההיבטים שבהם כדי לקדם את זכויות האשה ולמנוע את אפליית לרעה. בראש הוועדה עמדה חברת הכנסת אורה נמיר ו-92 חבריה ייצגו את כל גוניה של הציונות בישראל. הוועדה בחנה את מצב האשה כמעט בכל תחומי החיים בארץ ובתום שנתיים של עבודה מאומצת חיברה מסמך יסודי רב-ערך וראשון מסוגו. הוא מכיל מידע מפורט ומוסמך, דינאים מרחיבי דעת והמלצות שיש בהן לשמש הוראה לשנים הבאות. הפרסום שניתן לרוח תרם להרחבת העניין והידע בנושא, הגביר את המודעות כלפיו והמרץ גורמים שונים במערכות המוסדיות והוולונטריות לפעול ברוח ההמלצות שבו.

הממשלות שבאו לאחר מכן המשיכו בכך, והיועצות לענייני נשים ניסו להגשים המלצות אלה. לפי שעה הביאו כל היוזמות ליישום של חלק קטן, לצערי, להמלצות הוועדה. שני ההישגים העיקריים שמומשו היו: חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, שעבר את אישור הכנסת, המחייב פרסום הצעות עבודה במונחים המתייחסים לשני המינים ואוסר אפליה בקבלה לעבודה; ותיקונים של דיני הראיות, באופן שניתן שוויון למעמדה של האשה בבית-המשפט, ובטל הצורך בדרישת הסיוע לעדותה כאשר היא מתלוננת על עבירה מינית.

משקמה ממשלה זו היא נתבעה להכרעות קשות בנושאים בוערים: משבר כלכלי חמור, נסיגה מלבנון הבוהגנית, תהליך הנורמליזציה עם מצרים ויוזמות שלום עם ירדן, למרות סדר-יומה העמוס של הממשלה, היא הקדישה מזמנה לטיפול גם בעניין מעמד האשה, וכך הוחלט לא מכבר לאמץ מדיניות החותרת לשוויון הזדמנויות לנשים בשירות המדינה. בין היתר מורה ההחלטה לפעול למען איוון אמיתי בייצוגן של נשים בתפקידים בכירים, כוועדות ממשלתיות ובגופים מיעציים; להקפיד על מתן הזדמנות שווה לעובדות המדינה בכל הדרגות, תוך שימת דגש בקידומן בתפקיד ובשיתופן בתוכניות להסבה מקצועית הפותחת בפניהן מסלולי קידום חדשים; להגדיל את שיעור הנשים בכלל המינויים למעצות המנהלים של חברות ממשלתיות, מועצות ציבוריות וועדות אד-הוק למיניהן. כמו

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה מטעם הממשלה — הצעת חוק לתיקון פקודת מניעת טרור (מס' 2), התשמ"ה — 1985:

לדיון מוקדם — הצעת חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מצב חירום), התשמ"ה — 1985 — מאת חבר הכנסת אלעזר גרנות; הצעת חוק מס שבת מקרקעין (פטור

היו"ר ש' הלל:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

חזרת ל"ט, ישיבה ק"ז

— מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת: הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

אזרחות (תיקון), התשמ"ה — 1985 — מאת חבר הכנסת זידן עטשי.
היור"ר ש' הלל:
תודה.

לקופות גמל (תיקון), התשמ"ה — 1985 — מאת חבר הכנסת אריאל ויינשטיין; הצעת חוק התכנון והבנייה (הנמקת התנגדות והמצאת ערכות) (תיקון), התשמ"ה — 1985 — מאת חבר הכנסת אריאל ויינשטיין; הצעת חוק האזרחות (הענקת

ג. הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל הכבדת העול על השכבות הנמוגות עם העשירונים התחתונים והפעלת צווי חירום; ובשל עניין טאבה ועניין לבנון וצד"ל

היא כראש וכראשונה פגיעה מהחמורות ביותר באחד הערכים של הדמוקרטיה. זהו אקט — תסלחו לי על הכינוי הלא-יפה — דיקטטורי, שבא להכות את הארגון הוולונטרי של העובדים, את חופש המאבק המקצועי ואת היחסים המקובלים בדמוקרטיה בין עובד למעביד. האם אנחנו צריכים לומר "קדוש, קדוש" אחרי כל מה שכתוב בקובץ החקנות, שהכנסת לא ראתה ולא חייבת לראות?

הממשלה מפעילה היום צווי חירום במתכונת של 1948, שהתקבלו מייד עם קום המדינה. הלכו ושאלו את היועץ המשפטי האם זה חוקי. היועץ המשפטי אמר: מבחינת החוק, זה כשר. אבל הוא לא נשאל על הרוח, רכותי, והריח הוא נורא.

מי ששוחק את מעמד הכנסת היא כראש וכראשונה הממשלה. הרוב בכנסת אישר את התוכנית בכללותה ולמעשה קנה חתול בשק, הוא קנה צווי חירום, בלי לדעת את פרטיהם. הרוב בבית הזה נתן לממשלה "קארט-בלנש", ורק עתה ניתן לפתוח את השק ולראות את תכולתו. אני אנסה לטפל היום בחלק מהתכולה, אני אנסה לטפל בגידות על השכבות החלשות, על הגמלאים והקצבאים למיניהם.

ביחס לשכירים, יש ההסתדרות ויש ניסיון לשוחח כדי להגיע להידיברות, אבל השיחות מתקיימות בצל הצווים ובאימים. ראש הממשלה טוען: לא נטיל את הצווים עד שלא נשב עם ההסתדרות, אך שר האוצר אומר: נפטר בתוך עשרה ימים 10,000 עובדים בשירות הציבורי. למען האמת, צווי החירום מקפלים בכיסו של שר האוצר, יש לו מסמך ואותם, רכותי, הרוב בכנסת, חתמתם עליו כעיוורים. יש לו פתק, ובפתק פירוט של מצבת כוח האדם. הוא איננו זקוק לוועד עובדים ולא לארגון יציג, הוא גם איננו זקוק לדיוניה הטורדניים של הכנסת. ואנחנו יודעים, שהיו חוקים שהממשלה הציעה והכנסת לא קיבלה. עכשיו אפשר יהיה להעביר אותם בקלות, לא צריך לחוקק. מי בממשלה הצביע בקלות — אולי עם היסוס, אולי בלי היסוס — בעד התוכנית הזאת? ראש הממשלה, ממלא מקומו ושר האוצר היו נחושי דעת. אינני יודעת מה הכוונות, אולי הצורך להוכיח מנהיגות, אולי השאיפה להגיע לרטרציה, אולי משהו גם דואג לעצמו.

ועכשיו עושה הממשלה חסד עם ההסתדרות: היא מדברת עם המזכ"ל שלה. בסיס ההידיברות הוא רעור כיתור. המכה כבר ניתנה גם בשחיקת השכר, גם בפיטורים ובתנאי פיטורים — הכול כתוב בצווים. אולי עתה יצליח מזכ"ל ההסתדרות להציל משהו מהדלקה הנוראה הזאת. האם על זה ניאבק — להציל אור עשן? אני בטוחה שהמאבק הוא בשיטה אנטי-פועלית ובגידות הכלכליות, הניתנות כראש וכראשונה, ואולי רק, על ראשם של השכירים. אנו יכולים בשלב זה לחזק את ידי ההסתדרות, לתמוך בה וגם לקוות לעמידתה האיתנה.

קשה לי להניח שההסתדרות תהיה רק גורם שבולם את התסיסה הבאה מלמטה, ואם זה יהיה כך זה יכאב מאוד. היא

היור"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעות להביע אי-אמון לממשלה, שהוגשו על-ידי סיעות מפ"ם, חד"ש, ר"ץ והרשימה המתקדמת לשלום, כל אחת ונימוקה וטעמה. אני מזמין את חברת הכנסת חייקה גרוסמן להציג את עמדת מפ"ם בהצעה להביע אי-אמון לממשלה.
זידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

היור"ר ש' הלל:

בכל אופן, חברות הכנסת מאוד אקטיביות, כפי שאתם רואים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברות הכנסת מאוד פעילות, לא מתוקן מינוי שקיבלו ממשלה, אלא משום שמישהו בחר בהן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברות וידידותי, עם פרסום תקנות שעת-חירום (הסדרים לשעת-חירום במשק המדינה) בקובץ החקנות, נשארה הצעת אי-אמון הנשק האחרון לא רק בידי האופוזיציה אלא בידי הכנסת כולה. במשך שלושת החודשים הקרובים יכולה הממשלה לעשות כטוב בעיניה. היא יכולה להתעלם מחוקים קיימים הנוגעים לכלכלה, היא יכולה להטיל הטילים בלי לבקש את אישור הכנסת. למעשה, הבעת אי-אמון לממשלה נשארה האמצעי הפרלמנטרי האחרון בידינו.

כאשר לקחתי את קובץ התקנות וקראתי בהן, נודע לי שהממשלה, ברוב להיטותה, הטילה תקנות חירום גם על הכנסת ומנגנונה וכוח האדם שבה. ושמענו, לשמחתנו, שיושב-ראש הכנסת הזכיר לממשלה, שהממשלה נשבעת לקיים את החלטות הכנסת, ולא להיפך. כבר שמעתי בהיסטוריה על פרלמנטים שפוזרו בתוקף צווי חירום.

אמרם לנו: בואו נחזור לרמת החיים של 1980, של 1981. אני חוששת שהכוונה היא לחזור לשנות החמישים —

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ישר למעברות. מסבין למעברות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

— ואני מאמינה שלא נחזור לאימים של 1984.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

מיכנה למעברות.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

הרוח אז היתה טובה יותר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, הטלת צווי חירום על הסכמי עבודה

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום, והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

כשיביראו את מערכת המיסוי, כשיאתרו את ההכנסות הסמויות היוצרות. את ההון השחור, כשיתילו מס על רווחי הון. מתי יטילו מס על רווחי הון? — כשיאתרו את ההון השחור, כשיתפסו את מעלמי המס, כשיביראו את מערכת המיסוי, וחזרו חלילה.

אינני רוצה להעליב איש, אבל אני שמעתי על הפרזה הצ'רצ'יליאנית, על דם ריוח. אך זה לא יועיל, אם רק המזיעים בלאריהי ואלה שאינם יכולים לגמור את החודש וממחצית החודש ואילך נשמתם קצרה והאובדנרפט ארוך, זייעו יותר. איך אמר מזכיר ההסתדרות? — מה שמגיע להטלת הנטל על השכירים — זה מייד, ומה שנוגע להון — הכול בעתיד.

למה אני צריכה להאמין בתוכנית? אם לא עשו זאת במשך תשעת ירחי הלידה של תוכנית הנפל הזאת, מנין לנו שיעשו זאת בעתיד? אני רוצה לשאול רק שאלה פשוטה: הנה, ב-1974 — השכיל אותי השר שחל — שר האוצר דאז, רבינוביץ ז"ל, שם ידו על המלאי. מדוע? כי הוא עשה פיתוח. עשה פיתוח — שם ידו על המלאי. מה אתם עשיתם? איפה המלאי ואיפה המשלה? אפילו לא טרחו לשאול פיקוח בעליפה, משהו הצהרתי. ועם זאת, יש "עליהם" על הסובסידיות. אני יודעת, אין זה דבר חדש, אך מה שקרה עכשיו זו מכת מוות לאחר הכלים החשובים לצמצום פגרים. אילו ביטלו את הסובסידיות באופן שקול, פרוגרסיבי ומווסת, עוד אפשר היה להבין.

"העליהם" השני הוא על שירותי הרווחה, על מעוטי היכולת, מקבלי הקצבאות והגמלאים; אמרתי שעל השכירים — אינני מדברת, אני רוצה לתת צ'אנס. מה קורה לגמלאים? — פנסיונר בקופת גמל המקבל קיצבת זיקנה, עד כה לא שילם מס הכנסה על הקצבה. הוא שילם מס רק על 65% מהפנסיה. הקצבה היתה פטורה ממס. מעכשיו הוא ישלם מס גם על הקצבה. מה היא האמת? יש 236,000 פנסיונרים הזקוקים להשלמת הכנסה. כמחצית נמצאים בשלושת העשירונים התחתונים. מאיזו קצבה יגברו? — יורידו מקצבת הביטוח הלאומי? האם מנגנוני מס הכנסה יצטרכו לטרוח? — לא. הם לא יצטרכו לטרוח. את הגמלאים לא צריך לחפש בנרות. הם ישנם, יש רשימות. הם מקבלים את קצבת הביטוח הלאומי. מהם ייקחו מייד, למעשה, אדוני הוויברדש, לא גמלאי שאינו מקבל הבטחת הכנסה ישלם מס על הקצבה. זו האמת.

ויש מקבלי קצבאות זיקנה ושאיירים, ואינני רוצה להיכנס לפרטים. הם יזכו לפיצוי מיוחד כמו כל השכירים והכנסתם הזעומה תישחק כפי שיישחק שכרם של כל השכירים. זה — במקרה הטוב. אחר כך — תבוטל קצבת הילד הראשון וכה הלאה וכה הלאה. אני לא רוצה להיכנס לפרטים.

אני מוכרחה לשאול את הממשלה: הרי הקצבה אינה קצבה. היא נקודת זיכור. באיזו זכות אפשר לחסלה? ולמי שאיננו יודע אזכור, שהקצבה נשחקה כבר מזמן והגיעה למחצית ערכה. מה יהיה עליה עכשיו? למעשה הממשלה החליטה לבטלה בעזרת אגרת חינוך והיטל מס. אבל הכנסת לא רצתה לקבל את העצות האלה. אילו זה התבצע, מה היה קורה לקצבת הילדים? — הורים היו, צריכים להחזיר לאובדנרפט ממה שהם לקחו מהביטוח הלאומי, כי גם ההיטל וגם אגרת החינוך יחד היו מבטלים הרבה מאוד.

אני רוצה לומר עוד כמה משפטים על דבר כאוב מאוד. אני מתפלאת מאוד שמפלגת העבודה, שכנסת הקודמת, במסגרת המערך, קיבלה למעשה החלטה שלא להמשיך בקיפוח ובאפליה בין קצבאות זיכור לילדים לילדים לבין קצבאות זיכור לילדים של ילדים ערבים, מה היא עושה עכשיו? מוסיפים חטא

חייבת להוביל את פועלי ישראל, ולא — יפחת האמון שרוחשים לה. מכל מקום, עדיין אנו ממתינים קמעא.

יום יום מבטיחים לנו כי מעוטי היכולת, הגמלאים ומקבלי הקצבאות, יפוצו. להם תדאג הממשלה. כואו ניקח לדוגמה, באופן מעשי לגמרי, את בעיית הסובסידיות. בתקופה האחרונה, עוד לפני ה-10 ביולי, כמעט חוסלו הסובסידיות למוצרי יסוד ולתחבורה הציבורית, בדקתי באזור שלי, והתברר לי, שכרטיס אוטובוס מעכו לכרמיאל עולה 1,110 שקלים בכיוון אחד. מישהו יודע איך מסתדרים עם זה? סיפרה לי אשה כמה עולה לה לנסוע מכתים לחלאביב, ואם כל המשפחה צריכה לנסוע, וזאת לא משפחה מרובת ילדים, מדובר באלפי שקלים. הם לא יכולים להרשות זאת לצמצום.

ואצטט את הפרופסור בנימין צדקא. הוא אמר, שהסובסידיות היו מכשיר חשוב לשיפור חלקן של האוכלוסיות החלשות ולצמצום אי-השוויון — כמובן, אם משתמשים בהן באופן פרוגרסיבי. לכן, למרות העובדה שנהגים מן הסובסידיות גם העשירים, כל עוד הסובסידיה מהווה אחוז גבוה יותר, מההכנסה של העניים מאשר מהכנסתם של העשירים, הרי היא משמשת בלם בפני הקיטוב. מה קרה עם ההתייקרויות האלה? הרי כבר עד 2 ביולי התייקרו מוצרי היסוד ב-25% — 28% כמשך שבועות אחדים, ועוד 65% בממוצע — 45% — 100% — עם הפעלת מה שקרוי "התוכנית הכלכלית". ההתייקרות הזאת הורידה את רמת החיים של משפחות עניות, העשירון התחתון, ב-25%, ובעשירון העליון, רק ב-7%. כדי לפצות את העשירונים פיצוי אמר, בהתאם להבטחת ראש הממשלה, צריך היה לפצות כך: העשירון תחתון — 30%; העשירון עליון — 7%. אם ייתנו תוספת של 14% לשכירים ולקצבאים יקבל העשירון העליון כפליים מן המגיע לו. והתחתון פחות מחצי ממה שמגיע לו.

ראש הממשלה אמר לנושות נעמ"ת בפארק: ניקח מן העשירים. הנה, כואו נטפל בנושא המחירים, ורי אם נטפל בנושא זה כדי לראות שהסכמה, לצערי, ריקה מתוכן. שר האוצר אומר: יש עניים בכל העולם. באמת, מה אנחנו רוצים? ראש הממשלה אומר: תראו לי איפה העשירים. איפה המיליונרים? אם יראו לו, הורו, יחפשו אותם וייקח מהם. ראש הממשלה נחוש בדעתו. אך עד שנמצא ונגלה את מקום מסתתרם של המיליונרים, אין ברירה. אלה המלים המקובלות היום, הסלוגן — אין ברירה. מה זאת אומרת, אין ברירה? — לפגוע במי שאין לו.

אדוני ראש הממשלה, המנהיג הסוציאליסטי הבריטי רמזי מקדונלד טען בראשית שנות השלושים, כי קצבאות הביטוח הלאומי למוכסלים ככרות מנשוא והן הן הגורם למשבר במאזן התשלומים. אין ההיסטוריה חוזרת על עצמה. מפלגתו, מפלגת הלייבור, התעברה ממנו ומתפיסתו החברתית-הכלכלית. הוא התפטר מראשות הממשלה והקים במקום ממשלת הלייבור ממשלה שנשענה בעיקר על השמרנים. אני יודעת שרק בימות המשיח כל משל יהיה דומה לנמשל, אבל בכל זאת, כדאי ללמוד מזה.

מתי ייקחו מן העשירים? שר האוצר אומר: עשירים ועניים — מצב טבעי. ראש הממשלה מתפש אותם. הוא מצא ש-85% מן המפקידים וממקבלי רווחי הון הם שכירים.

אדוני ראש הממשלה, יש שכירים ויש שכירים, ויש הון שחור, יש נכסים, ויש רידות פאר ויש דולרים ושווייץ ומתחת לבלטה. מתי ייקחו מן העשירים? — כשיתפסו את מעלמי המס. מתי ייקחו מן העשירים? — כשיאתרו את רידות הפאר,

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

לבסוף, אדוני היושב-ראש, לפי דעתי, המדיניות הכלולה כמה שקריו התוכנית, יש בה לא מלחמה באינפלציה אלא שחיקת השכר בעזרת האינפלציה ומתוך ידיעה מוקדמת שזאת תהיה התוצאה. אינפלציה פלוס צור חירום זה ביטול תוספת היוקר, זה ביטול מערכת ההצמדה, זה מה שהציעו לנו כל היתעצים האמריקנים. מזה שולץ כל כך מאושר. איפה המדיניות שלנו? מי ייקח מס רכוש? מי יפקח על המחירים? מי יבצע את עסקות החבילה, שכל כך התגאנו בהן, עם כל ההסתגירות?

אדוני היושב-ראש, צר לי לומר זאת, אבל אנחנו מוכרחים גם להביע אי-אמון וגם לאחוז בנשק האי-אמון, כי נשק אחר הממשלה לא השאירה לנו.

מאיר שטרית (הליכוד):
לא כל שבוע.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כל אחד מן האירועים בימים האחרונים יכול להיות כשלעצמו נושא להצעת אי-אמון בממשלה. אני מנסה לתאר לעצמי מה היה אומר היום, מעל הדוכן הזה, ראש האופוזיציה עד לפני כשנה, מר שמעון פרס, ומה הייתה אומרת סיעת המערך לפני כשנה אילו קרה מה שקורה היום תחת שלטון הליכוד. האמת היא שאין צורך להתאמץ ולמייץ את התגובה המשוערת הזאת, מפני שדברים דומים אכן קרו בעבר. אומנם כן, גם הוגשו הצעות אי-אמון על-ידי המערך ועל-ידי שמעון פרס, וכל מה שצריך לעשות הוא לגשת לכרך המתאים של "דברי הכנסת" ולקרוא את הנאומים הנרגשים, את קריאות הביניים הנועמות ולשחזר את הוויכוחים המרים.

חברי הכנסת, הוגשו הצעות אי-אמון בעקבות דוח הביטוח הלאומי על קו העוני, על הטיפול ב"אתא", על סגירת מפעלים ועל פיטורי עובדים, והוגשו הצעות אי-אמון על הפעלת סעיף 46 של חוק רשות השידור על-ידי שר האוצר לשעבר יורם ארידור, ואפילו על הטלפון מלשכת ראש הממשלה דאז בגין למערכת החדשות ברדיו, בגלל שידור הידיעה על דבריו של חבר הכנסת כרי"ב על שר הביטחון דאז, אריאל שרון. גם הוגשה הצעת אי-אמון על הפעלת צווים מכוח תקנות שעת-חירום בנושאי חמורות פחות ולא בקשר ליחסי עבודה והסכמי שכר. הוגשה הצעת אי-אמון של המערך על חתימת המזכר האסטרטגי עם ארצות-הברית, והיום חתמו על מזכר אסטרטגי-כלכלי עם ארצות-הברית, ועוד ועוד.

היום, לאחר ההתנפלות המטרופנית של הממשלה על השכר ועל הפועלים, מקיימים ישיבה של הממשלה, ועל מי מתנפלים? על הטלוויזיה ועל הכתב עורד שחר. בזמנו היה לטלוויזיה כתב כלכלי שבגללו נכשלו כל התוכניות של ארידור, והיום יש כתב כלכלי שהורס את תוכניותיו של שמעון פרס — עורד שחר. רבותי, תתפסו אותו, הוא הרס את המדינה. ומי אמר את זה? אהם עוד זוכרים את ישיבות הממשלה בזמן שלטון הליכוד, שהוקדשו לדיון בטלוויזיה? אז לפחות היה שר שהגן על הטלוויזיה. השר הממונה דאז וכולון המר עמד בין הצופרניים השחורות של השרים לבין עובדי הטלוויזיה. אבל היום משתתף בהתקפה הפראית הזאת גם השר הממונה, נשיא המדינה לשעבר, אי לאונינים שכן שמעון.

חברי הכנסת, תוכנית הרשע האכזרית של הממשלה פועלת על כל אזרחי ישראל ושוחקת את כולם, אבל את הפיצוי

על פשע, ממש חטא על פשע. הפיצוי לא יהיה על קצבאות הילדים. הפיצוי יהיה רק על החלק של קי"ץ, של קצבת יוצאי צבא, יש לי פה נתונים, אדוני היושב-ראש, חבל שהכנסת לא חדע אותם. מה שיצא הוא, שהמשפחות הערביות לא תקבלנה כל פיצוי, לאחר שהמשפחה הערבית מקבלת בלאו הכי חצי ממה שמקבלת משפחה יהודית באותו גודל.

אנחנו — כל המערך, כשהיינו במערך — חשבנו שצריך לפצות את החייל המשוחרר, אבל לא על חשבון הילדים. חוק חיילים משוחררים נפל לים, אבל הקיפוח והבושה שכן מסדירה ממשלה בראשות סוציאליסטית — — —

היו"ר ש' הלל:

סליחה, יש ארבע הצעות אי-אמון. לכל מציע יש 20 דקות. לחברת הכנסת חייקה גרוסמן יש עוד דקה אחת כדי להגיע ל-20 דקות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
עוד דקה, אז למה לאותה?

קריאות:

— — —

היו"ר ש' הלל:

אתם נולדתם אחמול?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, ישבתם 25 שעות והולדתם תוכנית שכזאת — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני יודעת שזה לא נעים לשמוע — — —

היו"ר ש' הלל:

אתם תגזלו את הדקה שיש לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

רק האיות גזול את הזמן.

היו"ר ש' הלל:

אדוני השר, אדוני שר החינוך והתרכות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, מותר כבר?

היו"ר ש' הלל:

אדוני שר החינוך והתרכות. אדוני שר החינוך והתרכות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

חבר הכנסת יוסי שריד, אתה מפריע לי, אני מצטערת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
רציתי לעזור.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כן, אני יודעת שזה מתוך רצון טוב.

אני יודעת, לא נעים לדבר על כך, אבל אני מוכרחה לומר, שאני בושה ונכלמת שממשלה שלי, שלי, גם אם אני לא בחרתי בה, ממשלה של מדינת ישראל בראשות סוציאליסט, שלפחות חושב את עצמו לסוציאליסט ומצהיר זאת, מסדירה כך את העניינים הנוגעים לשוויון לפני החוק, כך לוחמים נגר הגזענות? אני בושה ונכלמת, אני עדיין רוצה להאמין שמפלגת העבודה לא עזבה את תנועת העבודה.

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

הי"ר ש' הלל:

אני מבקש ממך שלא לחזור על הביטוי הזה. אם אתה רוצה לקבל את הזכויות המקובלות, אתה חייב גם להקפיד על מה שמקובל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תקבל את זה.

הי"ר ש' הלל:

אני מבקש לתקן את זה ולנהוג כך להבא.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה רוצה שאגיד שראש הממשלה לא דיבר אמת?

הי"ר ש' הלל:

אני רוצה שלא תגיד שראש הממשלה שיקר, כי העניין הזה כבר עמד במבחן ולא כדאי לך להתווכח עם היושבי-ראש בעניין הזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תגיד: לא אמר אמת.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני לא יודע, על בגין אמרתי "שיקר" ואיש לא אמר לי מלה וחצי מלה.

הי"ר ש' הלל:

אני לא יודע מה אמרת על בגין. אני נמצא עכשיו כאן ואם אתה רוצה להמשיך לדבר, תעשה מה שהיושבי-ראש אומר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

טוב, ראש הממשלה לא דיבר אמת כאשר הבטיח לפועלי "אתא" כי המפעל לא ייסגר. הוא לא דיבר אמת כאשר דיבר על שחיקת שכר של 7%, ושר האוצר חזר אתמול בטלוויזיה על אי-האמת הנאלחת הזאת.

ראש הממשלה נפגש אתמול עם מזכירי מועצות פועלים והמשיך לומר אי-אמת גם להם. הוא אמר: עדיפה ירידה בשכר על אבטלה. אבל האמת היא שתהיה ירידה בשכר, ויהיו גם אבטלה ופיטורים.

הוא לא אמר אמת. כאשר הוסיף ואמר להם שאם לא נוריד את האינפלציה על-ידי התוכנית הכלכלית החדשה, הכסף יברח — לא יהיו השקעות. לא יהיו מפעלים חדשים, והקיימים יפשוטו רגל, ואז לא תהיה תעסוקה. ואולם, רבותי חברי הכנסת, האמת היא, שהתוכנית הכלכלית של הממשלה היא הגורמת לבריחת הכסף ולפשיטות רגל של מפעלים. ולראיה, דבריו של מנכ"ל "נור", חבר נכבד במערך, ישעיהו גביש, שאומר: "התוכנית תגרום לפשיטות רגל ולסגירת מפעלים: התוכנית תגרום לשחיקת שכר שתגיע ל-50% ויש לשנות את חלוקת הנטל".

ראש הממשלה לא אמר את האמת להסתדרות כאשר הבטיח כי כל זמן שנמשכת ההידברות לא יפעלו צווי החירום. אתמול ראינו בטלוויזיה מה האמת. האוצר כבר הורה לרכז רשימות של מפוטרים. לא דוברים ולא יער. ההבטחה — שקר וכזב, כרגיל: לא יכולתי להגיד "לא אמת". כרגיל.

השר יצחק מורעי טוען במצת נחושה: הצענו הורדת שכר של 7% בלבד. על שאלה: האם תסכימו לשחיקה של 10% כפי שהציעה ההסתדרות? הוא עונה: בשום פנים ואופן לא, חס וחלילה.

לעומת זאת, חברי הכנסת, אנו מתכשרים על דרישות של ראש מחלקת ההתיישבות, ואפילו של מזכיר תנועת המושבים,

שמתכננים לתת למשפחות מרובות ילדים מתכננים לתת לפי הקריטריונים המאוסים של קי"ץ — קצבאות יוצאי צבא. זה, כידוע, שם הקוד לתוכנית פיצוי גזענית, שתמנע מהאזרחים הערבים לקבל פיצוי. האם תוכנית זו יכולה לעבור אילו הוגש החוק נגד הגזענות, שעבר כאן בקריאה ראשונה לפני שבועיים. כפי שהיה צריך להיות מוגש, בהתאם להצעתנו: למנוע מדיניות מכוונת של אפליה גזענית נגד האוכלוסייה הערבית בישראל? חברי הכנסת, האם שר החינוך היה יושב בממשלה ומשמין את הטלוויזיה במקום למלא את חפקידו ולהגן על המורים מפני תוכניות הודון של האוצר, במקום לדרוש מן המורים לוותר עוד ועוד, ובמקום להתייחס למצב החינוך במגזר הערבי בישראל? אני רוצה לומר את הדברים הבאים גם באוזני השר ויצמן, שלצערי איננו כאולם. היום התפרסם בעיתון "דבר" דוח ועדה שמנתה על-ידי צוות מנכ"ל לים לבדיקת מערכת החינוך במגזר הערבי. לא פורסמו כל הממצאים של הוועדה, אבל מתוך מה שפורסם מתברר שהוועדה מותחת ביקורת על תנאי הלימוד של התלמידים הערבים. במגזר הערבי חסרים 1,240 כיתות וחדרי מעבדות. 640 כיתות לימוד ו-600 חדרי מעבדות. הוציפות שם היא 32.8 תלמידים לכיתה לעומת 26.9 לכיתה במגזר היהודי. כמו כן, כמעט אין מוסדות חינוך מיוחד במגזר הערבי.

לאור כל הדברים הללו ברור מדוע פורסם היום כי שר החוץ האמריקני שולץ ממשיך לשלוח ברכות לישראל. אתמול הוא שלח שלוש איגרות, לראש הממשלה, לשר החוץ ולשר האוצר, ובהן הוא כתב: "אנו תומכים בחוקך בהחלטות הכלכליות האחרונות. אני משבח אתכם על אומץ לבכם לתמוך בהחלטות אלו". וכו' וכו'.

מדוע שולץ מבקר את ישראל? כי מבצעים את תוכנית עשר הנקודות שהוא הכתיב לממשלה, כתנאי לקבלת הסיוע. ראש הממשלה טוען כי לא היתה לו ברירה והוא חייב היה להפעיל את התוכנית הזאת. אבל יש לו ברירה, יש לנו ברירה, ארוני ראש הממשלה. לראש הממשלה יש ברירה — להתחיל להיות ראש ממשלה של מדינה עצמאית, עצמאית מתכתיבים אמריקניים ועצמאית מניהול מדיניות לפי האינטרסים של האמריקנים. לראש הממשלה יש כל ברירה שבעולם. הוא יכול להוציא את צה"ל מלבנון כאמת ולנטוש את הרמאויות של צד"ל-שמד"ל. הוא יכול להתחיל לנהל מדיניות של שלום, לא עם נציגים שהוא רוצה לקבוע אותם ולא עם מסגרות נוסח קמפ-דייוויד, אלא שלום אמיתי עם הצד בסכסוך. עם הפלשתינים, עם הנציגים האמיתיים והחוקיים של הפלשתינים. משא-ומתן לשלום אמיתי עם ריבונות ועצמאות לשני הצדדים. לישראל ולפלשתיין.

האם אני מדבר על דברים שאינם לעניין? לא. רבותי חברי הכנסת, אני מדבר על תוכנית כלכלית. כך צריכה להתחיל כל תוכנית כלכלית בישראל, כי בלי שלום עודק ואמיתי, בלי הפסקת מירון החימוש ושאיפות הטיורף נוסח פרויקט ה"ליבא" ו"מלחמת הכוכבים" — בלי זה שום תוכנית כלכלית לא תהיה עודקת.

חברי הכנסת, ראש הממשלה ושר האוצר ממשיכים בלי הרף לשקר ולשקר. ראש הממשלה שיקר כאשר הבטיח לפועלי "אתא" כי המפעל לא ייסגר.

הי"ר ש' הלל:

חבר הכנסת ביטון, אנחנו נוהגים לומר: אי-אמירת אמת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא אמר אמת.

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

אני רוצה לראות מה יעשה ראש הממשלה ביום שכל זה יתפרץ, כאשר המדינה חושבת עד לביטול התוכנית הכלכלית והגזירות על העובדים.

לסיכום, חברי הכנסת, אנו מבקשים להביע אי-אמון לממשלה המרושעת, האנטי-פועלית, הברוטלית ביותר שהיתה. אנו מבקשים להביע לה אי-אמון, בגלל שימוש לא-דמוקרטי, לא-חוקי, בצווי חירום כדי להשעות ולהפר הסכמי שכר חתומים, לגזול ולעשוק את השכיר.

אנו מביעים לה אי-אמון על המשך ניהול מדיניות חוקפנית מלחמתית נגד השלום, אנו מביעים לה אי-אמון על המשך ניהול מדיניות של אפליה גזענית נגד האוכלוסייה הערבית, מדיניות של הממשלה ורשויות המדינה, מדיניות של חינוך והסברה הגורמים להתפשטות הגזענות, מדיניות של יד רכה ושל עידוד לגזענות ולגזענים.

על כל זה אנו מביעים לממשלה אי-אמון. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שרד, בבקשה.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני יכול לומר מלה אישית. אני מעיד עלי שלא נעים לי — זו הגדרה מאוד מאופקת — עלולות מפעם לפעם על הבמה הזאת ולהתווכח ויכוח נוקב, ויכוח מר עם הממשלה, עם ראש הממשלה. אבל בעצם אין ברירה, כי הרי אנחנו עומדים כאן לא רק כשמונ ולא רק מטעמו. בעצם במקום הזה צריך היה לעמוד עכשיו, נניח, חבר הכנסת ישראל קיסר, הוא לא יכול לעלות ולעשות זאת, אבל מה שהוא אמר על הממשלה ועל תוכניתה זה הרבה יותר מאי-אמון. היו צריכים לעלות לכאן רבים מחברי סיעת המערך, מפלגת העבודה, רבים משירי הממשלה. הרי שמענו מה הם אומרים על התוכנית — אנחנו לא נוכל לומר על התוכנית הזאת דברים קשים יותר.

ראש הממשלה גם הוא יערוך אחר-כך חשבון, ובאמצעותו הוא יאמר את מה שהוא רוצה בעצם לומר לחבר הכנסת ישראל קיסר ואיננו מעיו.

הנאום הקודם של ראש הממשלה, בעניין הנשים, היה בשבילי מבוא מתאים לדיון הזה. מהי הבעיה העיקרית — ואני לא פעם אחת הצבעתי על הבעיה הזאת מכאן, שוב באוזניו של ראש הממשלה — הבעיה העיקרית היא, שאין לדיכוי אחיזה במציאות. אף למלה אחת אין כיסוי. עומד ראש הממשלה ומספר על ועדות שקמות ועל שוויון של נשים ועל הישגים מוגבלים. הרי ראש הממשלה יודע — לפעמים אני מקנא בו — שכל הקהל שיושב כאן ויושב ביצע יודע שאין כיסוי לדברים האלה, שאלה מליצות, ססמאות, כי מי שמתכוון ברגילות לדברים, מנסה לעשות משהו. לראש הממשלה לא היתה אפילו מלה של התנצלות על כך שבין האריות שבחבורה — זאת אומרת האריות שיושבים מסביב לשולחן הממשלה — לא נמצא מקום לאשה אחת אפילו. זה כל כך סימפטומטי, זה כל כך אופייני לכל מה שקורה לנו — אין כיסוי אף למלה אחת.

חשבתי להביא לכאן את מצע המערך כפי שנתחבר ב-1984 ולקרוא פרקים פרקים. בעצם אפשר לקרוא את כל המצע, את כל ההבטחות — — —

היו"ר ש' הלל:

מצע טוב.

שלא לבצע את ההחלטה על הקמת שש התנחלויות חדשות. ובעצם הימים הללו, כאשר ראש הממשלה טוען שהטלוויזיה הורסת את המדינה — והוא בפועל הורס לפועלים את החיים — רוצים להקציב עשרה מיליון דולר להקמת שישה התנחלויות חדשות.

ראש הממשלה ש' פרס:

שש התנחלויות חדשות. אמרת לא אמת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): שש, תודה רבה.

שר הביטחון הולך לכנס התק"ם — התנועה הקיבוצית המאוחדת — כדי להפחיד אותנו מה יקרה אם יקצצו בתקציב הביטחון. שר הביטחון מחזיר אותנו עד למצב של ערב מלחמת יום הכיפורים, כדי להפחיד את העם: אל תגעו בתקציב הביטחון. אבל יש גם בתוך הממשלה וגם מחוצה לה הרבה אנשים שידעו שכל הצעקה הזאת אין לה יסוד.

חברי הכנסת, אני מתכוון שאפילו על בסיס המדיניות הנוכחית של הממשלה יש אנשים מוסמכים הטוענים ברצינות ובאחריות, שאפשר לקצץ בתקציב הענק של משרד הביטחון: שלא לדבר על מה שאפשר לעשות אם תיעשה תפנית היסטורית ויתחילו סוף סוף לדבר על שלום ולפתור את הסכסוך עם העם הפלשתיני. אז כל השחיתות וכל הבזבוז וכל הרשלנות של הממשלה לא יצליחו לדרדר את המדינה עד כדי כך שיצטרכו לפעול בדרך של צווי חירום במדיניות הכלכלית.

חברי הכנסת, ראש הממשלה יודע להגיד כולו כל מה שהם רוצים לשמוע. ראינו את היכולת הזאת היום בפנייה המרגשת שלו אל הנשים, שגרמה לי צמרמורת ממש. חברי הכנסת, הרגשתי צמרמורת בכל הגוף, במיוחד כאשר שמעתי את החזרה הנרגשת על השקר הנאלץ של חתירה לקדמה, של שוויון ומאמץ לרפא את הכלכלה. ראש הממשלה ריגש אותי מאוד גם כשידבר על השוויון של הנשים. נזכרתי בהבטחותיו, שלא ירשה מצב שלא תהיה אשה בממשלה שהוא יקים ואומנם קשה שלא להתרגש מהעובדה שבממשלת 25 שרים אין אפילו אשה אחת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): אין שם הרבה גברים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אבל הנשים הסבלניות ולמדות הסבל של ישראל ישובו בשקט והאזינו לנאומי של ראש הממשלה. באותו רגע הן חשבו ודיאן איך תתכננה את תקציב החודש לאחר שהמשכורת שקיבלו לפני כמה ימים — הן ובעליהן — כבר אזלה והתחסלה. הן חשבו אולי באותו רגע מה יעשו עם הילדים המתרוצצים בבית בתקופת החופש הגדול, כאשר הקייטנות כל כך יקרות ואין כסף לשלם זאת.

ראש הממשלה דיבר על ועידת מקסיקו, שגינתה את הציונות. כך הוא קיווה לרכוש את אהדתן של הנשים ולהסיח את דעתן מהמחשבה המציקה על איזון התקציב המשפחתי לאור הגזירות הכלכליות.

האם אלה הן השיטות שבדעת ראש הממשלה לנקוט כדי להסביר את התוכנית הכלכלית של הממשלה במסגרת הפעלתו בטלוויזיה של סעיף 46 לחוק רשות השידור? כבר ראינו אנשים מאושרים השמחים על כי הואילו לקצץ את שכרם כדי להבריא את הכלכלה. אנחנו רוצים לראות את האנשים הבלתי-מאושרים הרוצים להשכיח את כל המשק ואשר ההסתדרות מצליחה בינתיים לרסן אותם.

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי אמון לממשלה —

מרומים, מרגישים את עצמם נבגדים. המפלט שלהם יכול להיות, ובמציאות הישראלית קרוב לודאי שהיה, הפאשיזם הישראלי המתגבר. אלה תהליכים שעברו על הרכה מדינות אחרות. שהיו כמצב טוב משלנו. ואין שום סיבה להניח שאצלנו זה לא יקרה. שלנו זה לא יקרה. זו המכה השנייה לדמוקרטיה הישראלית. הייתי אומר, שהתוכנית הזאת היא מתנה לכהנא. מתנה ממש. משום שאם אדם מרגיש את עצמו נבגד ומרומה ולא בפעם הראשונה, הוא אומר לעצמו: אינני רוצה את השיטה הזאת עוד. אינני רוצה את האנשים האלה עוד. הם לא מבטיחים אותי. והיחיד שמציע אלטרנטיבה לשיטה, למשטר, הוא האיש הזה, האיש ההוא, הוא מציע את האלטרנטיבה. ולמי שיש אוזניים כרויות ולמי שיש רגישות יורע שכבר עכשיו, בתנאים הישראליים המיוחדים — האיש הזה פורח על הערמה הזאת של התוכנית הכלכלית החדשה.

המכה השלישית — אולי החמורה מכולן — המכה השלישית לדמוקרטיה הישראלית היא ההתקפה החזיתית על כל המוסדות הדמוקרטיים בישראל. ריבונות של עולם, מאדם כל כך אינטליגנטי כמו ראש הממשלה אפשר היה לצפות שידע שדמוקרטיה איננה ססמה, דמוקרטיה איננה זהות ערטילאית, דמוקרטיה היא משטר כמו כל משטר אחר, אבל הוא, יותר מאחרים, מתמשש באמצעות מוסדות דמוקרטיים נבחרים. בתוכנית הזאת יש התקפה שלוחת רסן על כל המוסדות הדמוקרטיים, ובראש ובראשונה על מה שנחשב לקודש הקודשים של הדמוקרטיה, על הכנסת. למעשה, נועלים את הכנסת. הכנסת הופכת להיות מיותרת, מוסד אין חפץ בו. אבל, זה הרכה יותר חמור, אדוני ראש הממשלה, כאשר הוצאת צווי חירום, איך הצגת, כעצם, את הבית הזה בפני הציבור? חשבת על זה? איך הבית הזה מצטייר בעיני הציבור? רק בדרך אחת הוא מצטייר, שכן אחרת לא היה צורך בצווי החירום. אתה ציירת את הבית הזה כבית של 120 אנשים חסרי אחריות, מופקדים, הרפתקנים, שלא מסוגלים להבין כמך את חומות השעה. הם, לא יעשו את מה שמוטל עליהם לעשות, הם לא יעמדו בחובה שמוטלת עליהם, ולכן אי אפשר להסתדר עם הבית הזה. הרי מה אומרים? מה אומרים כל הזמן? מניין שואבים? מה אומרים על הכנסת — מי צריך את הכנסת, מי צריך את 120 האנשים האלה שרק עומדים ומדברים כל הזמן? מה הם עושים שם?

דב כ"ן-מאיר (המעריך):

גם יהושע רבינוביץ הוציא צווי חירום באוקטובר 1974 בתוכנית הכלכלית שלו, ולא היתה סכנה לדמוקרטיה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ואו מתפללים שיש יותר ויותר אנשים, כאשר הממשלה מציגה כן את הכנסת, האומרים: מי צריך כנסת כזאת. אבל, ההתקפה היא לא רק על הכנסת.

ההתקפה השנייה היא על ההסתדרות, על האיגודים המקצועיים. איך אתה מצייר את האיגודים המקצועיים בעיני דעת הקהל, בעיני הציבור? אתה מציג גם אותם כגורם שאין טעם לדבר איתו כלל. גם לא יבינו, גם אותם צריך להוציא מן התמונה. גם בהם יש ראייה סקטוריאלית צרה. הם רואים רק חלק מן התמונה, הם אינם רואים את דאגת הכלל, את דאגת האומה, את דאגת המדינה. הרי זה בריוק עומד בסתירה לכל מה שאנחנו, מפלגת העבודה, אמרנו תמיד. התגאינו, התגדרנו בכלליות של ההסתדרות: כלליות של ההסתדרות גם במובן זה שיש לה ראייה כוללת של כל צרכי המשק, ההסתדרות הזאת לא תוכל להצטרף למהלך שלכם, משום שיש לה ראייה צרה,

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

את כל ההבטחות ואת כל ההתחייבויות ולהוכיח — לא צריך להוכיח — רק לקרוא, ולראות שאין כיסוי לשום הבטחה. כל ההבטחות וההתחייבויות נעשו פלסטר. מה לא הבטיחו במצע הזה ולמי לא הבטיחו, ריבונות של עולם? לצעירים ולזקנים, לזוגות צעירים, לחיילים, לנכים, לכריאים ולחולים, למי לא. אתם יודעים מה יש במצע הזה? רק לפני כמה ימים הלכתי לקרוא אותו, כאשר הממשלה החליטה מה שהחליטה בעניין תוכנית הכלכלית החדשה. הלכתי לקרוא את המצע הזה. הבטיחו שמים והבטיחו ארץ, הבטיחו את העולם הזה והבטיחו את העולם הבא, הכול, הכול לכולם.

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה היית אחד המבטיחים הראשיים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

וראי, רציתי להיות גם בין המבקרים. הכול הובטח והכול נעשה פלסטר. לא נשאר מזה זכר. אבל, למה אני מזכיר את זה? ולא הבאתי לכאן את המצע — אני מזכיר את זה משום שלא אדבר כלכלן, אינני כלכלן. אני אדבר על משמעויות אחרות שיש לתוכנית הזאת. גם ראש הממשלה איננו כלכלן. זה יהיה שיח בין לא-כלכלנים. כשבילי, התוכנית הזאת, העיקר שבה, החמור שבה הוא, שהיא היכנה לפחות ארבע או חמש מכות ניצחות את הדמוקרטיה הישראלית, מכות ניצחות ממש. אני מקווה מאוד, שלא מדובר במכות אנושות. אני מקווה מאוד שהדמוקרטיה הישראלית אינני מזדעזעת עד כדי כך, שהיא תקרוס ולא תוכל לעמוד שוב על רגליה. אני מקווה מאוד.

המכה הראשונה היא, המכה הזאת, אדוני ראש הממשלה, המכה הזאת שהציבור יכול לקחת מצד אחד את ההתחייבויות, את המצע, את ההבטחות, ומן הצד השני הוא רואה את התממשות, את מה שמקיימים. אני רוצה להזכיר לכם, רבותי חברי הכנסת, שההבטחות האלה וההתחייבויות האלה לא ניתנו לפני עשר שנים; הן בסך הכול ניתנו לפני שנה. כל אדם שעניין בראשו ידע בדיוק מה הוא המצב הכלכלי. זה לא היה לפני שנות דור, לא לפני שנות אור ואפילו לא לפני שנות חורש. זה היה לא מזמן. ומהי התוצאה הבלתי-נמנעת? הרי בעניין זה לא יכולים להיות חילוקי דעות: התוצאה הבלתי-נמנעת היא צנינות נוראה של הציבור בכללו ושל הדור הצעיר בפרט. אומרים: תראה מה קרה, שוב הפוליטיקאים עשו את זה, שוב הם הבטיחו, שוב הם התחייבו, והם אינם עומדים בשום התחייבות, והם התחייבו כאשר הם ידעו את המצב לאשורו. מי שלא מאמין שידעו את המצב לאשורו, יקרא את הנאומים של כולנו כאשר דיברנו ותיארנו את המצב הכלכלי כימי שלט הליכוד. הרי ידענו בדיוק את פני הדברים. זו מכה אנושה לדמוקרטיה, משום שאומרים: אם אלה הפוליטיקאים ואם זו הפוליטיקה, אין חפץ בהם, אנחנו לא רוצים אותם. פוליטיקאים כאלה אנחנו לא רוצים.

אנחנו קוראים כל יום בעיתונים סקרים, ממצאים, נתונים, עושים מחקרים למאות, ואנחנו עומדים כמשתוממים, לא מאמינים מה קורה כאן. איך זה קורה פתאום שהגידול הזה, גידול הפרא הזה האנטי-דמוקרטי, הולך וצומח וגדל, והצל שלו כבר מכסה את כל הארץ? איך זה קורה? — זה קורה משום שאנחנו מתנכים לציניות, לחוסר אמון מוחלט.

המכה השנייה היא מכת המצוקה כשורש פורה לאומנות. הייתי מצפה מראש הממשלה שגם את הנקודה הזאת יביא בחשבון. משום שכאשר יש יותר מיותר מצוקה והיא יותר ויותר מעיקה, וכאשר יש יותר ויותר אנשים מובטלים ומוכים, כאשר יש יותר ויותר אנשים מתוסכלים שמרגישים את עצמם

— הצעות סיעות מפ"ס, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

מה היתה הבעיה של מפלגת העבודה בשנים אחרונות, ב-10 — 15 השנים האחרונות? בכל פעם שרצינו לומר מלה של ביקורת, דבר ביקורת, היו אומרים: חברה, בסדר, אבל בזהירות, כי זיכורו לך ששכנה וככה: היה משהו כעבר, ולכן לא בקול תרועה גדולה, כי גם בנו יש איזה פגם, עכשיו, ראו נא בטובכם באיזו מידה הקרקע נשמטה. מה כבר יכול לעשות שלטון של הימין ואתם לא קבעתם לו את התקדים? מה הוא כבר יכול לעשות? באילו אמצעים לא-דמוקרטיים הוא יכול להשתמש והתוכנית הזאת לא קבעה את התקדים לאמצעים האלה? נוכל לבוא באיזו טרזניה כאשר יפגעו בחסידות? נוכל לבוא באיזו טרזניה כאשר ישתמשו בצווי חירום לכל עניין ועניין חשוב ופחות חשוב ובטל ומכטל? באיזו טענה נוכל לבוא בעתיד?

אלה הם חיים מן הירד אל הפה, מהיום למחר, בלי שום מחשבה, ויש אפשרות, אני מקווה מאוד שבתוכנית הזאת לא נמצא גם המפתח לשלטון הימין עוד לעשר שנים טובות.

ולסיים אני רוצה לומר עוד דבר אחד, ובזה לסיים, ברשות היושב-ראש. לתוכנית הזאת — לא ככלכלן אני אומר זאת — לתוכנית הזאת, לדעתי, סיכוי קלוש ביותר להצליח, אני אומר זאת מנקודת ראות כלכלית. בעצם, בתוכנית הזאת לא הניפו שום דגל, ואי-אפשר ללכת למאבק, אי-אפשר ללכת בראש תוכנית, כאשר לא מונח דגל, אי-אפשר ללכת לתוכנית כזאת כאשר מניפים רק אלה, רק נבוט, "כסאח" על הכול — על העובד ועל שכרו, מוכרח להיות איזה דגל, כי בלי דגל אין הודעות, אין הליכה אחרי או הליכה אחרי, ורק אם יש הליכה אחרי, יש סיכוי להצלחת התוכנית.

מה יכולים היו להיות הדגלים האלה? דגל אחד, כדי לומר לעם, שגם בתקופה קשה, גם בתקופה של מצוקה, גם בתקופה של כאב, כאשר הזעקה יכולה אולי לעלות עד לב השמים — יש בכל זאת דברים שלא פוגעים בהם, נניח ראש הממשלה, לו רצה להניף דגל ולא סמרטוט — למה אני קורא סמרטוט? לאמירה שבעוד שלושה חודשים, הרי אנחנו יודעים שזה לא רציני —

היורד ש' הלל:

חבר הכנסת שריר.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— שבעוד שלושה חודשים יהיה טוב לכולם, האור בקצה המנהרה; אני מציע בינתיים לכבות אותו כדי לחסוך חשמל. כל כך הרבה זמן דילק האור שם, בקצה המנהרה, הרי מי מתייחס ברצינות לאמירה — —

היורד ש' הלל:

חבר הכנסת שריר.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני כבר מסיים.

היורד ש' הלל:

עברת את הזמן.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דגל אחד היה צריך להיות דגל — חבל שאין לי זמן לפרט — של המלחמה, קודם כול של ההכבדה על ההון ושל המלחמה בהון השחור, שמעתי דברים תמוהים מאוד מפי ראש הממשלה — שהוא לא יודע איפה ההון הזה, אנכי, אם צריך להפעיל צווי חירום — אני חושב שהייתי מתנגד גם לזה — אבל להפעיל צווי חירום בחודשנו הראשון נגד שכר דווקא? כבר היה מוטב שחפציל צווי חירום נגד הון, אם אתה לא יודע

אנוכית, בלתי-מתחשבת. הרי אצלנו, כמפלגה סוציאליסטית, היה גם זיהוי; תמיד, כל השנים היה זיהוי בין טובת האדם העובד, השכיר, החי על יגיע כפיו, לבין טובת המדינה. את החיבור הזה גם כן שברתם.

וההתקפה הרביעית, וזו המכה הרביעית הקשה, היא על אמצעי התקשורת. אני מוכרח לומר, רבותי חבר הכנסת, שאני לא הייתי מאמין שזה יקרה. אני לא הייתי מאמין, משום שהזיכרונות מלפני זמן קצר עדיין חיים מאוד בתוכי, בלבי, כמו בלבו של כל אחד. לא הייתי מאמין שכעבור שנה אני אשמע את אותם דברים שנמארו מפי ממשלת הליכוד על אמצעי התקשורת בכלל ועל הטלוויזיה בפרט באים מפי אנשי מפלגת העבודה, וראש לכולם מפי ראש הממשלה.

פעם נוספת רוצים לומר לציבור בישראל, שאלמלא אמצעי התקשורת, אלמלא הטלוויזיה, אלמלא הרצון הרע שלה, התוכנית היתה ממש כלילת השלמות. היא כזאת, רק לא נותנים לנו להסביר אותה, לא נותנים לנו להנחיל את יתרונותיה ואת סגולותיה הנפלאות לציבור הרחב. בלעדיהם היא היתה בכלל תוכנית אחרת, אתם לא יודעים את זה; זה עיוות, לא רק עיוות, עיוות מכוער.

אני זוכר — זה היה לפני זמן כל כך קצר, באמת — את התרגשותו של ראש הממשלה, המוצדקת, כאשר ממשלת הליכוד רצתה לעשות שימוש בסעיף 46 המפורסם. אני זוכר את ראש הממשלה, הוא אמר: מה הם חושבים לעצמם האנשים האלה, מה הם, אדוני הארץ? הם בעלי הבית? הם בעלי הטלוויזיה? מה זה, יש רק ממשלה, אין אופוזיציה? מה האמצעים הדרקוניים האלה, הטוטליטריים האלה? ככה ראש הממשלה החבטא, ועכשיו ראש הממשלה בעצמו מביא לממשלה את ההצעה להשתמש בסעיף 46.

אנשי הטלוויזיה אומרים — אני קורא זאת בעיתונים, ואין לי שום סיבה שלא להאמין להם — שמתקפה כזאת לא היתה להם בימי הליכוד; לחץ כזה בוטלי, יומיומי, לא היה להם בימי הליכוד? אני יודע גם על לחצים שהיו קשורים בדיון הזה. מעולם לא היתה התערבות כל כך בוטה, כל כך גסה.

אבל הסכנה היא — ומי שהיה בעניין זה מלך, באמת מלך, היה מנחם בגין — בשיטה, ככך שכאשר יש כישלון, במקום להודות בכישלון — למה להודות בכישלון, מי רוצה להודות בכישלון? — טוענים שהטלוויזיה אשמה, השיקוף מטעה, ואז יש הסתה פרועה נגד אמצעי התקשורת.

מה זה, אמצעי התקשורת זה אמצעי התקשורת? הם האינטרסנטים או אנחנו האינטרסנטים? אמצעי התקשורת הם לא אחד המוסדות, אחת המסגרות העיקריות של הדמוקרטיה, שאם אתה מערער את המסגרת הזאת, אנה באה הדמוקרטיה? למצוא את ראש הממשלה בראש המערכה המסיתה נגד אמצעי התקשורת? — לא הייתי מאמין.

הבעיה היא, רבותי, שאחרי מה שקרה בתוכנית הכלכלית אנחנו בצרה צרורה, אנחנו בצרה צרורה, כי נקבעו כל התקדימים הבלתי-אפשריים, המדהימים, וזו עוד נקודה שראש הממשלה היה מוכרח להביאה בחשבון, לא לעולם שלטון, כידיע, אני גם לא חושב שראש הממשלה חושב שלעולם שלטון, איש איננו יודע מתי ומי יחליף את השלטון הזה; איש איננו יודע, וחמיד צריך להביא בחשבון איזה שימוש יכול לעשות השלטון הבא — ויכול מאוד להיות, אם זו לא תהיה מפלגת העבודה, שזה יהיה הימין — יכול מאוד להיות שהימין, או לבטח הימין יעשה שימוש בכל התקדימים שאחם קבעים.

— הצעות סיעות מפ"ם, התזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

איפה ההון — תחפש אותו באמצעות צויר חירום. גם זה דבר מוקשה. גם זה דבר בעייתי. אבל השכר, אתה יודע איפה הוא.

הדגל השני היה צריך להיות — נכון, עכשיו זה יכאב; לא "דם, יזע ותקווה", זה צירצ"ל, אינני יודע אם לעניים או לעשירים, אני חושב שזה צירצ"ל לעשירים — "דם יזע ותקווה" זה צירצ"ל לעשירים.

ראש הממשלה ש' פרס:

לא אמרתי את המלה "דם".

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סליחה, דמעות, יזע ותקווה.

היו"ר ש' הלל:

אני מבקש ממך לסיים, כי באמת עברת בחמש דקות.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דמעות, יזע ותקווה. אינני יודע אם זה צירצ"ל לעניים או לעשירים; אולי זה לעשירים דווקא.

גם בתקופה קשה אומרים: יש שלא ייפגעו, העשירונים התחתונים, אנחנו מרימים אותם כדי שלא ידרו עוד ועוד משפחות מתחת לקו העוני. אנחנו ניקח משם וניתן כאן, בעליל ועכשיו ובלי דחורי. זה דגל, או גם לא יהיה פתחון פה לא לישראל קיסר ולא לדוד לה.

אני רוצה לראות את קיסר, הגיבור הזה, שייאבק או את מאבקם של עובדי חברת החשמל. לאיש לא יהיה פתחון פה. ואז ראש הממשלה יעמוד בראש, הדגל יהיה מונף, ואחריו ילכו. אבל עכשיו אין דגל, עכשיו יש רק אלה.

היו"ר ש' הלל:

אני מזמין את חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אבקש בראשית דברי להסביר מדוע הציעה סיעתנו להביע אי-אמון לממשלה. זה שבועות מספר, או יותר מזה, שבעיית טאבה, שהיא זה זמן רב מוקד של חילוקי דעות בין ישראל למצרים, הפכה סלע מחלוקת בין המערך לבין הליכוד. הבעיה נדונה בהרחבה בעיתונות המקומית, בעיתונות העולמית ובמסגרות המפלגתיות והסיעתיות של מרכיבי הקואליציה. אולם, הממשלה אינה מביאה את הנושא לכנסת. דבר זה נכון גם לגבי רצועת הביטחון בדרום-לבנון, ולתפקיד שנועד לכנופיות המזוינות, המכוננות כפי דוברי הממשלה צד"ל. אפשר לשמוע דברים מדברים שונים, מפי דוברים בכירים של הממשלה על עניין זה, בכנסים שונים, במסיבות עיתונאים, אבל לא בכנסת. באין מידע מוסמך, גם אין אפשרות להגיב, להתווכח ולהכריע באמצעות הצבעה.

הממשלה מרגישה, שהיא יוצאת ידי חובתה לכנסת בכך שהיא מדווחת, כפי שנטען מדי פעם, לוועדת החוץ והביטחון. אך ידוע לכול, כי הוועדה היא תחליף מפותק מאוד לכנסת. דיון בוועדה זו אינו חושף את המצב האמיתי בפני הציבור, וכופה על סיעות מן האופוזיציה שותפות לדבר עבירה עם הקואליציה. נוהל כזה אינו מתיישב עם עקרונות המשטר הדמוקרטי, אלא עושה אותם פלסטר.

ובכן, עלי-מנח לחייב את הממשלה לרווח לכנסת על המצב לאשורו ולאפשר לסיעות שאינן חברות בוועדת החוץ והביטחון, וכנראה גם לאלה המנוגות עמה, להביע את עמדתן בפומבי ובאורח מוסמך בשאלות אלה, אין דרך אחרת, עלי-פי

כימים האחרונים נוצרה הרגשה, כי הצעדים שנקטה הממשלה בתחום הכלכלי דחקו את השאלות המדיניות לקרן זווית, וכי כרגע שאלות טאבה ודרום-לבנון אינן עומדות בראש דאגותיו של הציבור. לדעתנו, זוהי ראייה מוטעית של המצב. הקשר בין הנושאים הללו הדוק ביותר, ואין אפשרות לדון ולטפל במכלול נושאים אחד בלי לדון ולטפל במכלול השני.

לדוגמה: הממשלה שנחלצה, לדבריה, להציל את המשק, לא אורה אומץ לקצץ בתקציב הביטחון ודנה בכך את תוכנית ההצלה שלה לעקריות. במהלך הדיון בכנסת על התוכנית הכלכלית, התברר כי הימנעותה של הממשלה מקיצוץ בתקציב הביטחון מעוררת ביקורת בחלקים רבים של הכית, ללא הבל מפלגות וסיעות. אומנם שמענו את ראש הממשלה, בהרצאה מחוץ לכנסת, הטוען כי קיצוץ כזה מסוכן מאוד, אך דומני שאין עוד איש שהאמת נסתרת מעיניו: הסיכון אינו לביטחון המדינה אלא לגורל היחסים שבין שמעון פרס ליצחק רבין.

אין ספק שתפיסתו של שר הביטחון אינה עולה בקנה אחד עם מדיניות שלום נמרצת. הוא רואה בשלום יעד בלתי מעשין ואולי בלתי נחוץ. תפיסה זו, המאפיינת את הליכוד, היא העומדת למכשול בפני פתרון בעיית טאבה ובפני החלטה חריגשמעית וברורה לצאת מלבנון ולחסל את צד"ל. זוהי מקשה אחת. בפועל, כאשר הממשלה מסרבת לצמצם את הוצאות הביטחון, מסרבת ליצור את התנאים לקידום השלום על-ידי פתורנה של בעיית טאבה וממשיכה להתערב בענייני לבנון, היא מגשימה מדיניות העשויה מקשה אחת. זוהי מדיניות המעוררת את הקנאות הלאומנית והדתית מבית. זוהי מדיניות המביאה להתקרנותה של החברה הישראלית ולהסתבכותה בהרפתקאות מחיריות מן הסוג הלבנוני. זוהי מדיניות הגורסת שיש בכוחה של ישראל להכתיב כמות הורוע פתרונות שאינם מקובלים, לא על שכנינו ולא על העולם כולו. זוהי מדיניות הנובעת בראש ובראשונה מאי-הבנת המציאות שבה נתונה ישראל. וכפי שאמר פרופסור הרכבי בהרצאה שנשא לאחרונה, אי-מציאותיות אצל מנהיגים אינה רק חיסרון אלא גם פשע, משום שעמיהם נתבעים לשלם על כך בחייהם. מדיניות המבוססת על אי-התחשבות במציאות היא בלתי מוסרית, משום שהיא מטילה על העם סבל עצום, כפי שאנו חוזים מבשרנו בעצם הימים האלה. אך לגבי ישראל מדיניות זו גם מסוכנת מאוד.

בעבר ידענו לשנן את הכלל, כי ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה להפסיד אפילו בקרב אחד, אף שאויבה יכולים להפסיד קרב אחד קרב, בלי שייחםם גורל המלחמה לגביהם. אולם, מאז למדנו לקח חשוב יותר, והוא שישאל, אינה יכולה להרשות לעצמה לנהוג בחוסר תבונה. מדיניות אחרת אולי יכולת להרשות לעצמן מדי פעם את הלוקוס של מדיניות אידיוטי, בלי לסכן את עצם קיומן. לא כך ישראל. עינינו רואות היום את מצבה העגום של המדינה: אחרי שנים של מדיניות אידיוטית, שנוהלה גם על-ידי הליכוד וגם על-ידי המערך, כלכלתנו הרוסה, מעמדנו הבינ-לאומי מעורער, וכוחנו הצבאי נתון בירידה שאין עוד להעלימה. למרות תקציב הביטחון הענק.

וכל אלה אינם תוצאה של מה שאויבה של ישראל עוללה לה. אלא תוצאה של מה שישאל עוללה לעצמה. לא אביא דוגמאות מן העבר המוכר כל כך לכולנו אלא דווקא מן ההווה. הכול זוכרים כיצד השקיע שר הביטחון את צה"ל במלחמה

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקרמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

מן הסוג שרבים מבקשים כי נראה בו עדות לרצונה של ישראל בשלום.

עדיפות לשלום פירושה, קודם כל, להפסיק להרוס את הכלכלה עלי-ידי תקציב ביטחון ענק ובלתי מוצדק. כוכור, לאחר נסיגת צה"ל מסיני גדל תקציב הביטחון בכ-50%, וזה היה אות כי אין השלום מבשר רווחה כלשהי. עכשיו מהווה ההימנעות מצמצום תקציב זה אות לכך, כי היציאה מלבנון איננה מבשרת רווחה. אם כן, הולכת ונוצרת הכרה, כי אין ערך לשלום, ומחר יהיה אפשר לומר את אשר הרבו לומר לאחר היציאה ממצרים, כי השלום אינו מבטיח היחלצות מן המצוקה הכלכלית.

אך בכל זאת אבקש לשאול: האם לא ניתן להחזיר את משך שירות החובה בצה"ל לזה שהיה עד שניתוספו עליו שישה חודשים, לאחר מלחמת ששת הימים? ועוד: האין כל אפשרות להכריז על מורטוריום של אימונים לכל כוחות המילואים לשנה אחת, כדי לצמצם את ההוצאות וכדי לחסוך למשק מיליוני י"מ עבודה באותה שנה? היש שיקול ביטחוני השולל זאת? הלא ביטול אימוני מילואים הוא דבר הניתן לחיקוק על נקלה. עלי-ידי שנה אחת של אימון אינטנסיבי, אם יש צורך בכך, האומנם צופה הממשלה ברצינות צורך בגיוס כללי של כל כוחות צה"ל למלחמה רבתי תוך השנה הקרובה? אני מתכוון ברצינות. נכון שצמצום דרסטי של האימונים יגרום צמצום ההזמנות של תחמושת כתעשייה הצבאית, אך הלא איש לא טוען כי יש לקיים אימונים אינטנסיביים רק כדי שלא לצמצם הזמנות כתעשייה הצבאית. אולי תהיה ברכה בכך, שהרי הדבר יאלץ סוף סוף גם את הנהלת התעשייה הצבאית להיערך ברצינות לפעילות כלכלית יותר, גם כיצרנית של מוצרי צריכה אורחיים, למען רווחיות גדולה יותר.

לא אחזור עתה על טענות נגד פיתוח ה"לביא" ונגד השקעות בפרויקטים ראוותניים, כמו צוללות או מכני פאר למשרדים. הרושם הוא, שמשרד הביטחון מסרב לשקול מהלכים כאלה מאותה סיבה שהקצין האמריקני הידוע מלחמת העולם השנייה, הגנרל פטון, אסר על חייליו להסיר את כובע הפלדה לאחר שנפסקה האש בחזית האירופית. הוא פשוט לא היה יכול להשלים עם העובדה שהמלחמה נגמרה.

ואכן זוהי כרגע השאלה, והיא יותר פסיכולוגית מביטחונית או ממדינית: האם מוכנה הממשלה להכיר בכך כי המלחמה נסתיימה וכפי הגיע הזמן לעשות למען השלום? תשובת הממשלה, כפי שהיא מזדקרת מתוכניתה הכלכלית ומטיפוליה בשאלות טאבה ודרוס-לבנון היא ברורה: מדיניותה מעידה על סירוב עקשני להיפרד ממדיניות המלחמה ועל דחייה גסה של אופציית השלום. ועל כך אנו מציעים להביע לה אי-אמון.

היור"ר ש' הלל:

תודה. אני מזמין את כבוד ראש הממשלה. בבקשה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מסתכל על הכנסת, אני מאזין לנאומים, ואין ספק שבכנסת מחיל להיות אי-אמון באי-אמון. שמעתי את דברי חברי הכנסת חייקה גרוסמן ויוסי שריר. מה, בעצם, הם אמרו?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אחרים ש שמעת?

ראש הממשלה ש' פרס:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אני אגיע גם אליך. אתה יודע שאני אוהב מאוד לשמוע את דברייך. התרגשתי מאוד מהגנתך

עקובה מרם נגד השיעים בלבנון. כאשר התברר שהם אינם משלימים עם נוכחותה של ישראל בלבנון וכל רצונה הוא לראות בפנינו של צה"ל משטחם. והנה, לפני ימים אחדים אמר שר הביטחון בהרצאה פומבית, כי "בסופו של דבר עלינו להגיע לדו-קיום ישראלי-שיעי בדרוס-לבנון, וצריך להבין גם שאין לנו מנוס מדו-קיום כזה". יפה, לא כן? אך כפי שציין עיתונאי בעל חוש הבחנה, בדרך מסתורית כלשהי מנחה פיו של שר הביטחון את גורמי הביטחון מתוך סחירה ממש להפסיק שגובשו כמותר.

רוצים דוגמה? בבקשה. באותה הרצאה עצמה אמר שר הביטחון: "אם ניווכח שיש החלטה של אמל להסלים את המאבק, ייתכן שנצטרך לעבור שלב של עימות נגד ארגון זה. אך זאת במטרה ברורה להתור ליצירת דו-קיום עמו". שר הביטחון לא הבהיר מה עשוי לגרום לכך, שארגון אמל יבקש להסלים את המאבק, אך המציאות עושה זאת במקומה.

שר הביטחון מסרב להגדיר בגלוי את ממדיה של רצועת הביטחון. בתשובה על שאלתה שלי, אפילו הכחיש את קיומה של הרצועה. אולם, משקיפים שונים הכחינו כי ברצועה שבשליטת ישראל יש כ-15 כפרים ויותר מ-300,000 איש. ברובם הגדול שיעים. על כל אלה מנסה שר הביטחון לכפות ננופיות מונית, שרובן מורכבות משכירי חרב נוצרים. אם כן, הוא מנסה לכפות על מנהיגות ארגון אמל מצב בלתי אפשרי. מצב המעורר התנגדות, ובהתנגדות זו הוא רואה הסלמה. התוצאה ברורה ומכאיבה: במקום דו-קיום נאלצת ישראל, על-פי רבין, להחריר את המאבק בשיעים.

יש סבורים כי מה שישיראל מנסה להשיג באמצעות צד"ל הוא למעשה שינוי דמוגרפי של אוכלוסיית הרצועה. אותה רצועה שאינה קיימת. לפי דברי שר הביטחון, אך מוגדרת דיה כדי לדעת שכפר ריחאן, למשל, נמצא על גבולה, וכי הכפר קנטרה נמצא בתוכה. בכפרים אלה השתתפו לאחרונה כוחות צה"ל בלחימה לצד יחידות צד"ל. ביום חמישי שעבר, בסיוור מודרך על-ידי צה"ל, ראו עיתונאים את חיילי צה"ל בכל פינה, גם בקרבתו המיידית של גנרל לאחד. ואם יש אמת בחשדות, הרי ישראל מתכוונת, באמצעות צד"ל, לגרש מתוך הרצועה שיעים רבים וליישב במקומם נוצרים. האם לכך התכוון שר הביטחון בהודעתו המפתיעה כי ישראל לא תירצה ממעשים הנוגדים את החוק הבין-לאומי כדי לבסס את הביטחון בגבולה הצפוני?

לדאבונו, מאז החלה מלחמת לבנון למדנו, כי בכל פעם שיש אי-התאמה בין הודעות הממשלה לבין ההודעות מן השטח, יש להאמין כנראה דווקא לאחרונות. עתה ברור כי מדינת ישראל ממשיכה לקיים את צד"ל, תוך הפרה בוטה של חוקי יסוד: צה"ל, האוסר על ממשלה ישראל לקיים כל גוף צבאי מחוץ לצד"ל. זוהי מדיניות שהיא במקרה הטוב אווילית, ובמקרה הגרוע היא גם בלתי חוקית ומהווה, על-פי החוק הבין-לאומי, פשע נגד האנושות.

אשר לטאבה, אין ספק כי סילוקה של אבן נגף זו, בנוהל שהוסכם עליו בחוזה השלום, יאפשר נורמליזציה רבה יותר ביחסינו עם מצרים ויאפשר ליהנות יותר מפרי השלום. יהיה ניתן אז לחזור ולבחון את הרחבת קשרי המסחר והתיירות, שתי פעילויות הנחוצות כל כך לכלכלה הישראלית. מהלך זה, יחד עם הסתלקות גמורה של ישראל מלבנון, עשוי לתת ממשות מוחשית לעצם ההושג של שלום פורמלי בין ישראל למצרים, דבר שעד כה נמנע. אך, כאמור, מדיניות כזאת מחייבת תפיסת עולם הנוטה לשלום עדיפות, עדיפות של ממש: לא מסתפחים שדוף מן הסוג שאנחנו כל כך רגילים לו אלא עדיפות

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

על הטלוויזיה. זה נגע ללבי. היית — איך אתה אומר: יוצא מן הכלל. נגיע גם אליך.

אין למדינת ישראל שום בעיות. איך אני יודע שאין למדינת ישראל שום בעיות? — משום שלחברת הכנסת חייקה גרוסמן אין שום הצעות. אם כן, מה הבעיה? מה שקרה. לפי דבריה, במדינת ישראל הוא, שבאו כמה אנשים רשעים, אנטי-דמוקרטיים, שאינם מבינים דבר, סתם רוצים להרוס את זה ורוצים להרוס את זה, וסוף סוף חברי הכנסת חייקה גרוסמן ויוסי שריר, שאינם דוגלים בצניניות ואמונים על דמוקרטיה, עומדים כחומה בצורה. אני אעשה את החשבון של כל התמונה הזאת.

כאמור, לא שמעתי הצעות, אבל אתחיל בחלק הכי קשה. גם לי הוא היה קשה, וזה ענין תקנות שעת-חירום. יש שאלה אחת, ואחת בלבד: אם אין שעת-חירום, לא צריך תקנות; אבל אם יש שעת-חירום בלא תקנות, זה הדבר הכי חמור שיכול לקרות. אני מבקש מחברי הכנסת חייקה גרוסמן ויוסי שריר להשיב ביושר: האם יש שעת-חירום כלכלית או אין? קודם כול שאלתי את עצמי את השאלה הזאת. אם יש שעת-חירום, הכנסת הזאת, שאחם אומרים שאני מבזה אותה, ייפתה את כוח הממשלה לנקוט תקנות שעת-חירום, על דעתה. ל-90 יום, כדי להתמודד עם שעת-החירום.

מהי שעת-החירום? שעת-החירום מתבטאת בשניים: שלושה דברים, ואלה הם: אם לא ננקוט אמצעים, אנחנו עומדים על סף אובדן יתרות מטבע-חוץ. יכול להיות שאין זו שעת-חירום. אני שומע את הנאומים היוצאים מהכלל של חברי הכנסת חייקה גרוסמן ויוסי שריר, הלא-צנייים והדמוקרטיים "נורא". כאשר המדינה תעמוד בפני מצב שאין מטבע-חוץ לקנות גרעינים ללחם, שאין מטבע-חוץ לקנות דלק להפעלת מפעלים, שאין כסף לקנות תרופות — מאין ניקח כסף, אני רוצה להבין?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): ממטוס ה"לביא".

ראש הממשלה ש' פרס:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אתה, שתוקף כל כך את שולך, אינך בוחל בכספיו. לא שמעתי שאתה מציע שנוותר על הסיוע האמריקני. אתה, ששולל אבטלה, לא שמעתי שאתה מציע שנעשה, למשל, אבטלה כתעשייה האווירית. מדוע? אני אומנם איני אומר אמת, אבל אתה מצטט את ה"פרבדה", אבל אני אגיע גם אליך.

אני שואל את עצמי מה יהיה בעוד שלושה חודשים, אתם רואים את חבר הכנסת יוסי שריר, המלהיב כל כך בנאומיו. מה היית אומר, חבר הכנסת יוסי שריר? מה הפתרון שלך? האם זה משחק ילדים? אני מאסתי בדמוקרטיה?

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ראש הממשלה ש' פרס:

סלח לי, אל תפריע לי, אני לא הפרעתי לך. אישכך על כל מה שאמרת, על הצניניות, על ההסתה וגם על כל הדברים האחרים. גם בעניין מי מקדם את כהנא אעשה אתך חשבון. מה התשובה? מאין ניקח מטבע-חוץ?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): מאלה שיש להם.

ראש הממשלה ש' פרס:

עוד לא היתה ממשלה שנקטה אמצעים נגד בעלי ההון כפי

שנקטה הממשלה הזאת בשלושת החודשים האחרונים. לחינם אתם מנסים לבלבל את דעת הציבור. החלטנו לקחת 100 מיליון דולר מעצמאים במסגרת תקנות שעת-חירום; החלטנו לקחת 400 מיליון דולר מחברות ועצמאים; החלטנו להטיל היטל על מכונות; הטלנו 250 מיליון דולר על מלאי; מוגו 25 שופטים ואתמול התחילו לתפוס את מעלימי המס.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): ההון — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אני אורח את ההון? אל תפריע לי, אני מבקש. העניינים יותר מדי רציניים, זה איננו פיליטון.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): אתה אינך משיב — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אני משיב כפי שצריך.

ואז, כמובן, יוסי שריר היה נואם נואם יוצא מן הכלל, וכהנא היה נואם נואם. זה היה מונע את הדברים שעליהם דיבר יוסי שריר, אובדן מטבע-חוץ?

אני רוצה להגיד דבר שני: אינפלציה. רבותי, אני מקשיב, אני קורא, אני שומע. קראתי ביקורת נוקבת של הפרופסור אסף רוזן. מה אני יכול לעשות, שכאשר עשינו את עסקת החבילה הראשונה, הפרופסור רוזן עם קבוצת פרופסורים שיגרו, לי מככת נגד עסקת החבילה א' — ואקראי רק שני פסוקים מתוכו. מה הוא אמר על עסקת החבילה? הוא אמר: "היא תגביר את האבטלה עליידי הקשחת מערכת המחירים היחסיים ותביא לשיתוק ולהתמוטטות עסקים רבים". זה נכתב ב-5 בנובמבר, בעת עסקת החבילה הראשונה. ובפסוק אחר הוא אומר: "היא תביא למחסור במוצרים וללחץ על מאזן התשלומים. לא תהיה אפשרות למנוע מלחץ זה להתבטא בהרעת מאזן התשלומים עליידי הגבלות אדמינסטראטיביות על היבוא, עם כל הנזק הכרוך בכך".

נו, מה אני יכול לעשות — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

ראש הממשלה ש' פרס:

לא הפרעתי לך, אל תפריע לי.

אני מבקש לדעת, הפרופסור רוזן וכלכלנים ונביאים, מה קרה לנבואות שלהם לגבי עסקת החבילה הראשונה, שכל כך מהללים אותה? צריך קצת העזה להמשיך לנבא. אז אמרו: עסקת החבילה חיכשל.

ומה עכשיו הוא מציע, הפרופסור רוזן? הוא מציע לקצץ עוד מיליארד דולרים בתקציב המדינה. מה זה קיצוץ עוד מיליארד דולרים בתקציב המדינה, לא אבטלה?

הדבר השני שאני רוצה להגיד: אם אכן אתם סוציאליסטים, ולא במלל, ואם אכן אתם דמוקרטים ולא בשטחיות, אתם צריכים לדעת, ששום דבר לא הורס את הסוציאליזם והדמוקרטיה כמו האינפלציה. שום דבר, היא המעשירה את העשירים והיא המרוששת את העניים, ושום מסיס לא יועילו. ואני לא שמעתי מכס מלה איך מורידים את האינפלציה. מה שהממשלה מציעה זאת איננה שחיקת שכר, מה שהממשלה מציעה זאת שחיקת האינפלציה.

חוברת ל"ט. ישיבה ק"ז

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

ראש הממשלה ש' פרס:

אני יודע שבצורת יש 15.5% מובטלים. מי הם המובטלים?

את האבטלה, חברי הכנסת, אפשר לעשות בלי תקנות לשעת-חירום — אז זה יהיה דמוקרטי, זה יהיה סוציאליסטי?

מאיפה לקחת? אני רוצה לדעת את האמת. יאיר צבן אכן נואם נאומים יוצאים מן הכלל — ל"אתא" תן, ל"מספנות ישראל" תן, לגמלאים תן, לכולם תן, הוא רק לא אומר מאיפה.

יאיר צבן (מפ"ם):

תקרא את דוח בנק ישראל.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני קראתי את כל הדוחות של בנק ישראל, ואני יודע את מצב הקופה של בנק ישראל, אני לא חי רק על הדוחות שלהם. אני יודע בדיוק מה קרה בשנים האלה.

אומרים: לכולם לתת, אבל מאיפה לקחת?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תטיל מס — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אני אענה על המס ועל כל הדברים. ההכרזים ידועים גם לנו.

אני רוצה להגיד: שכר העבודה עלה מ-1980 עד 1984 ב-12.6%. התפוקה עלתה ב-1.4% — הפרש של 11.4.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ובכמה עלו הפיננסים?

ראש הממשלה ש' פרס:
פי שניים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
פי שלושה וחצי.

ראש הממשלה ש' פרס:

ומי שהעלה את הפיננסים, חבר הכנסת יוסי שריד — איך כלכלן — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כמוך.

ראש הממשלה ש' פרס:

כן, אבל אני למדתי, לא לנאום, את הכלכלה למדתי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

נכון, עשיתי את זה. ואני אומר לך, שמי שהכפיל את ההון הוא רק גורם אחד — וכל המסים הם שוליים — האינפלציה, באינפלציה העשירים יקבלו יותר מהעובדים, ואם לא נכה באינפלציה לא נכה בשורש הדברים.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה אתה לא לוקח מאלה שהתעשרו מהאינפלציה?

יאיר צבן (מפ"ם):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת רן כהן, חבר הכנסת יאיר צבן, אינני מרשה את זה.

ועכשיו, אני רוצה לעבור לעניין התקנות לשעת-החירום. יכולתי להיות דמוקרט ולא להחליט על תקנות שעת-חירום, אם כי תקנות שעת-חירום, חברי הכנסת, הן חלק מהדמוקרטיה, אחרת מדוע הכנסת החליטה על כך? מדוע הכנסת החליטה לתת כוח אקזקוטיבי לשעת-חירום בידי הממשלה. כדי למנוע את שעת-החירום — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אלעזר, אל תפריע לי, אני יודע את התשובות. תקשיב לי עד הסוף. אני מעולם לא תמכתי במשטרים שאינם דמוקרטיים, ויש לי רשות להגיד את זה. מעולם לא תמכתי.

רוני מילוא (הליכוד):

האם מפ"ם תמכה במשטרים אנטי-דמוקרטיים?

ראש הממשלה ש' פרס:

מי אמר זאת, רוני מילוא? אני שמח על קריאת הביניים שלך. גם אתה עשית היום דבר יוצא מן הכלל. היום בליכוד, שאומר שצריך להקים ממשלת אחדות לאומית כדי לתקן את הכלכלה, כמו שני חברים צעירים ומציעים בחירות. אתה יודע מה זה מכיר לני? היהודי שרץ ברחוב ושואלים אותו: "מה אתה רץ?" הוא אומר: "שרפה בעיירה, ואני לא ארוויח?" לא אקים מטה בחירות?

רוני מילוא (הליכוד):

כל נאום שלך אתה תוקף את הליכוד כאילו זה היה נאום בחירות.

ראש הממשלה ש' פרס:

לא, רק אותך, שרה דורון יצאה נגדך וכל הכבוד לה.

רוני מילוא (הליכוד):

זה לא יהיה חד-צדדי. אתם בזכותם מיליארד דולרים מאז שקיבלת את ראשות הממשלה, וכל נאום שלך אתה תוקף — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת מילוא, חבר הכנסת מילוא, חבר הכנסת מילוא, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מברך אותך על הישגין הכבירים בכל תפקידיך.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת ז'אק אמיר.

ראש הממשלה ש' פרס:

אפשר היה שלא לנקוט תקנות שעת-חירום. אני מקשיב לכל הכלכלנים, מה הם אומרים? נותנים לנו שחי אפשרויות — וזה הבכירה הסוציאליסטית: או אבטלה או הורדת שכר; או שכולם יעבדו בשכר נמוך יותר או שחלק יהיה מובטל. ואני מכיר סוציאליסטים ודמוקרטים, שבמדינותיהם יש אבטלה. אני מכיר את פיליפה גונזלס, חבר טוב שלי, ראש ממשלת ספרד. בספרד יש 25% מובטלים, זה יותר טוב? כל ספרדי רביעי מובטל, זה יותר טוב? מי הם המובטלים, לא הדור הצעיר, לא העולים, לא בני השכבות החלשות?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

— הצעות סיעות מפ"ס, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שרד, חבר הכנסת שרד, אינני רוצה לקרוא אותך לסדר. אני בכל זאת קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אני לא רוצה לומר, כאשר אתה דיברת, קיבלת זמן עודף, אל תפריע לאחרים.

ראש הממשלה ש' פרס:

ההון גדל פי-שניים, העבודה לא גדלה כך. אבל מי יולם את ההפרש הן של ההון והן של העבודה, מי?

קריאה:

— — — איזנברג,

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה לשאול: כסף מאמריקה, הרפסת כספים? מה? מאיפה? האם לסוציאליסט ולדמוקרט מותר להגיד גם אמת, או רק לעסוק בדמגוגיה? ואני יודע את המצב. הקופה ריקה וכל הקופות ריקות. ההון הוא מדומה בהרבה מאוד מקומות, הון מאשר בידי מעטים.

יאיר צבן (מפ"ס):

כשאתה אמרת לממשלת הליכוד את הדברים שאנחנו אומרים, האם זו גם כן הייתה דמגוגיה?

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מבקש שלא להפריע לי. אני לא מפריע לך, אל תפריע לי. אי-אפשר להפריע.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם אי-אפשר שהשכירים ישלמו את הכול.

הי"ר ש' הלל:

חבר הכנסת רן כהן, אני קורא אותך לסדר.

ראש הממשלה ש' פרס:

רן כהן, אנחנו גדלנו במדינה שמה שאתה קורא שכירים, ואני קורא עובדים, בנו את הארץ הזאת, בלי לבקש רשות ממך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה צריך להתגאות בזה.

ראש הממשלה ש' פרס:

ומעולם לא אמרנו מי אוכל באיזה בית-קפה. תנועת העבודה היא אשר בנתה את המשק הזה.

ועכשיו אני רוצה לדבר על מבנה ההון בארץ. 60% מההון הם בידי ההסתדרות, הממשלה והציבור. למעשה, החקלאות כולה בידי ההסתדרות, ואני גא בזה. רבע מהתעשייה בידי ההסתדרות, רבע מהתעשייה בידי המדינה, רבע מהתעשייה בידי הציבור ורבע מהתעשייה בידי אנשים פרטיים. וקראתי גם מה ששיקפה גביש אומר על מצב התעשייה. אני אדבר רק אמת, ואיש לא יסיט אותי ממנה.

לגבי תקנות שעת-חירום — האם הן נגד העובדים? נגד ההסתדרות? האם אפשר בלי תקנות שעת-חירום להקפיא מחירים, להטיל מסים, לשנות את מבנה ההון? להיפך, לגבי ההסתדרות אמרנו, ואני חוזר ואומר: נגהל אתה משא-ומתן. אני חבר הסתדרות, מככר את ההסתדרות, ההסתדרות היא הגוף היציג הגדול והחשוב בישראל, ונגיע אתה להסכם, אבל אילו לא עשינו את כל זאת ב-24 שעות, הייתה האינפלציה מגיעה ל-1,500% — בעלי ההון היו מכפילים את הונום ושכרם של השכירים היה נשחק.

ויקטור שם-טוב (מפ"ס):

אין בעלי הון, רק ההסתדרות. לא מעבירים כל שנה לחוץ-לארץ 2 מיליארדי דולר?

הי"ר ש' הלל:

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת נוהג שכידנו אותו. כשראש הממשלה מדבר, אני מרשה קריאת ביניים — אבל בעבר לא היו נהוגות הפרעות. אולי יש פה חברי כנסת צעירים, יש כאלה עם טמפרמנט. תמיד כיבדנו את הנוהג הזה. ואני מבקש מכם לשמור עליו. אם אתם רוצים לקרוא קריאת ביניים, אני מרשה זאת, אבל לא הערות סיסטמטיות. שראש הממשלה צריך להתמודד אתן בהרמת הקול. זה לא ילך.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להוסיף ולומר, על דעת הממשלה, שאזרחים מקבלי קצבאות הביטוח הלאומי לא ייפגעו.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

לרבות ערבים?

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מבקש שלא להפריע. לערבים יש מגינים משלהם, הם לא צריכים לפלד או לפלדה אחרת.

אני חוזר ואומר: שני העשירונים התחתונים — נעשה הכול שלא ייפגעו, ואל יהיו כאן מגינים על שכבות חלשות. הממשלה הזאת תעשה כמיטב יכולתה שהם לא ייפגעו, והם לא ייפגעו. ואל תדברו כל הזמן בשם השכבות נמוכות-ההכנסה. אנחנו דואגים להן לא פחות מכם.

חברת הכנסת גרוסמן אמרה: נחזור ל-1980. אני רוצה לשאול: האם ב-1980 היה רעב בארץ? האם סבלנו? מה יש? נניח שנחזור לרמת השכר של 1980: נאמר, אני עוד אינני יודע. אני יודע דבר אחד, ואני אומר אותו בוהירות: לפי החשבון של הממשלה, שחיקת השכר החודשי, לעומת חודש יוני, תהיה בשיעור של 7%.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

פחות, 3%.

יאיר צבן (מפ"ס):

זה 6% פחות מאשר היה ב-1980, לפי הודעת ד"ר שרון.

ראש הממשלה ש' פרס:

האם אפשר לבקש לדבר בלי הפרעות?

הי"ר ש' הלל:

חבר הכנסת צבן, רק לפני שתי דקות ביקשתי מכם לזכור את הנוהג שהיה קיים, אינני חושש שזה מכובד שראש הממשלה צריך להתמודד עם אלה שיש להם, כרוך השם, קולות חזקים מאוד. זה לא נכון.

ראש הממשלה ש' פרס:

עכשיו אני רוצה לדבר על בעלי ההון. לא אכרח משום דבר. קודם כולל, מה כן עשינו? כבר אמרתי: הטלנו מס על בעלי מכוניות; הפעלנו את דוח שטיינברג בדיוק של 400 מיליון דולר; הטלנו מס על מלאי, 250 מיליון דולר; הטלנו מס על עצמאים — 100 מיליון דולר, חודש שלושה-עשר; החלטנו לגבות מסים מבעלי וילות ודירות שניות; התחלנו לטפל במעלימי מס ובעלי הון שחור, וכבר הבוקר שמעתם על כך ברדיו; הוספנו 25 שופטים ופרקליטים; הוספנו 300 אנשים לגביית מס הכנסה, ואכן ההכנסות ממס הכנסה עלו בחודשים האחרונים ב-20%, והן תעלינה הלאה.

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עוד לא יצאנו.

ראש הממשלה ש' פרס:
הנאומים שלך הוציאו אותנו?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
במידה רבה.

ראש הממשלה ש' פרס:
אף מלה לא קיימנו? זה שלושה חודשים, תורה לאל, שלא נהרג חייל אחד שלנו, לא בדרום-לבנון ולא בצפון הארץ. האם היינו ציניים? לא קיימנו שום מלה?

אמרנו שלא נשפוך כסף על התנחלויות. האם רימינו? האם לא עשינו את מה שאמרנו? הלא אתה מביא להסתה שפוטחת את הדלת לכהנא, כשאתה אומר שאני ציני, כשאני אפסר להאמין לשום מלה: אתה סולל את הדרך הזאת, כשאתה מנסה להסביר לנוער שאפשר לחולל נסים ונפלאות.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
גם בהקפאה אתה סולל את הדרך לכהנא.

ראש הממשלה ש' פרס:
יכול להיות. לכן את מונעת. הכוח המונע והכוח המרחיע את כהנא הוא גאולה כהן, ברוך השם.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת דב כ"מאיר, זה לא עוזר לי.

ראש הממשלה ש' פרס:
למה אתה קם ואומר את זה? מה אני יכול לעשות — אתה הלא מכבד דמוקרטיה, ואני מזלזל. יש תוצאות בחירות כאלה, שצריך לעשות קואליציה קשה מאוד. או מה — רימינו? זאת ציניות? למה אתה אומר את זה לנוער? באיזו רשות? אנחנו אמרנו שלא תהיה אבטלה — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תקרא את המצע.

ראש הממשלה ש' פרס:
קראתי ואני יודע אותו על-פה, אני גם קראתי את תוצאות הבחירות ולא רק את המצע. בבחירות יש מצע, אך יש תוצאות בחירות. ואם אתה אומר רק שכבחירות יש מצע, אתה מחנך נגד דמוקרטיה, מפני שאני גם עבד לתוצאות הבחירות, לא רק אדון למצע. וכשמקמים קואליציה כזאת, זהו זה. אז מה, לא יצאנו מלבנון? לא שינו את מדיניות ההתנחלות? היינו ציניים?

גאולה כהן (התחיה-צמח):
למה — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
יש אבטלה בארץ?

גאולה כהן (התחיה-צמח):
למה — — —

היו"ר ש' הלל:
גאולה כהן.

ראש הממשלה ש' פרס:
לא אשיב לך, גאולה.

הבטחנו דבר רביעי — איך אומרים? על אפך ועל חמתך, את זה אני לא רוצה להגיד — אנחנו נוריד את האינפלציה, מפני שזה מה שהורס את החברה הישראלית. את זה אמרתי

יש דבר אחד, שני במחלוקת — הכנסת החליטה עליו — ולכן גם לא טיפלנו בו בתקנות שעת-חירום: עניין החסכונות, מה שנקרא נכסים נזילים. הכנסת החליטה שדרוש רוב מיוחד, לא סתם רוב, כדי לפגוע בפת"ם או בחסכונות אחרים. ואיני זוכר את כל שמותיהם. יש כאלה שאומרים לנו להטיל מס על החסכונות. גם מזכיר ההסתדרות אומר זאת. אני מקשיב לו היטב, ואני מכבד אותו. יש בינינו ויכוח, ואנחנו נשארים בוויכוח ובחברות. חובתנו להתווכח וחובתי להתווכח. אין בזה שום בגידה ושום סטייה. מה אומר מזכיר ההסתדרות? — טטיל מס על החסכונות. נניח שיש 10 מיליארד דולר חסכונות. חלק מהם זה קופות גמל — על זה איש אינו מציע להטיל מס. כ-700 מיליון דולר שייכים לאנשים וקנים — איש אינו מציע שאיש וקן לא יוכל להוציא את הכסף. לגבי היתר — איפה ההון הזה? איני אומר שאין בעלי הון. אני רק אומר שהחסכונות אינם ההון. איני בטוח בזה, מפני ש-85% מהחסכונים הם מה שנקרא חוסכים קטנים, עובדים שכירים. אדם קונה איגרת-חוב, הוא מפקיד את הכסף בבנק, הבנק מפקיד את רוב הכסף בידי הממשלה, הממשלה מוציאה על התקציב. אם נטיל עליהם עכשיו 10% — מה יקרה? הוא ילך לבנק לבקש את הכסף, הבנק ילך לממשלה לבקש את הכסף, הממשלה תדפיס כסף, ואנחנו נקבל מעגל של נייר, מהלך של נייר. מה יצא מזה?

אני רוצה להגיד, שהחברים שהתנגדו לנושא הזה, גם מתוך שמירה על האמינות של דברי הממשלה שלא נפגע בחסכונות, הם כולם חברים שלנו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הסכמי תוספת היוקר — זה לא אמינות?

ראש הממשלה ש' פרס:
אני מבקש, באמת. הלא בכלכלה אתה לא מבין.

אני רוצה להגיד, שהממשלה לא החליטה לבטל תוספת יוקר. לא החליטה לבטל הצמדה ולא החליטה לבטל הסכמי עבודה. הממשלה החליטה שבתוך שלושה חודשים תוכה האינפלציה מכה ניצחת. ויש לכן שתי דרכים, ושתיים בלבד: או אבטלה או הורדת שכר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל אתה עשית את שני הדברים בחד.

דב כ"מאיר (המערך):
אין אבטלה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין אבטלה? תצא לעיריות הפיתוח ותראה אם יש אבטלה או לא. לך לירושם, לבית-שאן, לדימונה, ותראה אם יש אבטלה או לא. אין אבטלה, הוא אומר.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיב על דבריו של יוסי שריד: באמת אין כיסוי לשום מלה שאמרתי — לא למה שאני אמרתי. קם אדם, במלצות פיו, במשרפות לשון, ואומר: מה שהבטחתם לפני הבחירות לא קיימתם. באמת? למשל, אנחנו הבטחנו לצאת מלבנון בשבעה חודשים. האם רימינו או יצאנו?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
עוד לא יצאנו.

ראש הממשלה ש' פרס:
אתה הוצאת אותנו?

— הצעות סיעות מפ"ס, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תסלח לי, אני מצטער, אתה לא שומע.

ראש הממשלה ש' פרס:
אתה אומר: איך הצגת את הבית הזה? — 120 הרפתקנים.
סלח לי, אתה יכול להצטער על דבריו, אבל לא לברוח מהם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה שאמרתי אלה דברים נכונים מאוד, אבל אתה לא שומע.

ראש הממשלה ש' פרס:
רשמתי, אתה הצגת את הבית הזה כ-120 הרפתקנים — זו ציטטה מדבריו.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת יוסי שריד.

ראש הממשלה ש' פרס:
הבית הזה ייפה את כוחה של האקונומיקה שלו, שאם ייווצר מצב חירום — לא לתת למשק להתמוטט. זה מה שעשיתי וזו היתה חובתי לעשות, עם מחיאות כפיים, בלי מחיאות כפיים.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):
— — — מצב חירום.

ראש הממשלה ש' פרס:
אגב, בתקנות שעת-חירום משתמשים בלי הרף, למשל, צווי ריתוק, הפעם היה צריך לנקוט אמצעים מהירים וכוללים נגד העלאת המחירים, מפני שאם מעלים את המחירים אי-אפשר לשמור על רמת השכר; אם מעלים את השכר, אי-אפשר לשמור על רמת המחירים; אם לא שומרים על שניהם, אי-אפשר לשמור על שוק ההון — והיה צריך אמצעים חריפים בטרם תהיה התמוטטות של המשק.

קראתי בעיתון "דבר" — יזה, גם כן, אני קורא רק בישראל — שאני אמרתי שהטלוויזיה היא אסון. אני לא אמרתי מלה כזאת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש ציטוט של הדברים שלך בעיתון שלך "דבר".

ראש הממשלה ש' פרס:
צירלי, יבוא יום שיצטוט אותך כל כך הרבה שתצטער שמצטטים אותך.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה העיתון שלך.

ראש הממשלה ש' פרס:
עד עכשיו אתה נהנה מזה שלא מצטטים אותך.

עכשיו אני רוצה לשאול בעניין הטלוויזיה. בכלל, ההשקפה של יוסי שריד: לתקשורת מותר לתקוף אותי. מדוע לי אסור לתקוף את התקשורת? במה זה אנטי-דמוקרטי? אני רוצה להבין, התקשורת תוקפת, מותר גם לתקוף אותה. כל הזמן מהירים: אסור להגיד מלה נגד התקשורת. מה, הטלוויזיה קדושה? הטלוויזיה התמנתה על-ידי בורא עולם, על-ידי הקדוש ברוך הוא? הם השופטים העליונים? אני ביקשתי מהטלוויזיה שלא תתקוף את הממשלה? ביקשתי מהטלוויזיה שתמנע דברי ביקורת מהממשלה? אבל מותר לבקש מהטלוויזיה, בשעה קשה לעם, שתאפשר חצי שעה לממשלה להציג תוכנית. מה הפגיעה בדמוקרטיה? מה

ערב הבחירות, שנוריד את האינפלציה — נכון, בדרכים קשות — שכן היא מקור אי-השוויון. זאת ציניזם? למה אתה אומר לנוער שאנחנו פוליטיקאים שמחלקים הבטחות ולא עושים שום דבר? הכול יסתדר מאליו? לא הושקע מאמץ אדיר — אנשי, אישי — כדי להגשים את הדברים האלה?

יאיר צבן (מפ"ס):

ראש הממשלה ש' פרס:
יאיר צבן, אני שומע אותך בלי סוף, יש לך פתרונות קלים ופשטניים, הכול מסתדר.

דב בן-מאיר (המערך):
מפ"ס תסתדר.

היו"ר ש' הלל:
דב בן-מאיר, אני יודע שאתה רוצה לעזור, ואתה מכביד על היושב-ראש.

ראש הממשלה ש' פרס:
ציניות נוראה של הנוער? אולי ההגזמות שלך גורמות לכך? אולי התיאור הפשטני והשטחי של המצב גורם לכך? אולי כל ההסתה של העיתון "על המשמר" יום נגדי גודמת לכך? אין לי שום טענות, בפרט שעורך "על המשמר" היה תומך נלהב כל כך של יורם ארידור. אני מבין את רוגזו עלי.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

ראש הממשלה ש' פרס:
עכשיו אתה מדבר: מכה שנייה — יותר מובטלים, איפה יש יותר מובטלים? עד עכשיו, בניגוד לדעת הפרופסור רוזין —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא אמרתי — יותר מובטלים, אמרתי: יותר אנשים נבגדים.

ראש הממשלה ש' פרס:
יותר אנשים עוד לא נפגעו, ושני העשירונים התחתונים לא ייפגעו, ואלה שמקבלים תמיכה מקצבת הביטוח הלאומי לא ייפגעו.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הבטחות. ההבטחות שלך הן כמו ההבטחות ש"אתא" לא תיסגר.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני אענה לך צירלי, למה לך? אשיב לך על כל דבר.

עכשיו, מה. זאת אמרתי, שאני אמרתי שהבית הזה הוא 120 הרפתקנים? איפה אמרתי את זה? מי אמר שהכנסת לא דרושה? אתה גם כן מדבר ולא חושב על מה שאתה אומר. אתה אומר: אמרת שיש כאן 120 בטלנים, לא דרושה הכנסת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני אמרתי? אתה לא שומע.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני אומר: יש 120 חברי כנסת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תסלח לי, אתה לא שומע.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני שומע ורשמתי.

חוברת ל"ט, ישיבה ק"ז

— הצעות סיעות מפ"ס, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

רוני מילוא (הליכוד):

כל מלה שאתה אומר — זה היה אמת גם לפני שלוש שנים. כשאנחנו אמרנו את זה, אנחנו היינו פאשיסטים.

קראיה:

כל מלה שלו אמת.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שריד, זה לא דו"שיח. עכשיו ראש הממשלה מדבר.

ראש הממשלה ש' פרס:

כל המלים היו אמת וכל הקופות נשארו ריקות. אילו אפשר היה למלא את הקופות במלים שלכם, מצבה הכלכלי של ישראל היה שונה. לצערי הרב, מה אני עושה עם המלים?

אהוד אולמרט (הליכוד):

כמו במלים — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

יפה.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת אולמרט, קיבלת ד"ר.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני אומר ליוסי, לחבר הכנסת יוסי שריד, גם כן ככל הידידות: הוא תקף אותי — "אנטי־דמוקרטי", "אנטי־תקשורת", "מרמה את העם", כל המלים הידידותיות האלה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אף לא אחת מהמלים האלה שאתה אומר.

ראש הממשלה ש' פרס:

אתה אמרת. אני אקרא לך מה שאתה אמרת.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שריד, זה לא דו"שיח.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה דו"שיח?

היו"ר ש' הלל:

חסלח לי, לא הפריעו לך, לא נתתי שיפריעו לך.

ראש הממשלה ש' פרס:

אתה אומר: ציניות חוקפת את הנעור כשנותנים הבטחות ולא מקיימים. ואני אומר שאנחנו מקיימים את ההבטחות, ואין שום ציניות, ולא מרמים, ועושים כמיטב יכולתנו.

אני רוצה להגיד גם לחברים מכל הצדדים: אפשר, כמובן, בהבליפה, להרוס את הארץ הזאת. אני יודע את זה. כל התיאור הוא ש"אין בעיות"? הבעיה היחידה היא שמישהו דומה לרמזי מקדונלד? זו כל הבעיה שיש בכנסת? אין בעיה של גירעון? אין בעיה של מטבע־חוז? אין בעיה של אינפלציה? אין בעיה של בריחת הון? אין סכנה של אבטלה? כל מה שיש הוא העמדת פנים? ככה מתארים עניין?

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אתה יודע שמה שאתה אומר עכשיו זה לא לעניין.

ראש הממשלה ש' פרס:

ומה שאת אמרת היה לעניין. מותר לי, יש חלוקת עבודה.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אמת.

ההגזמה הכהניסטית הזאת? זאת — על־פי תקנה, לא של שעת־חירום, שיש בחוקת המדינה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה בגלל הרטוריקה הבניינית הזאת. זה אותו סיפור.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מבקש שלא להפריע. אני לא הפרעתי לך. אני מכיר אותך ואני יודע איך אתה מדבר בטלוויזיה.

היו"ר ש' הלל:

יוסי שריד.

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' הלל:

רוני מילוא.

ראש הממשלה ש' פרס:

הטלוויזיה התבקשה להעניק חצי שעה, כדי להסביר לעם את תוכנית הממשלה. ביקשנו שימנעו ממישהו להופיע? ביקשנו שמישהו שלא יופיע? ביקשנו לפטר איזה פרשן? מה, אותם אסור לבקר? רק להם מותר לבקר? משטר דמוקרטי הוא, שבאמת לאמצעי התקשורת מותר לבקר, אבל גם מותר לבקר את אמצעי התקשורת בלי להתניף להם יומם ולילה, בלי להשתדל לשאת חן בעיניהם. באתי לממשלה, שאלתי את היועץ המשפטי, את שר המשפטים, אמרו: זה מאוחר מדי בשביל לתת הודעה של הממשלה. מאוחר מדי — לא נותנים. אבל מה ביקשתי — שייתנו להסביר לעם?

באו אלי מחברי התוכנית ואומרים: החשמל עולה ביוקר, אנחנו רוצים להסביר איך להשתמש בפחות חשמל. אני רוצה להבין: במה זה לא דמוקרטי שמשתמשים בטלוויזיה מנופוליסטית, ממלכתית, כדי להסביר לעם שצריך לפקח על המחירים, שלא יפקעו מחיר? אני רוצה להבין: במה זה לא דמוקרטי? אחזנו נגרם אמצעים כלשהם? אני לא מוכרח להתניף להם — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הדוגמאות הראשונות — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

— ואני לא מוכרח לזכור בך לפניהם. כמו שהם לא צריכים להתניף לי, לא ביקשתי מאיש מהם למנוע מלת ביקורת. מה יש, אסור להגיד מלה על הטלוויזיה? ומה זו הטלוויזיה? — אלה ארבעה־חמישה אנשים שמחליטים מה כן ומה לא, מה, היא מוסד יותר גדול מהכנסת? יותר גדול מהממשלה? הקובע היחיד?

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

הממשלה יושבת עם מיטב המומחים שהיא יכולה לגייס, מביאה תוכנית כלכלית לאחר שכולכם, גם אתם באופוזיציה, אמרתם: צריך תוכנית כלכלית. גם אתם באופוזיציה אמרתם: העם מוכן לסבול, וכשהבאנו תוכנית — והתוכנית באמת איננה פיקניק — אז קמים בטלוויזיה, מציגים את התוכנית ואומרים: צרור גזירות, למה זה צרור גזירות? מה זאת תוכנית — לא צרור גזירות וצרור תקוות?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

איפה התוכנית?

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

ראש הממשלה ש' פרס:

עכשיו, אני רוצה להגיד: רגלים — כן, יש לנו שני רגלים. דגל אחד — להוריד את האינפלציה ולהתקיים מעבודה ולא מבתי-דפוס ממשלתיים. ולא מהלוואות מחוץ-לארץ ולא ממתנות מאמריקה. מה אני יכול לעשות שאני מאמין שאפשר לעשות את זה, ואינני בא מעולם התיאוריות. אני מאמין בארץ הזאת וכעם הזה, שאם אנחנו נוריד את האינפלציה, הארץ הזאת יכולה ללכת קדימה ולשגשג ולהפסיק את אי-השוויון המטורף הזה שרוצים ליישר אותו בפלסטר של מסים. לא פלסטרים צריך; ניתוח צריך. ואפשר או לשחוק את האינפלציה או להשאיר אותה. ואפשר לשחוק את האינפלציה או באבטלה או בהורדת שכר. אין דרך אחרת.

והדגל השני — בהחלט לא לנגוע בשכבות המצוקה, ואנחנו לא ניגע. נעשה את הכול כדי לתת פיצוי מלא. וגם היום אנחנו לא מציעים לתת פיצוי across the board, לכולם שווה. צריך לתת לשכבות הנמוכות שקשה להן. אני גם הצעתי למזכיר ההסתדרות, מותר לי, יש 500,000 אנשים במדינת ישראל שמקבלים — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אפשר לשאול את ראש הממשלה.

ראש הממשלה ש' פרס: אינני מסכים.

יש 500,000 אנשים שמקבלים קרן השתלמות: 10%, 500,000 אנשים. 7.5% נותן המעביד ו-2.5% העובד. אני מציע לחברינו בהסתדרות, כלא שום תקנות לשעת-חירום, בהתנדבות לגמרי, אני אומר: בחקופה הקשה הזאת, החיסכון יהיה לא 10% לחודש אלא יהיה 5% לחודש. אם אתם תסכימו לתת את ה-5% האלה לחודש, ומדובר ב-500,000 עובדים, הממשלה לא תיקח מזה מיל של מסים; היא לא תיקח מיל של מסים. אינני מציע בכוח. אני מציע, על-פי החלטת ממשלה. אני אומר: הממשלה מודיעה שהיא תוותר על המיסור, אם יש שלוש חודשים קשים, מידוע לא?

ועכשיו אני רוצה לעבור לעובדי המדינה ולענייני צווי היריתוק, וגם כאן אגיד אמת. לי יש כבוד לכל עובדי השירותים. אין לי טענה לשום עובד שירות. כל אחד מהם עושה את תפקידו. אבל יש לי טענה לעצמנו, למבנה שלנו. בישראל יש 450,000 עובדי ייצור ו-450,000 עובדי שירותים. כל זמן שהמצב הזה יימשך, יצטרכו לקחת מכל עובד 50% משכרו כדי לקיים את השירותים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): יש מיליון ומאה — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

תאמין לי שאני יודע על מה אני מדבר.

מה הברירה? אם רוצים להוריד מיסוי, צריך להקטין את מגזר השירותים. אין מנוס. אגב, מגזר השירותים קיבל מקדמה גדולה יותר מאשר קיבל מגזר עובדי הייצור, אם כן, מותר לאותה ולהגיד שאנחנו רוצים שינוי משק, שינוי מבנה, אם רוצים באמת שעובד הייצור יוכל להתקיים מעבודתו. יש דרך אחרת? מי ישלם? מאין ניקח?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): אם יהיו 10,000 מובטלים ביניהם יהיה יותר טוב?

ראש הממשלה ש' פרס:

לא יהיו 10,000 מובטלים, חבר הכנסת רן כהן. אתה לא ממונה על אבטלה. אני ממונה על ביטולה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

באמת, אני מבקש שלא להפריע. אתה לא כל כך בקיא בכל העניינים.

יש מחסור בידים עובדות, ואף אחד לא מציע לזרוק משהו לאבטלה. יש מפעלים שלא יכולים להשיג עובדים. לא רוצים לגרש אף אחד, אבל רוצים בהחלט להקטין את מגזר השירותים, שגדל ב-4—5 השנים האחרונות בשיעור שבין 30% ל-40%, ואם רוצים פעם אחת להכריא — הרי נכריא.

ובכן, אלה שלושת או ארבעת הדגלים: א. להוריד את האינפלציה, ובשכיל זה, ובצדק כשכיל זה, אנחנו נוקטים את האמצעים החריפים האלה, ולא — האינפלציה תרד לחינן, ולכן אין מנוס מלעשות זאת: ב. לא לנגוע בשכבות מצוקה, לא בערי פיתוח, לא בשכונות, לא בעשירוניים, הנמוכים, לא במשפחות ברוכות ילדים.

יאיר צבן (מפ"ם):

כבר נגעתם.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני עדיין לא נגעתו בשום דבר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אפשר לשאול?

ראש הממשלה ש' פרס:

לא, אינני מסכים.

והדגל השלישי — לחזור לצמיחה, להיות משק העומד בדרוש עצמו, ארץ היכולה לרוץ קדימה ולתת תעסוקה לבניה, ולחיות בשורה הראשונה של העמים המפותחים.

עכשיו אני רוצה להגיד כמה מלים לחבר הכנסת צירלי ביטון, צירלי ביטון, אני נהנה לשמוע אותך. זה נורא נחמד; פולקלוריסטי; מפחיע, היום, למשל, הגנחך על הטלוויזיה היחה מעולה. באמת, כל הכבוד. נהנית. מותר לי להגיד לך את זה כחבר? חמשוך בדרכך זו, אם כי אינני חושב שעל-ידי שרפת צמיגים המדינה הזאת תיוושע, אף-על-פי שזה אולי אירוע טלוויזיוני מעניין, לא בצמיגים שרופים נבריא את המדינה הזאת. אבל, אני אעבור ככה — "אתא". קורה-שמפעל פושט את הרגל? בארץ סוציאליסטית, בארץ קפיטליסטית. יש ארצות ששם מפעלים לא פושטים את הרגל, שם אנשים פושטים את הרגל. רק עכשיו שמענו שכרוסיה פיטרו את שר התעשייה מפני שהתעשייה הכבדה בפשיטת רגל: קורה.

מדריך וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

זה רעיון טוב.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני שמח לציין שחבר הכנסת וירשובסקי הגיע לנקודת הסכמה עם עצמו, גם זה אירוע נדיר בקרבנו.

ובכן, בארצות אחרות, גם במדינת ישראל, היו מפעלים שפשטו את הרגל. לא מפעל פרטי פשט רגל, לא באשמת העובדים, באשמת ההנהלה והמשקיעים. 15 שנים לא חידשו ציוד, לא עשו גזרה על-פי האופנה, לא יכלו לייצא; לא באשמת הפועלים, אני מדגיש. מה עושה ממשלה כשמפעל פושט רגל? פושט — פושט. מה היא יכולה לעשות? כאן באה הממשלה, ואני האיש הרשע. 'ההחליטה להקציב 11 מיליון דולר, כשקופתה במתח אדיר, כדי לנסות ולהציל את המפעל.

חוכרת ל"ט, ישיבה ק"ז

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

ראש הממשלה ש' פרס:

שום דבר. אני לא בא אליך בטענות. אני רק אומר, שאילו מדינת ישראל הייתה לוח כפל, לא היו בעיות. מדוע לא? תכפיל את כל הצרכים, תעשה חשבון וחישא נאום בכנסת על אי-אמון. מה אני יכול לעשות, שצריך לא רק לוח כפל אלא גם לוח חלוקה. צריך גם להגיד מאיפה לקחת.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אנחנו שואלים אותך מאין לקחת ואתה שוב שואל אותנו מאין לקחת.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני בודק גם מאין לקחת. אילו היית מתעניינת, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, גם במדיניות הזאת יש פתח לצמיחה. מה אמרה הממשלה הנוכחית? היא יוצאת משוק ההון, היא עושה את איגרות המלווה לסחירות, כדי שבמקום להשקיע את הכסף בקופות של הבנקים, ישקיעו עכשיו במפעלים, בתעשייה, בחקלאות ובתיירות. הרי הממשלה גולה את כל שוק ההון. אנחנו מפנים את שוק ההון כדי שתהיה צמיחה.

לפני שנה, עם חברי, הקימונו קבוצה של מיטב התעשיינים היהודים הגדולים בארצות-הברית, שנקראת task force. הם באו בקשר עם התעשיינים שלנו, התעשייה ההסתדרותית והתעשייה הפרטית והממלכתית, אגב, אני רוצה להגיד לכם — אני יודע שזה לא יגיע לאמצעי התקשורת, אבל זה לא מעניין אותי — הם אומרים שהם הופתעו ממש מהרמה והמהירות של אנשי התעשייה בישראל ושל אנשי המחקר בישראל. הם עיבדו חוכנית כת שלושה שלבים: שלב ראשון — להגביר את האקספורט מישראל לארצות-הברית, והתחילו. יכול להיות שמה שאני אומר הוא מגוחך, אבל אם מושב בישראל שמייצד מברשות נעלים ושיניים קיבל הזמנה בסכום של מיליון דולרים, זה מציל את המושב. אם מפעל הטקסטיל "דלתא" בכרמיאל קיבל הזמנה בסכום של 25 מיליון דולר, זו תרומה לגליל, ואני מקווה שהם יגיעו למיליארד דולרים אקספורט. אנחנו מחדשים את הצמיחה, ובספטמבר יתחיל לפעול אזור הסחר החופשי. היות שביקרית את הממשלות הקודמות, אני רוצה לשבח אותן על הדבר הזה. זה אחד הדברים החשובים. כל האקספורט שלנו הלך לאירופה ועכשיו הוא יתחיל ללכת לארצות-הברית, וההבדל בין הדולר האמריקני לבין סל הקניות האירופי הוא של 25%.

הדבר השני — הם קיבלו על עצמם להגדיל את התיירות. הדבר השלישי — הם קיבלו על עצמם להכניס יותר מפעלי טכנולוגיה ותעשיות עתירות ידע לישראל. זה לוקח זמן, כן, אבל לא קופאים על השמרים.

ובכן, התמונה ברורה והיא גם כוללת ריסון האינפלציה ובתהליך הריסון אין לפגוע בשכבות החלשות; יש לחלק את הנטל בצורה צודקת, למנוע אבטלה ולצאת לצמיחה, תוך הקפדה. הממשלה הזאת הקימה ועדה מיוחדת בראשותו של סגן שר האוצר עדי אמוראי, לבדוק כל כיס של אבטלה בכל עיר פיתוח.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי תבדוק למה הוצאתם את המשפחות הערביות מכלל מקבלי הפיצוי המיוחד. אדוני ראש הממשלה? יש לך מה לענות על זה? אולי תגיד למה עשיתם את זה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

יאיר צבן (מפ"ם):

הממשלה לא מעורבת בהנהלת המפעל הזה. אין לה חלק לא כרווחיו ולא בהפסדיו, ואין לה חלק בפשיטת הרגל. זה לא מפעל ממשלתי. הממשלה הקציבה 11 מיליון דולר. אחר כך, כראותי את העובדים וביחסי אליהם, מכיאים פעם אחת לשיבת ממשלה, פעם שנייה בשיבת ממשלה ופעם שלישית בשיבת ממשלה, והעיתונות מבקרת — אילו סדרים אלה? עשינו את זה, מפני שאין יחס ל"אתא"? מפני שאין יחס לעובדים? מפני שזה לא מעניין אותנו? מפני שזאת אחריותו לניהול המפעל?

קודם כול, לא שמעת מפי שום הצהרה על "אתא". הדבר היחידי שאמרתי הוא שאני אעשה כל מה שאני יכול כדי להציל את "אתא", ולעזתי עשיתי — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
השאלה היא, האם עשית כל מה שאתה יכול.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני השופט, לא אתה. לעובדים שעמדו ליד ביתי 24 שעות ונפגשתי אהם פעמיים ביום, בצאתי ובחזורי, אמרתי: חברים יקרים, אם זה עניין של 15 מיליון דולר — נלך; אם זה עניין של 40 מיליון דולר — אני רוצה לדעת מאיפה לקחת אותם. גם כאן, חבר הכנסת צבן, אל תתרגז. ההבדל ביני לבינך הוא, שאתה אומר למי לתת, ואני צריך לשאול גם ממי לקחת. ממי אני אקח, משר החינוך שנאבק קשות לאזן את תקציבו? משר הבריאות שאין לו פתרון כיצד לאזן את תקציבו? ממי?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
משר הביטחון.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני יודע שאתה חושב שהוא מיותר. אתה יודע מה? אני חושב שכמה מרעויות גם כן מיותרות. אני יכול להגיד אותו דבר — — — אבל אני לא רוצה להיכנס לזה.

אני רואה את הגירעון של המדינה. אמרתי בהזדמנויות אחרות ואגיד גם כאן. "אתא" חייבת 20 מיליון דולר; "מנועי בית-שמש" חייבים 60 מיליון; "במספנות ישראל" אין עבודה; בעל הבית של מפעל לרוכסנים בבית-שאן נשא רגליו והשאיר 70 עובדים בלא פרנסה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
120.

ראש הממשלה ש' פרס:

120. אתמול אמר לי מזכיר מועצת הפועלים שמדובר ב-70 עובדים, אבל אתה יודע יותר טוב ממני. "צים" חייבת 500 מיליון דולר; החקלאות חייבת 800 מיליון דולר; האוניברסיטאות חייבות 40 מיליון דולר; העיריות חייבות 250 מיליון דולר; קופת-חולים — — —

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
איך כל זה קרה?

ראש הממשלה ש' פרס:

אני אחראי על מה שקרה? קופת-חולים חייבת 150 מיליון דולר. יאיר צבן, את המספנות לסגור? — לא. את צי"ם לסגור? — לא. את "מנועי בית-שמש" לסגור? — לא. את "אתא" לסגור? — לא. את האוניברסיטאות להקטין? — לא. לתת לחקלאות לפשוט את הרגל? — לא. את קופת-חולים לסגור? — לא. אולי תגיד לי מאיפה ניקח את הכסף?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה אתה מציע?

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת צבן, כל הנושאים?

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להשיב לחבר הכנסת תופיק טובי ברצינות. העניין הזה טעון בדיקה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שאלתי ברצינות ואני מבקש תשובה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני משיב לך. אנחנו בנינו על חוק קיים ואני מסכים כהחלט שהעניין טעון בדיקה מחודשת. גם לי קשה להשלים עם זה.

לסיום דברי אני רוצה להגיד שאני אעשה הכול, ואני בטוח שגם חברנו בהסתדרות יעשו הכול, כדי להגיע להסכם. אנחנו איננו רוצים להתחרות במשיכת חבל, לא לכופף יד ולא לפגוע. בעיני ההסתדרות היא ארגון אחראי ומכיר ההסתדרות הוא כהחלט פרטני שווה ערך, שווה דאגה ושווה יאחריות לממשלה עצמה. אנחנו לא באים להסתדרות עם שום פקודות, אנחנו לא באים להכניע איש, ואנחנו לא באים להפגין כוח או להפגין מנהיגות. הרי רק לפני כן שאלו: איפה המנהיגות? כסדר, גם אז לא התרגשתי. הבוקר התחלנו לשבת, ונשכ כמה שרק אפשר כדי למצות את המשותף. אני מאמין שמזכיר ההסתדרות משוכנע כמוני, עמוק בלב, שיש להוריד את האינפלציה. כי אחת האינפלציה תפורר את העם הזה. אם מדובר על סכנה לדמוקרטיה, הסכנה אינה בזה שהדמוקרטיה משתמשת בחקנות חוקיות למצב של חירום, אם יש סכנה לדמוקרטיה, היא מהאינפלציה, שהורסת כל חלקה טובה. אני גם מקווה שיעמדו לנו הכוח, התבונה והאחריות להגיע לזה. אם העם יצטרך לעבור שלושה, ארבעה, חמישה או אפילו שישה חודשים קשים — אין ברירה. אני מקווה שכולם ייתנו ידם ונעבור לדיבורי אמת.

לבסוף, אני רוצה להגיד לחבר הכנסת מתי פלד, אתה אומר שהממשלה לא יודעת שהמלחמה נגמרה. אני חושב שאתה לא יודע שהמלחמה נמשכת.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

סלח לי, הארגון שאחזק תומך בו, בראשותו של ערפאת, מנסה כל יום להרוג אנשים חפים מפשע. נשים, ילדים וגברים על לא עוול בכפם.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

ובשביל זה צריך תקציב?

ראש הממשלה ש' פרס:

בשביל זה אני רוצה, שמתו פלד יקום ובקול צלול ורם יגיד מלה על הטרור הזה. יגיד מלה על הרצח הזה. ולא יטוף לי מוסר כל הזמן.

אמנון לין (המערך):

שיגנה אותה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תגיד מלה על זכות העם הערבי הפלשתיני להגדרה עצמית.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אני כהחלט חושב שיש בעיה. יש מלחמה, מלחמת טרור. היא לא תכניע אותנו. היא לא תשנה את דעתנו, אבל ניאבק בה בכל הכוח.

אני רוצה לשמוע ממך: יש טרור או אין? אתה משלים אתה או מגנה אותו ומגנה את מי שעושה זאת? יש לו שם — ערפאת, יש לו ארגון — אש"ף, יש לו כתובת — טוניסיה. לא ויזה צריך לשם, אלא גינוי צריך לשלוח לשם.

עם זאת, אינני זקוק לשום עידוד. אנחנו נמשיך בתהליך השלום: גם עם מצרים. אין בפני בעיית טאבה, יש בפני מערכת היחסים עם מצרים. אני חושב שהמצרים צריכים לעשות מאמץ עליון לשפר את היחסים: גם ישראל, גם מצרים. עלינו לקיים הסכמים, טובים ורעים.

אני יודע שגם בעניין הסכמי קמפ דייוויד התחלקה הכנסת לא לפי מפלגות אלא כתוך מפלגות. אני יודע שהיו חברי כנסת שהתנגדו להסכמי קמפ דייוויד. אילו זה היה תלוי בהם — לא היה לנו שלום עם מצרים.

עכשיו אעשה כמיטב יכולתי, במסגרת פרלמנטרית, בממשלה קואליציונית, לפי הנוהג וההסכם, לא להפסיד את השלום עם מצרים, שחלק לא האמין בו מראשית וחלק האמין בו ושילם בעבורו את המחיר המלא. את זה אנחנו חייבים לדור הצעיר.

אדוני היושב ראש, אני מציע להסיר את הצעות האי-אמון לממשלה מעל סדר יומה של הכנסת; ואם מותר לי להציע לחברי מהאופוזיציה — גם להיות יותר ברזניים בהודמנויות.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לראש הממשלה.

ועדת הכנסת קבעה דיון במסגרת של הודעות סיעות בתחום של חמש דקות לכל סיעה. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת אליהו בן-אלישר, ואחריו — לחבר הכנסת דב בן-מאיר.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להודיר את המתח ולכן לומר מיד, שסיעת הליכוד, שאותה אני מייצג כאן, החליטה להביע אמון לממשלה. אלה הן חדשות טובות.

כמו אותו-חסיד בשיר היהודי הפולקלוריסטי שמתפלל לאלוהים, גם אני יכול לומר: נו, הממשלה הזאת אולי לא תמיד אהייה, אבל האם משהו חושב היום שניתן להרכיב ממשלה אחת אשר תוכל לנקוט במהירות הנדרשת אמצעים כלכליים לפתרון הבעיות הכלכליות של מדינת ישראל?

אדוני ראש הממשלה, בטרם אתה יוצא מן האולם, אני חייב לומר לך, שהייתי מעדיף שלא לשמוע את ראש הממשלה מחפז בכך שלא הוקמו התנחלויות. הרי אני נותן קרדיט למפלגת העבודה, שאחזק אנחנו מחלקים את השלטון. זו אינה ממשלה אחת לאומית רגילה, קונבנציונלית, הפעם מדובר בחלוקת שלטון, ואני נותן קרדיט למפלגת העבודה ולתנועת העבודה, ואינני חושב שהיא בלתי ציונית, שהיא נגד התיישבות בארץ-ישראל. אני משוכנע שגם ראש הממשלה היה מעדיף, למשל, שלא תהיינה בעיות כלכליות כאלה שתמנענה מממשלת ישראל להקים התיישבויות ברמת-הגולן ובבקעת-הירדן, לחזק את גוש-עציון ועוד כהנה וכהנה. אני יודע, למשל, שבמפלגת העבודה אין מעוניינים להקים התיישבות כתוך העיר שכם. אבל יש עוד הרבה חבלים אחרים

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת בן-אלישר, לחבר הכנסת בן-מאיר יש בסך-הכול חמש דקות. חבל.

דב בן-מאיר (המעריך):

עכשיו, אני רוצה לומר כמה דברים לארבע הסיעות מהשמאל, שהגישו את הצעות אי-האמון האלה. מה אתם עושים? אתם שוחקים את המחסום היחידי והאחרון בפני הפאשיזם והקיצוניות הימנית במדינה הזאת. זה בדיוק מה שקרה בוויימר. מה אנחנו עשוינו בסך הכול? בסך הכול הכוונה אמר את דברו והיתה לנו אפסות, כפי שאמר חבר הכנסת ויקטור שם-טוב כשהוא פרש. להישאר קטנים, טהורים ונקיים. בשביל זה לא צריך פוליטיקה, בשביל זה אפשר ללכת לאוניברסיטה וללמד שם על הלוח. מי שרוצה לעסוק בפוליטיקה יודע, שזה מאבק יומיומי שמשחיר את הידיים, שחורח קמטים בפנים, שמלכלך, שמחייב פשרות, שמחייב דיגוזים. אם הכול היה רציונלי, אפלטון היה צודק, הפילוסופים היו צריכים לנהל את המדינה, אולי הפרופסורים, אולם, החיים הם אחרים. ומה אתם עושים כל הזמן? אמרנו שאנחנו לא נחששן עם הממשלה ששלטה פה שבע שנים ולא נשאל מדוע ואיך. יש עת צרה, ניתן כתף. אם כן, אנחנו עומדים במאמץ הזה, נותנים כתף להוציא את העגלה מן הבזק וכל הזמן מכים בנו ומצליפים בנו ואומרים: זה לא בסדר. כאילו משהו יודע לעשות את זה טוב יותר, כאילו העם הולך אחרי אלה שמציעים לעשות את זה טוב יותר, כאילו הוא מצביע בעדן כדן. ואחרים, שמא יש להם פתרונות, כאילו הוא מצביע בגלל הפתרונות שיש להם. מה אתם עושים לנו כל הזמן? אם הייתם נשארים בממשלה אתנו היה לנו קל יותר לנהל את הדברים מתוך הממשלה, מכפי שאנחנו יכולים לעשות זה עכשיו.

הדבר השני שרציתי לומר הוא, שאנו שכתנו וראש הממשלה הזכיר פה רק ברמז, שעלינו לדרוש מעצמנו, אולי כיוון שקלטנו מיליון וחצי עולים שהתרגלו כל הזמן לקבל מהממסד, אולי כיוון שאנו בונים מדינה עם עזרה גדולה מדי מבחוץ. שכתנו לדרוש מעצמנו, וזה אחד הדברים שאני אומר לחברי בהסתדרות. אנו פוחדים לדרוש מעצמנו. מדוע? מדוע, למשל, בשנות השלושים, כשלא היתה ממשלה ולא היתה מדינה ולא היתה הסתדרות חזקה, אפשר היה להטיל מפה אבטלה, וכל אדם שעבד חודש ימים היה צריך לתת יום אחד חרומה בשביל אלה שלא עבדו? וזוג, ששני בני הזוג עבדו, היה צריך לוותר על מקום עבודה אחד בשביל בן זוג של זוג שלא עבד כלל? מדוע זה היה אפשרי אז ולא היום?

מדברים פה כל כך הרבה על "אתא", הממשלה מוכנה לתת 15 מיליון דולר. מדוע לא יכולה ההסתדרות להתחייב על 5 מיליון דולרים? מה יש? היא לא מסוגלת? העובדים לא מסוגלים לתת? אתמול הייתי בוועדה המרכזת, הצענו מגנתי. אמרו שהפועלים לא ייתנו. לא מוכנים לנסות לראות אם הפועלים ייתנו או לא ייתנו. למה לא? יש הסיפור המפורסם על בן-גוריון: כשהיה מזכיר ההסתדרות ואחר כך מונה ליושב-ראש הסוכנות היהודית, ובאו והציעו לו לגאול את עמק-חפר ב-300,000 לירות שטרלינג. הוא הלך לקרן-הקיימא ואמר לו שאין כסף, איך אומר הורביץ? — "רדו מהגג". ואז הוא כתב ביומנו: "החלטתי לפנות לביתי". והוא כינס את הוועד הפועל של ההסתדרות, או, בשנות השלושים, אחרי פשיטת הרגל של "סולל בונה", ההסתדרות החליטה לתרום 150,000 לירות שטרלינג, וזה מה שהיוז את העגלה והוציא את עמק-חפר לגאולה. מדוע אי-אפשר לעשות את זה היום?

משום כך, במקום רק לבוא בטענות, ואני יודע שיש טענות, ואני יודע שאפשר לעשות את זה אחרת — צריך גם

של ארץ-ישראל שבהם גם מפלגת העבודה היתה מעוניינת להקים התיישבויות. לכן התפארות בכך שאיננו מקימים התנחלויות והתיישבויות היא גם מעשה מדיני בלתי נכון וגם מעשה ציוני בלתי נכון, לכל הצדדים.

עם זאת, אין לנו ברירה אלא לתמוך בממשלת האחדות הלאומית כשם שלא היתה לנו ברירה אלא להקים ממשלת אחדות לאומית. אם הבעיה המרכזית היום היא הבעיה הכלכלית, לפתרונה אנחנו חייבים להיצמד ובו לדבוק, וכל עוד הבעיה הזאת היא כל כך מכרעת — והיא תהיה קיימת בממדיה אלה גם להבא — אנחנו חייבים לנסות ביחד לפתור אותה.

ממשלת הליכוד לא יכלה לפתור את הבעיה כעבר, כאשר מפלגת העבודה כל כך התנגדה, יחד עם ההסתדרות. לכל צעד שממשלת הליכוד רצתה לנקוט, לכן קל היום לבוא ולמתוח ביקורת על מה שממשלת הליכוד עשו. הייתי מעדיף שגם בואת לא נרבה, כי אם, כאמור, אנחנו כל הזמן נרמזו זה אל זה — אינני רוצה לומר זה נגד זה — לא נגרם לשום טובה.

אני חייב לומר מלה על מה שאמר חבר הכנסת פלד — וראש הממשלה כבר הגיב על כך — אשר לדעתו המלחמה הסתיימה. המלחמה הסתיימה — כאשר סוריה דורשת לעצמה איזון אסטרטגי עם ישראל? כאשר היא מפרשת, כמובן, את האיזון האסטרטגי שעליונות צבאית על ישראל ומדברת בגלוי על רצונה להשמיד את מדינת ישראל, בגלוי? המלחמה הסתיימה — כאשר ירדן מתחמשת? ודאי שמתם לב לכך, שכלשונו הכנופיות המזוינות היחידות שקיימות היום כלכונן הן יחידות צד"ל, "אמל" — זה לא כנופיות מזוינות; דרוזים — זה לא כנופיות מזוינות; אש"ף למינוי — ערפאת, אברמוסא — זה לא כנופיות מזוינות; צד"ל — זה הכנופיות המזוינות. והמלחמה, כאמור, הסתיימה. אנחנו לא יודעים זאת. לכן — מורטוריום על האימונים בצה"ל. שמתם לב?

גבירותי ורבותי חברי הכנסת, אני חושב שאפילו האופוזיציה הרצינית, האחראית, של מפ"ם, היתה צריכה להצביע נגד הצעת האי-אמון אשר הוגשה עליידי הרשימה המתקדמת, ולא רק הקואליציה שהיא, כמובן, תצביע נגדה.

אני מבקש לשים לב לדברים האלה, אשר נאמרו היום עליידי חברי הכנסת, אדם אשר נפגש עם ראש ארגון המרצחים — ודבריו, כנראה, נשמעים כאן היום מפיו של חבר הכנסת פלד.

כפי שהתחלתי ואמרתי, סיעת הליכוד תצביע אמון לממשלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דב בן-מאיר, ואחריו — לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב.

דב בן-מאיר (המעריך):

גבירתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, גם סיעת מפלגת העבודה, סיעת המערך, תצביע נגד הצעות האי-אמון שהוגשו עליידי הסיעות השונות.

אני רוצה הפעם הזאת לומר כמה מלים לחברי משמאל, לאחר שלפני שבועות מספר אמרתי כמה מלים לחברים בעיקר בסיעת הליכוד. אמרתי את הדברים כאשר ראיתי שחברים מסיעת הליכוד מנסים לברוח מאחריות ומנשיאה משותפת בעול ולדרוג דגים בשעה קשה. אמרתי אז את הדברים בצורה בוטה.

אלהיו בן-אלישר (הליכוד):

מה אתה צריך את זה עכשיו?

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

לדרוש מעצמנו. אם לא נדרוש מעצמנו, לא נוציא את עצמנו מהצרה הזאת.

הדבר האחרון, אין אלטרנטיבה לאבטלה אלא הורדת רמת החיים של כולנו. מי שיש לו דרך אחרת, שיקום, קשה להוריד את רמת החיים ואני מצפה מהסתדרות שאני חבר בה, ולא מהפנתונים, שתבוא ותאמר: הורדתם את רמת החיים של השכירים, בסדר, אנחנו מקבלים. ועכשיו, מה אתם מורידים מבעלי היכולת? קודם נעשה ונשמע. זה תמיד היה כוחה המוסרי של תנועת העבודה, שקודם אמרה: אנחנו עושים. מי שבורח מאחריות, מי שמכיר את הכסף, אלה בעלי ההון, הבורגנות, לא אנחנו.

יאיר צבן (מפ"ם):

חבר הכנסת בן-מאיר, אתה מקבל את שחיקת השכר הזאת?

דב בן-מאיר (המערך):

ישראל קיסר אמר שהוא מוכן לקבל שחיקת שכר של 30% אם גם יקרו כן מהעשירים.

ד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכספים, המאשרת הוראות בצו הבלו על דלק (הטלת בלו) (תיקון).

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה לחבר הכנסת בן-מאיר. רשות ההודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

ה. הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום

והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל הכבדת העול על השכבות הנמוכות

עם העשירונים התחתונים והפעלת צווי חירום; ובשל עניין טאבה ועניין לבנון וצד"ל

שבח וייס (המערך):

אפשר לשאול שאלה?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

לא, יש לי מעט מאוד זמן; בהודמנות אחרת.

זאת ועוד, מפלגת העבודה, על-ידי הקמת ממשלת אחדות לאומית, אפשרה לליכוד, שהוא אחראי למלחמה, לצאת מהסבך הזה באופן אלגנטי.

הייתי אומר יותר מזה — המערך כאופוזיציה החליט, לפי הצעתו של שמעון פרס, שאפשר להוציא את צה"ל מלבנון בתוך שניים-שלושה חודשים. כל כמה שהתקרבו להקמת ממשלת אחדות לאומית, הגדילו את פרק הזמן. מאוחר יותר דיברו על שלושה עד שישה חודשים, ולאחר מכן על שישה עד חשעה חודשים. והיה כוכבו של זמן. ניתן היה לצאת מלבנון תוך שלושה חודשים.

דבר אחד נכון, חברי הכנסת, סוף סוף, הממשלה, אחרי עשרה חודשי שלטון, קיבלה החלטות בנושאים הכלכליים. ואני טוען, שהיא קיבלה החלטות גרועות. ככל כשאנחנו הופכים בתוכנית הכלכלית, כן אנחנו וראים באיזו מידה הדבר המאפיין אותה — ולא תעזור פה הרטוריקה הקוסמטית של ראש הממשלה מהיום — הדבר הבלוט ביותר בתוכנית הכלכלית של הממשלה הוא האי-צדק שבה. כל עולה מוטל על השכר, על העבודה; אין שום עול משמעותי על ההון. אני אמרתי לראש הממשלה מעל כמה זאת ביום שהוא הציג את הממשלה, שאני מצפה ממנו שאפילו יתאכזר עם העם.

הי"ר ח' גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה הזאת מושלת בנו כמעט שנה. עברה וחלפה לה שנה ראשונה של שלטון ממשלת הליכוד הלאומי, ואנו רשאים לשאול את עצמנו, מה אפשר לומר על הממשלה הזאת?

הדבר הראשון שהייתי אומר, הממשלה, הנושאת את השם "אחדות לאומית" לשווא, יותר מכל ממשלה אחרת במדינת ישראל מבטאת פירוד לאומי. אין יום שאין בה התפוצצות. הדבר השני: זוהי ממשלה עם יחסים של גיוגול. גוש אחד אורב בפניה לגוש השני. שר אחד לוחם ברעהו. אמרנו על הממשלה הזאת שהיא לא תהיה מסוגלת להחליט, שזאת תהיה ממשלה משותקת ומשתקת. בכל הנוגע לתהליך המדיני אמת זאת מתקיימת. הממשלה איננה מסוגלת להחליט החלטות, אשר תאפשרנה את חידוש התהליך המדיני. אני מצטער שראש הממשלה איננו כאן, הוא בדרך כלל — גם היום עשה את זאת — אומר לנו: אתם אומרים שלא יכולנו להחליט. שאיננו מסוגלים להחליט, ראו, החלטנו לצאת מלבנון. אני אחרון חברי הכנסת שיזלזל בעובדה שאנחנו נמצאים בתהליך של יציאה מלבנון. אבל ראש הממשלה חייב לדעת, שבצעם כל ממשלה בישראל היתה חייבת לצאת מלבנון. הכישלון של המלחמה הוא כל כך גדול. ששום ממשלה בישראל לא היתה יכולה להחזיק את צה"ל בפנים.

חוברת ל"ט, ישיבה ק"ז

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המחקרית לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

נצביע אמון בממשלה לא משום שאנחנו מתנגדים להורדת רמת החיים. אנחנו כ"ה, אבל לדעתנו יש להתחיל להוריד מאלה שיש להם רמה. הממשלה לא ישנה לילה אחד, אבל ילדה תוכנית שמדינה שונה מעניינה של הרבה אמהות, הרבה עקרות-יבית, הרבה לילות.

אנחנו בעד נשיאה בעול היום, נשיאה של כולם, אבל בתנאי שהרווח יענה על צורכי הדורות הבאים ולא הבחירות הבאות. אבל זה קשור, חברי הכנסת, לנושא תקציב הביטחון. ההיסטוריה המגמתית נגד ישראל כמדינה כותנית הצליחה, כנראה, לשטוף גם מוחות טובים, ה"עליהם" של חבר הכנסת יוסי שריר על ה"לביא" אינו כלכלי אלא פוליטי מובהק — להחליש את המדינה כדי לאנוס אותה לשלום שפירושו ויתורים, ויתור על יהודה ושומרון, אך ה"עליהם" על תקציב הביטחון מצד חברים נכבדים בליכוד, שהיו צריכים להיות מודעים גם לממד הפסיכולוגי של קיצוץ תקציב הביטחון גם כארץ וגם בחוץ-לארץ, הוא לפחות תמוה. על כך ברצוני לשאול: גם אחת ברוטס?

באשר להתנחלויות, נסוגנו מלבנון, וכבר קראתי בנושא זה קריאת כינים לראש הממשלה — והוא כמנוד יד אחת פטר את השאלה — נסוגנו מלבנון, הקפאנו את ההתנחלויות, איפה כל הדמגוגים שהבטיחו בבית הזה שאם רק נסוג מלבנון יהיה לנו גששג כלכלי, שאם רק נקפא את ההתנחלויות, ותהיה הרווחה החברתית?

ראש הממשלה מנסף פה ברמה בדגל משפיל מאוד: הנה, כתוב עליו, חרות עליו — אי-המשך מפעל ההתיישבות בארץ-ישראל, זהו הדגל שהוא נושא ברמה, גם אם לפעמים יש הכרח לסגת, להקפא, מה ההתפארות הזאת, מה הנפנוף הזה? איזו בושא, איזו חרפה, רק לצלם את התמונה הזאת, ומצלמים אותה הנערים והנערות שרואים את זה, רואים את הדגל הזה, והיום זה פוגע בהתנחלויות, מחר בהתיישבויות שהן כשרות גם בעיני המערך, מחרתים בקיבוצים בתוך ה"קו הירוק".

נסים זוילי, יושב-ראש חטיבת ההתיישבות בהסתדרות הציונית, קורא לבטל את החלטת הממשלה, שהיתה עליה הסכמה לאומית והיא היתה אחד מקווי היסוד שעליהם קמה הממשלה הזאת — להקים עוד שש התנחלויות. אני ככל זאת מאמינה, שעל אפו ועל חמתו של ראש הממשלה פרס, ומתחת לחוטמו של מר זוילי, יקומו שש ההתנחלויות האלה, המטבע, חברי הכנסת, לא אבדה בהתנחלויות. השקעתה בהתנחלויות רק היא יכולה להבטיח צמיחה או המשך המפעל הציוני. שיביא רווחה לאומית וגם חברתית.

הערה אחרונה בקשר לטאבה — כולם יודעים, כל הציפורים כבר הגונו ומצפנות מה פירוש נושא טאבה, אותו קילומטר אומלל, אבל, על שר החוץ לנהל את כל הקשור בנושא טאבה לא עלי-ידי שליח ולא עלי-ידי שחל, אלא בכבודו ובעצמו. זה תפקידו. הניהול של כל מה שקשור בנושא זה חייב להיות אך ורק בפיקוחו של שר החוץ.

שר הבריאות מ' גור:

ומה על ראש הממשלה?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

זה תפקידו של שר החוץ, הוא צריך לדווח לראש הממשלה, הוא צריך לתאם עם ראש הממשלה, נושא זה הוא בתחומו של שר החוץ.

שר הבריאות מ' גור:

השיחות עם מצרים בממשלה קודמת — — —

בשעת-חירום מותר לפעמים להתאכזר עם העם, כתנאי שההתאכזרות תהיה צודקת, ושהיא תיפול על כולם באופן שווה. זה מה שאין בתוכנית.

גוברתי היושבת-ראש, אני אהיה האחרון מבין חברי האופוזיציה שישווה את מפלגת העבודה לליכוד. זה דבר והיפוכו. אני אהיה האחרון שאומר שראש הממשלה שמעון פרס וממלא-מקומו יצחק שמיר הם אותו דבר. יש הבדל ביניהם.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
בגובה.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):

אבל, רבותי, אני שואל את עצמי: אם ראשון ברוטסיה לא היה שמעון פרס אלא יצחק שמיר, איזו תוכנית אחרת הוא היה יכול להביא? שמיר היה מביא אותה תוכנית שראש הממשלה שמעון פרס ניסה היום להציג אותה כתוכנית סוציאליסטית.

חברי הכנסת, אחת משתיים: או ששר האוצר יצחק מודעי הפך לסוציאליסט, כי הוא הציג את התוכנית הזאת, או שמעון פרס קיבל את התוכנית הכלכלית של הליכוד והוא מציג אותה כשלו.

הייתי מסכים שבורר בוויכוח הזה יהיה מוכיח ההסתדרות, חבר הכנסת ישראל קיסר.

אפרים שלום (המערך):

מודעי אמר שהוא הפסיק להיות ליברלי לצורך זה.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):

אני יודע מה אמר מודעי. בתוכנית הכלכלית שראש הממשלה הגן עליה היום יש: א. הכרות מלחמה על ההסתדרות; ב. מכה לדמוקרטיה ולמשטר הפרלמנטרי; ג. סלילת דרך לשלטון ממושך של הליכוד; ד. מכה לחקלאות, לא רק מכה לחלשים אלא גם מכה לחקלאות. אתה, חבר הכנסת אפרים שלום, מדבר על התוכנית, שכאה להעלות את מחיר המים כמעט ב-100% לחקלאות, ולמעשה הורסת את כל היכולת של החקלאות לייצא, למעשה מסכנים את עצם קיומה של החקלאות ואת עצם קיומה של הרבה משקים חקלאיים. והדבר החמשים: זאת היא תוכנית עם עוקץ אנטי-ערבי כל כך חמור, בעניין קצבאות הילדים, שאפילו ראש הממשלה נאלץ היום לומר מעל במה זאת שהוא יחשוב פעם נוספת. זאת היא "התוכנית הסוציאליסטית לטובת ההסתדרות ולטובת השכירים", שראש הממשלה הגן עליה היום בפחוס כזה.

חברי הכנסת, יכול מאוד להיות שלתוכנית הממשלה יש סיכויים רש סיכונים. אני חרד כשאני כותן את התוכנית, שיש בה יותר סיכונים מסיכויים. אבל הנוק שיש בה, בעצם המבנה הבלתי-ימאחן שלה, כבר נראה לעין.

אני חושב שבמאבקה של ההסתדרות, ובראשה מוכ"ל ההסתדרות, בהגנה על שכר העובדים — לא על כך שהם לא ייקחו חלק במאמץ הלאומי, אלא על חלוקה צודקת של העול — במאבק זה אנחנו נחמוך בכל כוחנו, ואני מקווה שכל התוכנית הזאת חשתנה.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת אבנר חי שאקי.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

גוברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, עליתי לכאן כדי להעיר ארבע הערות. תחילה לתוכנית הכלכלית. אנחנו לא

גאולה כהן (התחיה-צמח):

לראש הממשלה, אז לא היה ממלא מקום. עכשיו לא רק שהוא שר החוץ אלא הוא גם ממלא מקום ראש הממשלה. היום יש לראש הממשלה ממלא מקום — אני לא יודעת אם להגיד על זה ברוך השם. זה צריך להיות בתפקיד ובפיקוחו הבלעדי. וודאי שלא בפיקוחו של שר האנרגיה. לא יעלה על הדעת ששמיר יתעסק באנרגיה.

לא רק זה, אלא גם בלי שום הגבלות זמן. כפי שאומר ראש הממשלה. ננסה שלושה חודשים, נעבור את התקופה הזאת, וכולם יודעים שאנחנו לא מתכוונים לפישור אמיתי. שהרי נגיע סוף כל סוף לבוררות. כפי שאמר ראש הממשלה בקשר לשיחות עם ירדן. נתחיל באוטונומיה — רק נתחיל, אבל מייד נגד ממנה. ובכן, כלי הגבלות של זמן וכלי חנאים מוקדמים. ובלי העמדות פנים. כדי שנוכל לראות את האמת, שהיא גלויה לכול. וידועה לכול. עלינו לראות אילו חוטים יוצאים מאותה טאבה. מאותו קילומטר, ולכן הם מובילים. או יותר נכון, לאן הם מדרדרים אותנו, ולעצור. לזה צריך זמן, ולזה צריך מי שרוצה לעצור.

אמרתי קודם שאנחנו לא נצביע אמון לממשלה, אך אנחנו גם לא נצביע אי-אמון עם מפ"ם ור"ץ יחד. מפני שהדגל הסוציאליסטי של מפ"ם והביקורת הכלכלית שלה — ובחלקה אנחנו שותפים לה — ממשיכה להפריע להם לראות ולהניף את הדגל הציוני.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנר שאקי, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת. נכבדה, אלה השאלות האמיתיות המתבקשות עם אישור התוכנית הכלכלית החדשה. התוכנית הראשונה הראויה לשם "תוכנית כלכלית" מאז כינונה של ממשלת האחדות הלאומית: ראשית, האם התוכנית באה מוקדם מדי; שנית, האם אפשר בלעדית; שלישית, מהו התחליף הרצוי לה; רביעית, האם ניתן להקנות כמה עוקצים בה; והשאלה העיקרית והאחרונה — האם יש בה תקווה. כדעת ראש הממשלה.

אין ספק שהתוכנית לא באה מוקדם מדי. קדמו לה שני ניסיונות, שתי עסקות חבילה, שלא הניבו את הפרי המיוחל. נראה שהתוכנית הזאת היא תוכנית אי-מנוס. אין ברירה, אך כן נראה שאי-אפשר בלעדית.

צר לי לראות הוכחה ניצחת לחוסר המדעיות של מה שקרוי "מדע הכלכלה". בעובדה שכמה מטובי הכלכלנים בישראל משמיעים כאן דעות הבאות לשלול את התוכנית, בלא להציע אלטרנטיבה משכנעת יותר, מוצלחת יותר. אכן תוכנית של הצלה לאומית — זהו המושג היאה לה. נקלענו לסכנות של ממש ושמענו ניתוחים מפורטים. כיום כל אודת, ולאו דווקא כלכלנים, מתחיל ללמוד ולהבין את המצב לעומק. כולנו יודעים שיש ירידה נמשכת ומהירה ומדאיגה ביתרות מטבע-החוץ. כולנו יודעים, שקשה היה לבלום את הסחרור האינפלציוני, שסכנותיו מזכרות לכל עקרת-בית, לכל שכיר ולכל אזרח בישראל. כולנו יודעים שאנו מצויים בעיצומו של קיפאון כלכלי, המתחייב מן המצב הנוכחי, והתקווה היא בצמיחת מחודשת. תקווה זאת משותפת לכל יושבי הבית הזה.

אם אומנם המצב הקיים היה נמשך, אין ספק שהיינו עדים למשבר אמון, משבר אמון בממשלה, משבר אמון בהנהגה

הלאומית כולה, ואולי חלילה משבר אמון במשטר הדמוקרטי וביכולתו להתמודד עם משברים קשים דוגמת המשבר הנוכחי.

החולשה הבולטת לכאורה היא החשש, שמאות אלפי משפחות מפרנסים שותפים לו, כי הקורבן העיקרי בתוכנית הזאת הוא ציבור השכירים, מה שקרוי אוכלוסייה חלשה, ובעיקר אוכלוסיית המצוקה. מה הם חששותיה של אוכלוסיית המצוקה? החשש העיקרי הוא מפני שחיקת השכר, שפירושה הורדה, גדלה והולכת ברמת חיים, שממילא, כפי שגילתה סקירת הביטוח הלאומי, נמצאת בתהליך ירידה. כולנו, כלי הברד השקפה פוליטית, סוציאליסטים, קפיטליסטים, ליברלים וכל בעלי הדעות השונות, חייבים דבר אחד בתחום הזה — להעלות את מעמדו, את מצבו ואת רמת חייו של אותו חלק באוכלוסייה הקרוי בזירגון הפוליטי "אוכלוסיית המצוקה".

סקירתו של הביטוח הלאומי לימדה אותנו, כי כ-550,000 איש בישראל חיים מתחת למה שקרוי קו העוני. התוצאה של מצב זה היא שהחלשים באוכלוסייה, שכירים בעלי הכנסה נמוכה, אלמנות, נכים, מקבלי דמי מזונות, חיילים משוחררים, הם הם הסובלים העיקריים מן המשבר הכלכלי שאנו מצויים בעיצומו. השאלה הנשאלת היא, מה ניתן לעשות כדי למנוע שאותה אוכלוסיית מצוקה אומנם תשלם את המחיר הכבד ביותר.

כאורח המכיר את המצב ולמד במצאת את התקציב, כרוזני לדחות דעה שנשמעה ולומר, כי לא ההתנהלויות ביהודה ובשומרון ולא ההתיישבות בגולן הן הגורמים, ולו גורמים חלקיים, למצב הכלכלי הקיים. ההקפאה של ההתנהלויות היא עובדה. אני מאלה שעובדה זו מצערת אותם, כי אני מאמין שהתנהלות היא דבר פורה ויוצר ומקדם, אבל ודאי וודאי שזאת עדות ניצחת, שגם הקפאה זאת אין בה כדי לפתור את המשבר הכלכלי. דבר זה אולי מוכיח לכולנו, כי מה שמוצע בזה הוא באמת אמצעי להצלה לאומית, וכל מה שניתן לבקש, אם כי הדבר בינוניים עוגן בתקנות, כלומר ההיפך מחקיקה, הוא לעשות כמיטב היכולת — אני מבין שהמשא ומתן נמשך בדבר פיצוי השחיקה. לא ייתכן שהחברה הישראלית, כשהיא באה לפתור את בעייתיה הקשות, תאפשר שדווקא אוכלוסיית המצוקה תשלם את מלוא המחיר או את חלקו הגדול.

שמחתי מאוד לשמוע מראש הממשלה, גם בנאומו בוועידת התק"ם, גם בנאומו היום וגם בנאום שבו הציג את התוכנית, שבעלי ההכנסות הגבוהות יידרשו אומנם לשלם את חלקם. אני נמנה עם אלה המאמינים, שכשנים האחרונות הצליח חלק זה של האוכלוסייה לחמוק מחובתו האזרחית. הוא שילם מעט מדי מס. הסיבות לכך רבות ושונות. החוקרים יחקרו אותן ודאי. מציאותית ועובדתית זה היה המצב וזה המצב עכשיו.

כאשר מדובר בהעמקת הגבייה של המס, ידוע מיהו האובייקט הטוב ביותר בשלב זה — אותו ציבור, אותן חברות ואותם תאגידים אשר כמשך שנים ניצלו את החוק למיסוי כתבאי אינפלציה כדי לחמוק מתשלום מס, כמסווה החוק, במסגרת החוק ותחת מטרית החוק.

קריאה:

חבר הכנסת שאקי, למה הם אשמים? זה היה החוק. הם שילמו מס על-פי החוק.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

טעני, הכנסת והממשלה טענו, אבל טעות לעולם חוזרת. את הטעות הציבורית האומללה הזאת, שהביאה לתוצאה

חוברת ל"ט, ישיבה ק"ז
— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום
והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

בראות ורווחה — לא יבראו את הכלכלה. יותר אנשים
מבינים כיום, שכלא שינוי מבנה התקציב — עליידי הורדה
בסיסית של ההוצאות הצבאיות. עליידי ביטול הוצאות הכיבוש
וההתנחלויות והשירות לאמריקנים באזור. עליידי מדיניות
שלום עם העמים השכנים, וקודם כל עם הערבי הפלשתיני —
לא יירפא דבר בחברה הישראלית. בלא שלום, לא תהיה
הבראה כלכלית וחברתית.

הנהגת מפלגת העבודה מדברת על כך, שהיא מנסה לתקן
את מה שהליכוד קלקל בתקופת שלטונו. הוא אומנם קלקל, אך
המשבר העובדים, החברתי והפוליטי העמוק שבו שרירה ישראל
הוא גם תוצאה של 18 שנות כיבוש ומלחמות אין ספור שגם
הנהגת מפלגת העבודה אחראית להן. לכן, כל זמן שמצב זה
יימשך — תידרדר ישראל לתהום הניוון החברתי, הדיקטטורה,
הגזענות והשתלטות כוחות השחור.

כאשר ראש הממשלה בא היום בוועידת החק"ם ואמר
לציבור העובדים, הקם להגן על פת הלחם: "אז שייפגע השכר
או שייפגע הביטחון", ועל זה חוזר שר הביטחון יצחק רבין
במלים אחרות, להגנת תקציבו ומדיניותו — זהו ניסיון דמגוגי
לחבל במאבק הצודק של המוני השכירים והמוני העם,
המרגישים את עצמם מרומים ונשדדים. הגיעו אצלם מים עד
נפש, והם כבר מתחילים לפקוד עיניים ולראות את הסיבות
האמיתיות למצוקתם ולמצוקת החברה הישראלית. וכפי
שרכים מבינים כיום את השקר שהיה בפי קברניטי מלחמת
לבנון, כאשר דיברו על הביטחון ועל שלום הגליל, כך יתגלה
שגם המלחמה הזאת, המנוהלת הפעם נגד המוני העם בישראל
הנאבקים על רמת חיים ועל פת הלחם של ילדיהם — היא
מלחמה שאין לה שום קשר לביטחון ולשלומה האמיתי של
ישראל.

קורבנה של מדיניות החוקפנות, המלחמה, הרחקת השלום
והשירות לאימפריאליזם האמריקני הוא כיום לא רק העם
הפלשתיני והעמים השכנים. קורבנה של מדיניות הרפתקנית זו
הוא כיום גם המוני העם בישראל, המוני העובדים המרומים
והנשדדים, כשהעשירים מפיקים רווח מן המדיניות הזאת.

אנו קוראים לציבור העמלים ולהמוני העם לדחות את
המשוואה הדמגוגית והטרגית האומרת: או פגיעה, בשכר או
פגיעה בביטחון; או פגיעה בפת הלחם או פגיעה בביטחון.
הניגוד לשכר הוגן ולפת הלחם אינו הביטחון, אלא מדיניות
המלחמה. הכיבוש וההתנחלות, המרחיקה את השלום ואת
הביטחון גם יחד; וכן את פת הלחם, את השכר ההוגן, את
הבראות, את החינוך וגם את הדמוקרטיה.

חברי הכנסת, סיבה מיוחדת להבעת אי-אמון לממשלה
היא סעיף האפליה הלאומית, ההחלטה הגזענית לשלול
מהמשפחות הערביות מרובות הילדים קבלת פיצוי מיוחד
להתייקרות, שכל משפחות ישראל מקבלות אותו. לפי הקביעה
הזאת, על-פי סעיף 38(ב) בצווי החירום, 45,000 משפחות
ערביות מכלל 118,000 המשפחות הערביות בישראל, לא
יקבלו מענק פיצוי. וכאן אני שואל: היכן היה המצפון, כאשר
אישרו שרי הממשלה צווים אלה, ואיך להגדיר משטר,
שמחליט החלטה מרושעת על אפליית ילדים והעמדתם בסכנה
של רעב ומצוקה מפני שהם ילדים ערבים, אם לא משטר גזעני?
ראש הממשלה אמר היום שיבדוק את הנושא. שיבדוק,
ויבדוק מה, אבל הממשלה חייבת לסגת מההחלטה המבישה
והגזענית, בלא כל דחייה.

היו"ר ח' גרוסמן:
רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בראון, ואתריו —
לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

הזאת, האומללה שבעתים, יש לחקן וניתן לתקן. אני מאמין
שהממשלה הזאת, בעזרת התוכנית הזאת, תחקן את המצב. אני
מאמין שהציבור הירוד כ"ישראל השנייה" — לא דווקא
בציבור היהודי אלא בציבור כולו — בהזדמנות החגיגית
הזאת, שהיא מאוד לא חגיגית אלא מצערת, של תוכנית כלכלית
של חירום, לא ייפגע. יש למנוע את שחיקת שכרו של השכיר,
יש למנוע פגיעה באותן קבוצות אוכלוסין שאין להן ייצוג
גדול, לא בכית הזה, לא בממשלה ואף לא בכלי התקשורת,
למרבית הצער.

אני אצביע, כמובן, נגד הצעת האי-אמון הזאת, כי אני
חושב שכלא התוכנית הזאת נעמוד בפני שוקת שבורה. לא
שמענו, לא מן הפרופסורים המבקרים ולא ממציעי הצעות
האי-אמון, תוכנית אלטרנטיבית ראויה לשמה. תוכנית
אלטרנטיבית פירושה תוכנית העונה על כל סעיף, בכל תחום
מהתחומים, כיצד יש להתמודד עם המשבר הקשה הזה. לפיכך,
זה הרע במיעוטו. לכן זאת "תוכנית אין-מנוס". במסגרתה יש
לתקן את הטעון תיקון, יש לחקן עיוותים ולמנוע עיוותי יתר.
אין לכזב היום חשבון עם אותו ציבור שמאיים בהפגנות,
בשביתות ובהשבתות. הוא חושש מסיכון עתידו, והוא ראוי
להתחשבות מלאה של הממשלה. חודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי,
ואתריו — לחבר הכנסת מרדכי בראון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ככל שממשלת
המערך-הליכוד ממשיכה למשוך, גובר האי-אמון אליה עוד
ועוד. היא מדברת על הישג הנסיגה מלבנון, אך היא עוד
שקועה כהוגן בכוח הלבנוני, ונשמעים שוב האימונים במלחמה
נגד סוריה. כל הדיבור על שלום ומשאומתן ישיר בחסות
ארצות הברית הוא דיבור המחפה על מדיניות המחבלת בשלום
אמיתי וציב ומכסת מדיניות הדרכה בסיפוח, בכיבוש
ובהתנגדות לזכות העם הערבי הפלשתיני למדינתו העצמאית
לצדה של ישראל.

צעדיה ותוכניותיה הכלכליות של הממשלה לא יבראו את
הכלכלה ואת החברה הישראלית. הם מבטאים נאמנה את
מדיניות הליכוד. הם יביאו להחמרת המשבר, להורדה נוספת
של רמת חיי המוני העם, לסיכון החירויות הדמוקרטיות
ולעידוד כוחות השחור והריאקציה הקיצוניים בישראל.

חברי הכנסת, בזריקת אבנים על מסך הטלוויזיה, מתוך
כעס שהטלוויזיה שיקפה את הדמות המחזירה של מה שנקרא
"תוכנית עיצוב המשק", נהגו ראש הממשלה ושר האוצר יצחק
מודעי כמי שהוציא את זעמו על ראי ושבר אותו כשראה את
פניו המכוערים.

מי מן הציבור הרחב, ציבור העובדים הנפגע והמוכה, אינו
חש ואינו מרגיש על בשרו את כאב המכות שהממשלה הנחיתה
על ראשו? האם הורדת השכר ב-30% — 40% ואפלי
המפוטרים שיושלכו לרחוב הם תחושות של "הסברה לקהיה"?
שום הסברה ממשלתית לא תמתיק את הטעם המר שכפי אלפי
המפוטרים ולא תוכל לייפות את התוצאות המכוערות של צווי
הריתוק הדיקטטוריים.

החדש במצב כיום הוא, שציבור העובדים הנפגע מתחיל
להבין כמה דברי יסוד חשובים וגורליים. יותר ויותר אנשים
מתחילים להבין, ששום צעד, נגד שכר העובדים, להורדת
רמת החיים ולקיצוץ השירותים החברתיים בתחום החינוך,

— הצעות סיעות מפ"ס, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקרמת לשלום להביע איימון לממשלה —

אז בכל-יפרינט? הכלכלנים כבר הציגו אותה אז. אלא שאתה נגרת ונגרת לעוד עסקה ולעוד עסקה ולא אזרת כוח להכריע.

מדברים על מנהיגות. בדיקטטורה יש דיקטטים. בדמוקרטיה צריך מנהיגות. לא דיקטט. ועל כך אנחנו מתלוננים, ואנחנו חרדים שכל התוכנית שלכם תדר לטמיון. כי אתם מכבידים את אויבכם הרבה מעבר למה שהקהל יכול לסבול. הרבה מעבר למה שהקהל יכול לקחת על עצמו.

וגם זו זריית חול בעיניים — שתגינו על העשירון התחתון או על שני העשירונים הנמוכים. ייתכן מאוד שזה נכון. אני מקווה שזה נכון, ונראה את זה בפירוט. אבל, האם זאת היא שאלת המצוקה בארץ כולה, רק שני העשירונים התחתונים? ומה עם העשירון השלישי, העשירון הרביעי, העשירון החמישי? להם לא צריך לדאוג? צריך לחשוב את המחשבה הפשוטה הזאת, שחמשת העשירונים העליונים יתרמו עלי-מנת שחמשת העשירונים התחתונים, כל חמשת העשירונים התחתונים, יישארו במצב תקין? אתה מפצה את העשירון התחתון ואתה מטיל את כל ההכבדה על ארבעת העשירונים שמתחת לממוצע.

הבעיה איננה עומדת כפי שראש הממשלה מנסה להציגה כאן, כאילו השאלה היא רק העשירון התחתון. מה על אותו אדם שהרוויח למחיתו 300 דולר, ועכשיו הוא מרוויח רק 200, והוא לא יגמור את החודש? הוא לא בעשירון הראשון, הוא אולי בעשירון השלישי. מה עליו, לא צריך לדאוג לו?

אכן, השאלה העומדת היא איך נחזור לרמת המחיה שהייתה ב-1980 או לרמת המחיה ב-1980 מינוס. אבל, כדי לחזור לשם, צריך לשלל המערכת תצטמצם ב-16%, 17%, 18%, חלוי בחשבונאות. הבעיה היא מי משלם את זה, זאת היא הבעיה המרכזית, לא שלא צריך לחזור לאותה רמת מחיה של 1980 מינוס. הרי כולנו מסכימים שצריך לחזור לאותה רמת מחיה. הרי אנחנו ראשוני המבקרים את הליכוד על כך, שהביא אותנו לאן שהביא אותנו, מה המסקנה מכך? — כן, נחזור, אבל איך לחזור, מי יחזור? הביטחון יתרום רק 6% והשכירים יתרמו 25% או 30%? על זה איי אפשר להתווכח? על זה אסור לבוא בטענה?

הצעת האי-אמון שאנחנו מציעים לממשלה היא על אי-האיוון שבתוכנית, לא על עצם הצורך בתוכנית. תוכנית צריך, ולחזור לרמת המחיה של 1980 או 1980 מינוס צריך. אבל, לפי עניות דעתנו, האיוון איננו נכון ואיננו מצדק. השימוש בצווי החירום לא היה נחוץ, לפחות לא בכולם. אפשר היה לוותר על חלק מהם, ועל כך לא שמענו פה תשובה.

לסיום, אני מוכרח להגיד: שמעתי את נאומי של ראש הממשלה בחרדה גדולה. נכון שהוא איננו כלכלן, אבל הוא יכול היה למצוא תשובות לעניין, ולא לזרות שוב עפר בעיניים.

היור"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד מיעאר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, אין לי כל ספק שכעוד כמה דקות, כאשר תחתיה פה ההצבעה, על הצעות האי-אמון לממשלה, חזקה הממשלה באמון על-ידי הרמת ידיים רבות ויהיו מעט מאוד ידיים שיוזמו נגד הממשלה. הממשלה חקבל אמון. השאלה היא, האם בתוכנית זו הממשלה גילתה אמון לבכנסת. אני הקשבתי קשב רב לרברי ראש הממשלה, ואני יכול להבין: א. את המצוקה, ב. את הצרכים המידיים, ג. את

מרדכי ברדאן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, מספרים על זלמן ארן ז"ל, שהיה אומר: אני הולך אחרי בני-גוריון בעיניים עצומות, אבל מפעם לפעם אני פוקח את עיני לראות אם העיניים שלו פקוחות.

חבל שראש הממשלה איננו כאן. אדבר אליו באופן רעיוני, כפי שאומרים בכלכלה של ימינו. מותר לפקוח עיניים, כדי לראות אם אתם פקוחי עיניים. ביקורת בפרלמנט איננה דמוגוגיה, ביקורת בפרלמנט היא אכן יסוד הדמוקרטיה. מותר לעם לשמוע, שיש אלטרנטיבות לתוכניות שהממשלה מציגה. מותר שראש הממשלה יכבד את האופוזיציה על כך, שהוא מזלזל את תפקידה בנאמנות ומעמידה בפני האומה הזאת אלטרנטיבה. ואל יספר לי שאין אלטרנטיבות, שכן בממשלה עצמה הוצגו אלטרנטיבות. הכלכלנים הציגו אלטרנטיבות לגבי כמה סעיפים, והיועץ המשפטי לממשלה, מר זמיר, הציג כמה אלטרנטיבות לגבי כמה שאלות. ואל יעמוד כאן ראש הממשלה ויגיד: אין דרך אחרת. יש דרכים אחרות.

האומנם 200 הסעיפים שהממשלה הציגה בהחלטות שלה הם כולם כלילי חוכמה, ואסור לערער אפילו על אחד מהם, ואסור לומר שבבמה סעיפים אולי טעו? תוכננו לעשות את זה, ואני אוכזר רק שתיים-שלוש נקודות, כי אין לי הרבה זמן.

אמר ראש הממשלה: נחזור לרמת המחיה של 1980. כלכלני הממשלה כבר הודיעו לנו בוועדת הכספים, שמדובר לא ברמת המחיה של 1980 אלא ברמת המחיה של 1980 מינוס 4%—5%. מדוע? משום שהם הציגו קיצוץ עמוק יותר בתקציב הממשלה, לא חזרה לא אותו תקציב שאושר באפריל בלבד, כפי שהתוכנית מציעה. אך הממשלה לא קיבלה את הקיצוץ הזה. אין, אלטרנטיבה כזאת? איי אפשר להגיד שניתן היה למצוא מקורות לעוד 350 מיליון, כדי שהיידה בכסי השכירים כל תהיה כל כך עמוקה? זו איננה אלטרנטיבה? מותר לומר את זה או אסור לומר את זה? ואולי בניין הזה אתם מטילים את הקס שישובו את גב הגמל? ואולי בקנודה הזאת ישראל קיסר לא יעמוד בפרץ מול ועדי העובדים, וועדי העובדים יכריזו על שביתות והשביתות יגרמו לנזקים חמורים בתוכנית שלכם, ותוכניתכם כולה תתמוטט בגלל ההבדל הקטן הזה של עוד 4%? זה לא רעיוני? זו איננה ביקורת חשובה? לא כדאי לשמוע את זה?

ובעניין צווי החירום, גם אם היה צורך בצווי חירום, לכול היה צורך בצווי חירום? או אולי מישוה בממשלה עצמה העיר, כאותו ליל שימורים, שלגבי פיטורי עובדים אפשר שלא להשתמש בצווי חירום, כי לא מדובר במעשה שייעשה מהיום למחר. עניין פיטורי העובדים ייקח שלושה או ארבעה שבועות, ואת זה מותר להביא לכנסת. זו איננה ביקורת רעיונית בסעיף הזה?

והאם, לא צריך לשאול את ראש הממשלה: איפה היית עשרה חודשים? ראש הממשלה העמיד שאלה, מה היינו עושים אם לא היו יתרות מטבע-חזן, כאילו אנחנו, האופוזיציה, ממליצים על כך שיתרות מטבע-חזן יתבזבזו: או להגיד: ומה היה אם היינו מגיעים לאינפלציה של 2,000%, אנחנו ממליצים על אינפלציה של 2,000%, כך זה עומד: או אינפלציה של 2,000%, או התוכנית של הממשלה על כל 200 סעיפיה? כך זה עומד? אין אלטרנטיבות בכלכלה? ואם יש אלטרנטיבות, איפה הייתם לפני כן? למה בזכותם את עסקת החבילה הראשונה? ולמה, אדוני ראש הממשלה, לא באת בתום עסקת החבילה, והצעת את התוכנית הזאת שהייתה כבר

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

אמנון לין (המערך):

עוסקים במפעלים חיוניים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

יש הבדל בין הפעלת שירותים חיוניים ובין כניסתם שכר קיימים ולזכויות מוקנות של עובדים. אל תתחמקו מהבעיה הזאת. גם אלה המצודים בתוכנית היו צריכים לצאת באופן חריף ביותר נגד הדבר הזה שנקרא הפעלת תקנות שעת-חירום. אני חושב שממשלת ישראל ניצלה לרעה את התקנות האלה, ואני חושש מפני מה שיקרה בעתיד.

גברתי היושבת-ראש, יושב כאן שר הבריאות. אני יכול לתאר לעצמי שהוא יעביד את הרברים לראש הממשלה ולחבריו בממשלה. הרי אם מחר הממשלה תגיע למסקנה שהציבור איננו מבין את התוכנית הכלכלית, שהתוכנית הכלכלית הזאת אינה מתקבלת טוב ויש עליה ביקורת גדולה מדי בעיתונות — האם יש לה סמכות לאסור פרסומים בעיתונות באמצעות תקנות שעת-חירום? התשובה היא: כן. מי לכפי יתקע שמתרמים לא ישתמשו בתקנות האלה? מי לכפי יתקע שימנעו הליכה לבג"ץ נגד תקנות שעת-חירום או נגד צווים אדמיניסטרטיביים ואחרים? הרי אם התחלנו ללכת בדרך המסוכנת הזאת — אין ממנה חזרה. וזאת הסכנה. אני מתפלל על שראש הממשלה לא הבין את זה ועל שהממשלה לא הבינה את זה. אולי היא הייתה ע"פ כשקיבלה את ההחלטה הזאת.

עוד לא מאוחר לקום ולהגיד: אנחנו עומדים מאחורי התוכנית הזאת, אבל אנחנו מבטלים את תקנות שעת-חירום האלו. לא נפעיל אותן. נגיע ליד הידיבות; ואם הידיבות לא תצליח — נביא את הדבר לחקיקה בכנסת. רק אל נשתמש בדרך הטוטליטרית הזאת, שהיא סכנה גדולה יותר — חזרו זאת — אפילו מתקלות בתחום הכלכלי. כי במשבר כלכלי, גם שימוש בתקנות דיקטטוריות — מההיסטוריה אני יודע לאן זה יכול להוליך.

לכן אני קורא לממשלה לחשוב היטב. אני אינני שלם עם התוכנית הזאת, אבל זאת התוכנית של הממשלה והיא חושבת שהיא נכונה. אם היא רוצה לבצע את התוכנית ולהצליח בה, למען השם, שתחזור בה מהמעשה הזה של הפעלת תקנות שעת-חירום, שאינני יודע אם לראות בו רשעות או חוסר שכל או שניהם גם יחד.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, דבר אחד מאפיין את מדיניות הממשלה, את התנהגותה בשטח ואת תשובת ראש הממשלה בפני הכנסת היום: הברחה מהמציאות. אי-רצון עיקש להתייחס לבעיה העיקרית והיסודית שהיא הגורם לכל התופעות השליליות, הן כלכלה והן בחברה, שהציבור עד להן ומתקומם נגדן: כוונתי לבעיית השלום.

אני שואל: איך ממשלה אינה מסוגלת להבין כי אי-אפשר לרפא חולה הווקק לניתוח על-ידי תרופות להרגעה או אפילו על-ידי שמן קוק? עובדה היא שמיטב הכלכלנים בטוחים היום, כי בלי קיצוץ בתקציב הביטחון וביטול תוכניות ראוותניות והתנחלויות לא יימצא פתרון לבעייתיה הכלכליות של המדינה. וטובי אנשי הביטחון בטוחים היום כי אפשר וצריך לקצץ בתקציב זה כלי לפגוע בביטחון האמיתי של המדינה. איך לא מסוגלים להבין כי על-ידי ייקור מסחר של ביצה או כוס חלב אי-אפשר להכריז כלכלה מתמוטטת?

האילוצים. אבל, לא הצלחתי להבין מדוע היה צורך בהוצאת תקנות שעת-חירום בתחום הסכמי העבודה, דבר שלא נעשה מעולם, ובעיקר כשלא היה צריך להפעיל תקנות אלה למחרת.

למעשה, על-ידי הוצאת תקנות שעת-חירום, גילתה הממשלה אי-אמון בכוחה לשכנע את הכנסת לחקן את אותם דברים שצריך לחקן בחוקים, אם צריך לחקן, ואמרה: הכנסת רק מפריעה, ומכיוון שהכנסת מפריעה, נוציא תקנות שעת-חירום. ויתירה מזאת, היא גם אמרה למעשה: איננו יכולים לשכנע את ההסתדרות, איננו יכולים להגיע להבנה בדבר שינויים בהסכמי השכר, ולכן אנחנו צריכים להשתמש באמצעים חוקיים. זה אי-אמון נוסף, גם בכנסת, גם בהסתדרות וגם בציבור. וכאן הבעיה הקשה ביותר.

אני מצטער מאוד על שראש הממשלה איננו כאן, לא רק כדי להשמיע התקפות וביקורת על חברים מחלקי הכית השונים שמעירים הערות, אלא גם כדי להקשיב להם.

שבח וייס (המערך):

כמה אפשר להקשיב?

אמנון לין (המערך):

היו חברי הכנסת שהשמיעו קללות — — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הקללות הן חלק מהעניין, והוא היה צריך לשמוע. הוא משמיע את ההערות שלו, הוא צריך גם לשמוע.

אני צריך לציין, שיש לנו כאן בעיה. נניח לצורך הוויכוח שאנחנו חושבים שהתוכנית טובה, או שאין אחרת, או שכלית ברירה צריך לקבל את התוכנית.

שר הבריאות מ' גור:

את החלק הזה אעביר לראש הממשלה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני אומר את זה לצורך הוויכוח. אינני מסכים לחלקים של התוכנית, אבל זה לא רלבנטי. כי גם מי שמסכים לתוכנית ולפריטיה אינו יכול להשלים עם העובדה שנקטו אמצעים אשר, ראשית, לא ננקטו כמותם בישראל מאז הקמת המדינה, לגבי הסכמי עבודה; ושנית — שמויקים לתוכנית עצמה. מפני שהתוכנית מתעכבת, מפני שהיא לא תבוצע ולא תהיה התקדמות כלשהי כל זמן שצווי החירום האלה לא יבוטלו. ומה הרוויחה אז הממשלה? היא גם תאכל את הצפרדעים וגם לא תשיג שום דבר.

שבח וייס (המערך):

המפלגה שלך בעד בורות חובה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

קודם כול, חבר הכנסת וייס, המפלגה שלי נגד בורות חובה. שנית, יש הבדל בין בורות חובה על-פי חוק לגבי שירותים חיוניים — וזה צריך להיעשות על-פי חוק של הכנסת — לבין שימוש בתקנות שעת-חירום בצורה ברוטלית, שאין לה אח ורע אלא במשטרים טוטליטריים. אתה כתבת על הדברים האלה. קרא את ספריך.

שבח וייס (המערך):

על מה אתה מדבר?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אתה יכול לקחת את ספריהם של רוב המשפטנים בארץ, והם יגידו לך ששימוש בתקנות שעת-חירום כפי שעשתה הממשלה, בצורה כזאת, הוא שימוש פסול. אינני יודע אם זה יעמוד במבחן כית'המשפט או לא. אינני רוצה לפסוק הלכה.

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

במקום לטפל בעיקר, אומר ראש הממשלה כי כמה מהדעות שלי מיותרות. הוא אמר זאת כשאמרתי לו, שהעיקר הוא השלום. הוא מתכוון כנראה לומר, שהשלום מיותר.

אמנון לין (המערך):
באמת. 37 שנים מדינת ישראל מושיטה יד לשלום.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
והם לא רק אומרים זאת: הם גם מתנהגים בשטח בהתאם לכך. למשל אני אומר שהממשלה מתבצרת בעמדה עיקשת בעניין טאבה, וזוהי סימן להתחלת תהליך. מתבצרים בעמדה של טאבה, כמוכן כדי למועז את השלם הבא שצריך לבוא. שיהיה שלום כולל ישראלי-פלשתיני, ישראלי-ערבי, לאחר שלום ישראלי-מצרי.

הממשלה מפירה באורח ציני והרפתקני את ההבטחה הפומבית לפנות עד תום את כל שטח לבנון. והיא מקיימת בדרום לבנון פרוטקטורט לכל דבר, בגיבוי צה"ל ובהשתתפות פעילה של יחידות צה"ל. הממשלה מכחישה את מעורבותה בלבנון חרף העובדה שצה"ל שולט למעשה בשטח הכולל למעלה מ-100 כפרים, ובהם כשליש מיליון תושבים.

הממשלה מפירה באורח גס את חוק-יסוד: הצבא, התחום על-ידי מי שהיה ראש הממשלה יצחק רבין. בסעיף 6 של חוק-יסוד זה נאמר: אין להקים או לקיים כוח מזוין מתוך לצבא-הגנה לישראל, אלא על-פי חוק". והיום יש צבא אחר שאינו על-פי חוק.

הממשלה משלה את הציבור כי מצאה את נוסחת הפלא להבראת המשק. היא מטילה את מלוא הנטל על השכירים ומרוששת אותם, ובו בזמן מסרבת לקצץ את תקציב הביטחון, המנופח בלא שיעור ובלא מידה. בכך דנה הממשלה את תוכניתה שלה לעקרות שחשתיים בהעמקת המשבר הכלכלי ובהחרפת הסבל התברתי. פרויקט ה"לביא", כמו פרויקט הצוללות, מעידים על כך כאלף עדים. וכאשר אומרים להם: הפתרון הוא בנקיטת מדיניות של שלום בכל האזור, בורחים לדגל של הטרור. הרי כבוד ראש הממשלה עצמו התפאר היום בפנינו, כי זה כחודשיים לא נפגע איש לא בלבנון ולא בצפון. אבל, האם היינו מגיעים למצב זה, אילו לא היתה החלטה לסגת מלבנון ולתת את המדינה הלבנונית לאזרחי לבנון? אבל, למה לא נפנה לדרך השלום, נעשה שלום עם כל אזרחי ערב ונכיר בזכותו של העם הערבי הפלשתיני להגדרה עצמית. להקמת מדינה בצד מדינת ישראל? האם אז לא נגיע לאותו מצב, שלא ייפגע איש, כמו אחרי הנסיגה בלבנון? אני חושב שאלה שאומרים שהדברים האלה מיותרים, או שהם לא מעוניינים בשלום, או שהם לא מסוגלים — לאור הרכב הממשלה ויחסי הכוחות — לעלות על הדרך הזאת.

מלה אחרונה. כבוד היושב-ראש: חשבנו לתומנו כל הזמן שתקנות לשעת-חירום מופעלות נגד האוכלוסייה הערבית וראינו בכך אפליה. "שמחנו" במרכאות, כשהפעילו צווי חירום נגד כל האוכלוסייה, ואמנו: לפחות יהיה בזה שוויון לאזרחים הערבים. ומה מתברר? — שחק את השכר, ולעומת זאת, נתנו פיצוי, אבל הפיצוי הזה חל על האוכלוסייה הערבית. ריבוננו של עולם, הרי זה פיצוי תמורת שחיקת שכר, שכרו של הפועל הערבי נשחק — מה עניין שמיטה להר סיני. מה עניין שחיקת שכר ופיצוי לשירות בצה"ל? שמחתי לשמוע שראש הממשלה אמר שהוא יבדוק, והוא משוכנע שהדבר הזה לא צודק.

אנחנו רוצים צדק הן בתחום המדיני והן בתחום החברתי וכל זמן שלא ייעשה צדק אנחנו נצביע אי-אמון לממשלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת חיים דרוקמן. אני רואה שהוא איננו ואני מבקשת לצלצל.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם מדברים על שחיקה ועל אינפלציה, חושבני שגם האמצעי הפרלמנטרי, שבעבר היה מרתיע, הצעת אי-אמון, גם הוא נשחק בגלל האינפלציה בהצעות אי-אמון בכל שכור ושבויעים. המשתמשים באמצעי זה צריכים לתת את דעתם, האם הם לא פוגעים בעצמם על-ידי נטילת ההרחעה מאמצעי שנשחק. שחיקה זו איננה מפני שהקואליציה רחבה, אלא בגלל שהאופוזיציה מנצלת את האמצעי בתדירות, ולכן התרגלו לו. כעבר אי-אמון היה מרתיע, וכיום הוא שגרתי ולא משמעותי.

אהיה גלוי לב, אחזור על מה שאמרתי ואחזור לומר, שסיעתנו לא מאושרת כלל עם הממשלה, אבל זו ממשלה שאין לה אלטרנטיבה. אותו דבר באשר לתוכנית הכלכלית. מכל הדוברים בוויכוח היום ובוויכוחים שהתקיימו בכנסת לפני שבוע, לא היה איש מדוברי האופוזיציה וגם לא מהמתנגדים בתוככי הקואליציה, אשר יציע תוכנית אלטרנטיבית להבראת המצב הכלכלי, אשר — —

יאיר צבן (מפ"ם):

תוכנית המערך לא רעה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

— לא תפגע באלה אשר אנחנו חרדים מפגיעה בהם.

בלא כל ספק, גם אלה שהרימו ידיהם בעד התוכנית יודעים על הדברים הכואבים בתוכנית הזאת. אנו מלאים חרדה לימים הקרובים. אחרי ההעלאות הדרסטיות של המצרכים ואחרי הודת השכר מה יהיה מצבן של אותן משפחות כאלה, שלא תהיה להן האפשרות לגמור את החודש בשכר המקוצץ? וכשאלה אשר ייפגעו יצעקו באמת, קשה מאוד יהיה להרגיעם.

אני רוצה שוב לנצל את בימת הכנסת ולציין את עמידתו של שר העבודה והרווחה מר קצב, שבדיונים על התוכנית דחה כמה מההצעות שהועלו ואשר היו עלולות לפגוע ביותר בשכבות החלשות. אבל, אנחנו עוד לא יכולים לגמרי להיות שקטים מהקיצוצים שאנחנו חייבים לקצץ. הייתי רוצה בהזדמנות זו להגיד: נשנן לעצמנו, כי כל פגיעה במשדר הרווחה, אשר מטפל בכרבע מיליון מהאוכלוסייה, משמעותו פגיעה בחלשים ביותר — במפגרים, בקשישים, בכל האנשים אשר אנחנו כולנו כל כך רגישים לפגיעה בהם.

ולבסוף, הייתי רוצה להעלות כאן משהו שמעיק מאוד על לבי: עם כל ההערכה ועם כל שאני מכין מה הביא לכך שייציעו את התוכנית הכלכלית הזאת, כפי שהביאו אותה בדינוים המרתונים, 24 שעות רצופות, יש לי הורשם, והלוואי שאטעה, שכאשר מגישים תוכנית כלכלית רצינית כזאת, כאשר רוצים לאכוף אותה על האוכלוסייה, ואנחנו הגענו למסקנה שזו התוכנית ואין ברירה אחרת, היינו צריכים למצוא את הדרך כיצד לשחק — סלחו לי, ייתכן מאוד שאני טועה, הלוואי שאטעה — יותר את הליכודיים בהסתדרות, כדי שנודע את אשר לפנינו. ההסתדרות בהסתדרות מייצגת את אותה אוכלוסייה, שאנחנו צריכים להיות ערים מאוד לדבריה ולטענותיה. להציע לכנסת את התוכנית הזאת, בלי לגמור את הנושא הזה עם ראשי ההסתדרות — זה פוגע. אני חושב שיש צורך כבר עכשיו לתקן את זה, אם אנחנו רוצים שהתוכנית הזאת תתקבל, ואנחנו מקווים שהיא תתקבל. אני מאחל לראש הממשלה שיצליח,

חוברת ל"ט, ישיבה ק"ו

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הרמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

הממשלה חייבת למצות את כל הדרכים האפשריות כדי לפצות את השכבות החלשות וכדי שחלוקת הנטל תהיה שווה באמת על כל חלקי האוכלוסייה שלנו; ויותר מכך, כדי ששכבות אלה תוכלנה פשוט להתקיים ולהחזיק מעמד ולעבור איכשהו את המצב הכלכלי הקשה שבו אנו נתונים כיום.

אני שמח על דברי ראש הממשלה בנרדן, שאכן הממשלה תדאג שהשכבות החלשות לא תיפגענה וייתן להן פיצוי מלא.

רבותי חבר הכנסת, התוכנית הכלכלית של הממשלה היא לשלושת החודשים הקרובים, אומנם אין להניח כי גם אם התוכנית תצליח — ואני מתפלל לכך בכל לבי — תמצא עליידי כך הבעיה הכלכלית שלנו את פתרונה המלא. אין ספק כי יהיה ודאי צורך בהמשך, בצעדים נוספים, כדי לקדם אותנו לקראת היעד של הבראה מלאה בתחום הכלכלי. אולם אני מקווה, שבעבור שלושה חודשים נראה לפחות את האור בקצה המנהרה. וזה ייתן לכולנו כוח להמשיך.

לכן, חשובים היום המאמצים של כולנו להצלחת התוכנית, עם כל הקשיים שלה. גם אדם פרטי שנמצא במצוקה כלכלית מוכן להדק זמנית את חגורתו, מתוך ראייה לטווח ארוך ובתקווה לצאת עליידי כך למרחב; קל וחומר כשמדובר במדינה שלמה, שהבעיה הכלכלית שלה היא קריטית, כמו הבעיה הביטחונית, ומן הראוי לעשות הכול כדי להתמודד איתה ולהתגבר עליה. כאן חייבים כולנו להדק זמנית את החגורה, עם כל הקשיים שבדבר, כדי שנוציל את ההתקדם אל היעד הנכסף.

גברתי היושבת־ראש, איש איננו יכול להבטיח, שאכן התוכנית הכלכלית של הממשלה אין בה פגמים, אולם, כולנו נדרשים בשלושת החודשים הבאים לתת יד ולהתמסר לביצועה, למרות כל קשייה. עם זאת, הממשלה חייבת לעקוב אחרי הביצוע ולחשוף את הליקויים הניתנים לתיקון עוד לפני תום שלושת החודשים, ובעיקר להפיק לקחים ממנה ולהסיק מסקנות לקראת תום שלושת החודשים.

רצוני לפנות בזה לשני המרכיבים הגדולים של הממשלה: אנו, אל תהפכו את ענייני הכלכלה של מדינת ישראל למאבק של מערף־ליכוד, מדובר בנושא גורלי, שצריך להיות מעבר למאבקים המפלגתיים. אנחנו חייבים לראות לנגד עינינו את מדינת ישראל כולה ולהתמסר לשיקומה מבחינה כלכלית. דומני שלכל הרצות, הקמת ממשלת האחדות הלאומית נועדה בראש ובראשונה למטרה זו. למען ה', ניתן כולנו יד להצלחתה של הממשלה במשימת הקשה הזאת.

אני רוצה לעמוד על עוד נקודה אחת, ואני מסיים. אני רוצה לדחות מכול וכול את התביעה שנשמעה אתמול, שלא להקים את שש ההתנחלויות שהובטחו עם כינונה של הממשלה הנוכחית. יש להקים עוד השנה, מעצר מאוד כי אלה שמתנגדים כל הזמן לכל מפעל ההתנחלות כיהודה ובשומרון עולים על הטורפן של המצב הכלכלי הקשה ומנצלים אותו לחיזוק עמדתם. רצוני לקבוע נמרצות, כי התנחלות אין מפסיקים בשום מצב, כשם שאין מפסיקים עליה בשום מצב. אלה הם ערכי יסוד, שנשמט הציונות תלויה בהם ואותם אין מפסיקים בשום פנים.

הממשלה קמה מתוך מודעות כי עליה בראש וכראשונה לייצב את המשק מבחינה כלכלית. אף־על־פי־כן היא הבטיחה להקים את שש ההתנחלויות. אני תובע מהממשלה לקיים את מה שהבטיחה עם כינונה ולהקים עוד בשנה זאת את שש ההתנחלויות. גם זה שיץ לאמון בממשלה ולאמינותה בכלל.

לבסוף, אני קורא לשרי הממשלה ולחברי הכנסת להיות מופת אישי לאזרח חיים של "הצנע לכת". אין ספק שהדוגמה

שהתוכנית תביא להבראת המשק, אבל אנחנו צריכים להיות ערים עד מאוד, מצד הממשלה, להגיע לידי הסכם עם ההסתדרות.

ולראשי ההסתדרות — גם עליהם לדעת שאל להם למתוח את החבל יותר מדי ועליהם להבין, שלא מתוך נוחות הביאו את התוכנית הזאת. הביאו אותה מתוך הכרת, וכאשר הדברים נעשים מתוך הכרת, יש לתת יד ולתרום להשקטת הרוחות ולא להסעיר את הרוחות. הדבר רציני מאוד כעת והוא מחייב אותנו, את כולנו, לתת את קורבנותינו. הלוואי שגגיע למצב שנגשר על הפער הזה, פער מזהים ביותר — כאשר המדינה היא במצוקה גדולה, בצרה ובמצוקה כזאת, היחידים, סלחו לי אם אגיד לכם, חיים כמו בגן־עדן של שוטים, חיים בסטנדרט כזה, שמדינות עשירות לא מרשות לעצמן, אם לא נגשר על הפער הזה, מי יודע לאן נגיע. תוכנית כלכלית זו היא התחלה הגיושר על הפער הזה, והלוואי שתצליח.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אם חבר הכנסת מאיר כהנא לא יגיע, חבר הכנסת חיים דרוקמן יהיה האחרון.

חיים דרוקמן (מורשה):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, לא די לבקר את התוכנית הכלכלית של הממשלה. זו איננה בעיה למצוא פגמים בכל תוכנית שהיא ואין ולא יכולה להיות במצבנו שום תוכנית כלכלית שכולם יגמרו עליה את ההלל. בקלות אפשר לשלול ולומר: התוכנית הזאת איננה טובה. אבל השאלה איננה מה לא — זה קל מאוד למצוא — השאלה היא מה כן. מה היא הדרך להבראת המשק? כיצד נצליח להוציא את מדינת ישראל מהמשבר הכלכלי הקשה שבו היא נתונה? וזה כלל וכלל לא פשוט. לכך אין שום תרופת פלא.

רבותי חבר הכנסת, נדמה לי שברור לכולנו, כי אסור היה בתכלית להשאיר את המצב כמות שהוא. הכלכלה של מדינת ישראל נמצאת במדרון תלול מאין כמוהו, והיה הכרח לנקוט צעדים דרסטיים, משל לחלול במצב מסוכן שכדי להציל אותו דרוש ניתוח קשה, עם כל הכאבים שמתלווים אליו. פשוט, אין כל דרך אחרת. כך גם ביחס לכלכלה שלנו. והנה כאן הממשלה, אשר בה תופסים מקום מכובד מאוד נציגי הפועלים, ובתהייעצות עם מומחי כלכלה הגישה תוכנית כלכלית לייצוב המשק, אם כן, על מה יצא הקצף? על זה שהממשלה החליטה לעצור את ההידרדרות של כלכלת המדינה אל עברי פי פחת?

נכון, מדובר בתוכנית דרסטית שיש בה גזירות רבות על הציבור, והגזירות על גזירות קשות. האם היתה למישהו תוכנית אלטרנטיבית טובה יותר מו של הממשלה?

רצוני לברך על עצם העובדה שהממשלה הגישה תוכנית ולא דברים מאולתרים. אני מקווה מאוד שתהיה לממשלה הנחישות לבצע את התוכנית שהיא החליטה עליה, ואכן להצליח להוציא את עגלת הכלכלה שלנו מן הבץ העמוק שבו היא שקועה.

גברתי היושבת־ראש, אני שותף בהחלט לדאגה לשכבות החלשות באוכלוסיית המדינה. אי־אפשר ששתיקה השכר תהיה שווה אצל כולם, כי לא כל השכירים חיים באותה רמה. מן הראוי ששתיקה השכר בעשירונים העליונים תהיה גדולה יותר מבעשירונים הנמוכים, ובשום פנים לא באופן שווה לכל השכירים. כבעלי העשירונים הנמוכים, אלה שרמת שכרם נמוכה, צריך לפגוע פחות. כמו כן ביחס להיטלים השונים — לא היתה רגישות מספקת לשכבות החלשות, שהן בדרך כלל משפחות ברוכות ילדים, ומן הראוי להתחשב בהן במיוחד.

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה; הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 4) —

שלנו חשפיע על כולם ונצליח להתגבר על המצב שאנחנו נתונים בו ולהעלות את כלכלת המדינה על דרך המלך.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. חבר הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לפי בקשת מציעי ההצעות, אעמיד להצבעה את הצעת סיעות מפ"ם ור"ץ, ואחר כך את ההצעות האחרות.

מנחם הכהן (המערך):

שני מונים.

היו"ר ח' גרוסמן:

ניגש להצבעה. מישהו מבקש שני מונים? — לא. מי בעד הצעת האי-אמון של סיעות מפ"ם ור"ץ?

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעות מפ"ם

והתנועה לזכויות האזרח ולשלום

להביע אי-אמון לממשלה — מיעוט

נגד

— רוב

נמנעים

הצעת סיעות מפ"ם והתנועה לזכויות האזרח

ולשלום להביע אי-אמון לממשלה לא

נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הצעת האי-אמון נדחתה.

מי בעד הצעת האי-אמון שהגישה סיעת חד"ש?

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעת החזית

הדמוקרטית לשלום ולשוויון

להביע אי-אמון לממשלה — מיעוט

נגד

— רוב

הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום

ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה לא

נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מעמידה להצבעה את ההצעה של הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה.

ה צ ב ע

בעד הצעת הרשימה המתקדמת

לשלום להביע אי-אמון לממשלה — מיעוט

— רוב

נגד

נמנעים

הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום

להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הצעת האי-אמון נדחתה.

הורעה לנמנעים, בבקשה, לחבר הכנסת אליעזר ולדמן.

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נמנענו מהצבעה, אף שאנחנו בוודאי בעד גישה של תוכנית חירום כלכלית. כפי שהיינו תמיד, אבל, ראשית, יש לנו ספקות ביחס לחלוקה הצודקת של הנטל בתוכנית שהממשלה מציגה. שנית, אנחנו חשים שבתוכנית החירום הממשלתית חסר מרכיב עיקרי, שהוא מהותי כשלעצמו וגם גורם חשוב כיצירת האווירה הדרושה להצלחת התוכנית — המרכיב של הדוגמה האישית מצד הממשלה, מצד משרדי הממשלה ומצד השרים, כי אין להשיג צנע בלי שתהיה דוגמה של צניעות מצד הממשלה בעצמה.

אבל, הנקודה העיקרית שמעוררת בנו ספקות ביחס להצלחת התוכנית הזאת היא, שאין הממשלה קובעת ומעמידה לעיני העם חזון, אידיאל, שליחות ציונית-יהודית לאומית — ורק עלי-ידי אידיאל כזה אפשר לצפות שהעם יהיה מוכן לקבל על עצמו את הקשיים, לשאת בהם ובסופו של דבר להביא להצלחת התוכנית. אי-אפשר לבוא אל העם בדרישות כלכליות כשכל המגמה היא כלכלית בלבד, ואין שום דבר מעבר לה. אי-אפשר לדרוש מיהודים להדק את התגורה ולהוריד את רמת החיים. כששואלים למה, התשובה היחידה הניתנת היא: כרי שבעוד כמה שנים אפשר יהיה שוב להעלות את רמת החיים, וכל מה שמעמידים לפני העם הוא אותו סיפוק חומרי פרטי, שהוא אשר הביא עלינו את כל הקשיים הכלכליים.

לכן, היות שאנחנו מאמינים בעם ובתחושה הפנימית של רצון אידיאלי, רצון לשאת בקשיים בשביל איוה אחגר שיעמידו לפנינו, אנחנו קוראים לממשלה לשוב להעמיד אתגרים ציוניים-לאומיים-יהודיים לפני העם — בניין הארץ, אורחות חיים יהודיים, חזרה למסלול הציוני האמיתי, לשאוב מהמקורות היהודיים ולדעת שכל מגמתנו במדינה, בארץ-ישראל, היא לחיות חיים שלמים עלי-פי אותם אידיאלים ציוניים של בניין הארץ ומילוי החיים תוכן בערכים יהודיים מקוריים. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. יש עוד נמנעים? — לא.

ו. הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985*

(קריאה ראשונה)

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985, מתייחסת לחוק מלווה המדינה, התשל"ט — 1979, חוק זה על תיקוניו מרשה לממשלה לקבל בשם המדינה מלווה למימון מטרות פיתוח ולפרעון חובות המדינה — סעיף 1 לחוק.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא כסדר-היום: הצעת חוק 1740 — מלווה המדינה (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985. הדיון יהיה אישי במסגרת עשר דקות לנואם. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1740).

איגרות-החוב המונפקות על-ידי בנק ישראל בשם המדינה, על-פי חוק זה, משמשות להשקעת כספי הצבירה של קופות גמל ופנסיה, תוכניות חיסכון, וכן להשקעה על-ידי הציבור, לפי סוגי הסדרות המונפקות בתנאי ריבית, הצמדה ופדיון שונים, כפי שנקבעו בחקנות. סוגי איגרות-החוב המונפקות נועדים לענות על ביקוש איגרות-החוב במשק, ביקוש פרטי ומוסדי כאחד. ההכנסה מריבית המשולמת על איגרות-החוב המיועדות לציבור ולכיסוי תוכניות חיסכון פטורה ממש הכנסה, חוץ מן המס בשיעור של 35% אשר יש לנכותו במקור.

ביום 31 באוקטובר 1985 יגיעו לפדיון מניות בנקאיות חסומות שבהסדר, הנמצאות בבעלות קשישים, בסך כולל של כ-700 מיליון דולר. כדי לעודד המשך החיסכון, בדעתנו להציע לבעלי מניות אלה איגרות-חוב מיוחדות, לא סחירות, בתנאים מועדפים. כמובן, על בסיס וולונטרי, לפי בחירתו של הקשיש.

גם איגרות-חוב אלו יונפקו על-פי חוק המלווה, ולשם כך ולצרכים אחרים יש צורך בתיקונים הבאים: א. הוספת סמכות להגביל את סוגי היחידים שיהיו רשאים לרכוש את איגרות-החוב. סמכות זו קיימת בחוק לגבי תאגידים; ב. הענקת סמכות לשר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, לקבוע פטור מלא או חלקי ממס על הריבית המשולמת על איגרות-חוב שסחירותן מוגבלת; ג. תיקון אחר, בעל אופי טכני: הסמכה, כי לגבי סדרות של איגרות-חוב שסחירותן מוגבלת ינהל על-ידי המנהלה רישום במקום הוצאת איגרות-החוב — פשוט, כדי לחסוך בהוצאות; ד. הסמכת שר האוצר לקבוע, באישור ועדת הכספים של הכנסת, כי לגבי איגרות-חוב שסחירותן מוגבלת, רשאי יהיה הרוכש לקבוע כי תוצאנה מכלל העיבוד.

התיקונים המוצעים יאפשרו הגדלת גיוס כספים על-ידי הממשלה מן הציבור, על-ידי הטבת תנאי איגרות-החוב. שסחירותן מוגבלת, וליצור כלי חיסכון נוסף לספיגת האמצעים שיגיעו לידי הציבור בסוף אוקטובר השנה.

עם הגברת ההפצה, לרבות התוכנית הנ"ל, יש צורך להגדיל את מסגרת ההנפקות שאושרה בחוק, עם זה, כתוצאה מהמדיניות הכלכלית החדשה, יש עכשיו שינוי באפקי ההשקעה, וגם מטעם זה אנחנו צריכים להיערך ולהיות מוכנים להנפקה בסכומים גדולים יותר.

למען אפשר המשך הפצת המלווה, מוצע להגדיל את סכום המלווה על-פי החוק האמור עד לסך כולל של 5 מיליוני מיליונים של שקלים. יש שקוראים לזה טריליון, נדמה לי. שבשיטה האמריקנית קוראים לזה ביליון.

אפרים שלום (המערך):
5,000 מיליארדים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
לא, אלה 5 מיליונים של מיליון שקלים. אנחנו קוראים לזה 5 טריליונים, אבל נדמה לי שבשיטה האמריקנית קוראים לזה ביליונים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
הם לא מכירים מספרים כל כך גדולים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
כן. הריני מתכבד לבקש מהכנסת להעביר את הצעת החוק אל ועדת הכספים של הכנסת, לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אפשר לשאול את סגן שר האוצר שאלה, ברשות היושב-ראש?

היור' ח' גרוסמן:
בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

סליחה, אני טעיתי. האירופים קוראים לזה ביליון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לכמה שנים תוצענה האיגרות לקשישים? לאיזו תקופה הן תהיינה סחירות? זה לא נאמר בדברי ההסבר.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

זה לא מובא בהצעת החוק הזאת, זה יוצע לאחר. מובן שאיגרות-החוב לקשישים יהיו קצרות-מועד יחסית. אינני זוכר עכשיו את הפרטים בדיוק, אבל זה ייעשה בשתי צורות: חלק אחד של איגרות-החוב לטווח קצר ייפדה ביום מסוים, וחלק שני יאפשר תשלום חודשי של הכנסה.

היור' ח' גרוסמן:

חודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן — איננו באולם. חבר הכנסת יצחק ארצי, אתה מבקש להשתתף בדיון?

יצחק ארצי (המערך):
לא.

היור' ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דן תיכון — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אני קיבלתי הסבר מסגן שר האוצר ואני מסתפק בזה.

היור' ח' גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין, ואחריו — לאחרון הנאמים, חבר הכנסת אפרים שלום.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני סגן שר האוצר, מהו סך מלוות הפנים של המדינה היום, אם מותר לי לשאול אותך? כמה המדינה חייבת היום לאזרחיה שלה? האם אפשר לקבל תשובה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

33 ומשהו מיליארד דולר באקוויולנט של שקלים. זה לא חוב חיצוני.

אוריאל לין (הליכוד):

רציתי שהסכום הזה יירשם כפרוטוקול מפי סגן שר האוצר ולא מפי שלי, כי הרי יש לזה משקל רב יותר אם זה נאמר על-ידי סגן שר האוצר.

אם כן, מונח לפנינו חוק, שיש בו הגדלת הסכום שאותו ניתן ללוות, ולאחר מכן יש בו שני שינויים שנראים לכאורה שינויים קלים, משום שהם מסבירים בעצם תכלית ספציפית שעומדת לנגד עיני המחוקק, אלא שלצורך השגת אותה תכלית ספציפית יש, כמובן, צורך בהענקת סמכויות סטטוטוריות בדרך של חקיקה, כזו שבחוק שלפנינו, וזו הופכת להיות סמכות קבע.

מה אומרת לנו הסמכות הזאת? קודם כול, אנחנו מגדילים באופן משמעותי את סמכותו של שר האוצר מבחינת האנשים שמהם אפשר יהיה ללוות — לא יהיו רק קרנות ולא רק

כאשר אתם באים היום לשפר בדרך של חקיקה את יכולת הממשלה של הנוצר, ללוות כספים מאורחים ולהעמיק את השליטה בשוק ההון. האם קבעתם לעצמכם קריטריון כלשהו עד כמה ועד היכן יחסית לתוצר או יחסית לכל דבר אחר, יכולה המדינה להיות חייבת לאזרחיה?

מסיבות אלה ראיתי לנכון להתרועע על הסכנות הטמונות בהצעת החוק שלפנינו. שראית לכאורה כהצעת חוק שתיתקנה הוא טכני בלבד.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אפרים שלום. ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

אפרים שלום (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אין ספק שהמכשיר של מלווה המדינה נחשב למכשיר חשוב מאוד לספיגה מהציבור. זהו מכשיר לחיסכון, והוא ניתן כיום גם ליחידים, לציבור רחב אשר רוצה לחסכון לעת זיקנה. לסידור ילדיו כשיגדלו. למתן השכלה גבוהה ולרכישת דירה.

התיקון שהובא היום, של הגדלת הסכום, הוא משמעותי מאוד, והוא מראה עד היכן הגענו באינפלציה. בסעיף 1 רוצים להגדיל מ-150,000 מיליון שקלים ל-4,000 מיליארד שקלים. בסעיף 7 — מ-200,000 מיליון שקל יוגדל ל-5,000 מיליארד שקלים. עם כל חשיבותו וחיוניותו של החוק, אינני מאושר מכך שכל הספיגה — מה שטוב בחוק — מנוצל בידי האוצר במלואו לצורך הוצאה נוספת. זה יהווה מכשיר לחריגה נוספת מהתקציב. מה גם, שלפי חוק בנק ישראל צריך לתת מקדמה לממשלה על חשבון המלוות כרגע שהיא פונה לציבור. הייתי מציע מאוד, ודיבר על כך גם קודמי, חבר הכנסת אוריאל לין, להגביל במידה מסוימת את האוצר, או שהוא יגביל את עצמו. כפי שעשה בחוק בנק ישראל, על-ידי הגבלת מלווה מבנק ישראל. כך שגם בסעיף זה תהיה הגבלה כלשהי בשימוש של פרדיון המלוות על-ידי הממשלה.

דבר נוסף שהייתי מציע לאוצר לשקול הוא, שיש בעלי עסקים ומפעלים רבים וגם חקלאים שבעבר חסכו במלוות לזמן ארוך שלא ניתנים לפדיון כעת, והם מתקשים מאוד במימון עסקיהם. לכן אני מציע לשקול אפשרות של פרדיון מוקדם לאותם גופים, וביניהם חקלאים רבים שקשה להם להפעיל את משקם מחוסר מימון מתאים. הדבר יעזור להם במימון ויכבד פחות על קופת האוצר. אני משוכנע שניתן לבחון את האפשרות הזאת על-ידי גורמים של משרד התעשייה והמסחר ומשרד החקלאות, ועל-ידי כך להקל על אותם גורמים יצרניים שיש להם היום קשיים.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, התוכנית הכלכלית יוצאת לדרך. הממשלה בשעה טובה נכנסת לשלב הביצוע, והדרך ארוכה ארוכה, אולי ארוכה מאוד לטעמי. אינני יכול שלא לאחל לממשלה שהתוכנית תצלח.

זה כמה חודשים אנחנו עדים לתמונות ולמהפכות בשוק ההון, ובעצם מתעוררות שתי שאלות שחוזרות על עצמן מדי תקופה. רק לפני שבוע שמענו על כך בעת שהממשלה הציגה את תוכניתה. שאלה ראשונה היא לגבי כיבוד הממשלה את התחייבויותיה בשוק ההון, והשנייה עוסקת בהטלת מס על ההון.

תוכניות פנסיה, כפי שאמר סגן השר, אלא גם יחידים. זאת אומרת, תהיה הרחבה מבחינת אלה שיוכלו להיות הרוכשים של איגרות-החוב שבהן מדובר כאן.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

היום המצב לא כזה?

אוריאל לין (הליכוד):

אבל הרי אתם רוצים להרחיב את הסמכות הזאת גם לגבי יחידים. זה אחד התיקונים שמרצע כאן, אולי תסביר אחר כך מהו התיקון לגבי יחידים. יכול להיות שלא הבנתי אותו, לא מדברי ההסבר ולא מדבריו.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

פטור ממס הכנסה.

אוריאל לין (הליכוד):

החלק הראשון מדבר על הרצון להרחיב את המגבלות האלה גם לגבי רכישת איגרות על-ידי יחידים. החלק השני מדבר על כך שהפטור ממס הכנסה, הווי אומר, אם הניכוי במקור הוא 35%, הפטור ממס הכנסה משמעותו שהניכוי הפחות המס האבסולוטי והסופי של 35%. אנחנו רוצים לתת סמכות לשר האוצר לקבוע את המגבלה הזאת על המס גם כאשר יש מגבלות על סחירות של איגרות-החוב.

דן תיכון (הליכוד):

באישור ועדת הכספים.

אוריאל לין (הליכוד):

כמובן. זאת אומרת, אנחנו בעצם משרפים, מאפשרים לשר האוצר לשפר את תנאי איגרות-החוב, החלק הראשון. ואולי יתכן אותי סגן השר לאחר מכן. מדבר על הרחבת אפשרות של הלוואות הכסף מבחינת האנשים שיכולים לרכוש את האיגרות, והחלק השני מדבר בשיפור של תנאים.

מה הן הסכנות העומדות לפנינו? אנחנו יודעים שיש תיקון לחוק בנק ישראל, הבא להגביל את היקף ההדפסה של הכספים. זה תיקון טוב. טוב שהוא קיים. התיקון הזה ימנע מהממשלה להדפיס כספים כדי לממן את גירעונותיה, כפי שהיא אולי תיאלץ לעשות. אבל, כנגד זאת יש כיוון ברור של חריגה עמוקה יותר של הממשלה לשוק ההון. כתוצאה מזה שיהיו פחות כספים שאפשר ללוות אותם מבנק ישראל, תלך הממשלה אל הציבור ותלווה כספים דרך שוק ההון; וכבר היום הממשלה שולטת בעצם בשוק ההון. חוק שיפור תנאיהן של ההלוואות שהיא מקבלת מהאזרחים, היא תעמיק את השליטה שלה בשוק ההון. ואז צפוי שאנחנו נעמוד בפני מצב, שהסיכויים באותה מדיניות שעליה מדברים, שאנחנו רוצים לאפשר לחברות או לעולם העסקים בכלל ללוות מהציבור, זה ייהפך להיות לא-אפשרי. שכן אף אחד לא יוכל להתחרות בתנאים שהממשלה תציע. ואנחנו נימצא בעצם תחת לחצים שיסגרו את שוק ההון לחלוטין בפני חברות וכפני עסקים שרוצים להתרחב.

הסכנה השנייה תהיה, כמובן, גידול של חובות הפנים של האוצר. גידול שאני מאוד מאוד חושש, לא שהממשלה לא תוכל לעמוד בו דווקא, אלא שהוא יגיע להיקפים גדולים — אנחנו מדברים כבר היום. כפי שאמר סגן שר האוצר, על 33 מיליארד דולר חובות מדינה לאזרחיה — אנחנו נעלה מעבר לזה, הרבה מעבר לזה, ונגיע למצב שיהיה די חמור מבחינת היחס.

הייתי רוצה לדעת, אדוני סגן שר האוצר, האם יש לכם קריטריון — עד איזה גבול מותר למדינה ללוות מאזרחיה.

ובורחים מן הפת"ם, ולהערכתו בצדק, כי זה סביר, זה טבעי, אבל, שכתחם להצטייד באמיסיות של מק"ם, ועדיין, לאחר עשרה ימים לא הגעתם לוועדת הכספים, כדי לקבל את אישורה להנפקת אמיסיות נוספות של המק"ם.

כך יוצא שעשרה ימים ציבור שהמיר את כספו, ויש ברושתו 400 — 300 מיליון דולר, אולי כבר יותר, כי היום ודאי מכרו עוד 100 מיליון דולר — הציבור הזה מחכה לאמיסיות בתחום המק"ם, ולכס פשוט אין האישור של ועדת הכספים, כי מיהו נדרם. וועדת הכספים יושבת מדרי יום ביומו, ואני מקווה שאכן מחר תגיעו אלינו.

הכסף, שהוא עצבני, ובצדק, סגן שר האוצר, וכנראה יצא מן הפת"ם — לאן ילך? יש לו שני אפיקים בטוחים בזה הרגע, האחד הוא השוק השחור, שהשער שלו הוא זול יחסית, 1550, ויש עוד אפיק שנקרא השוק האפור, שהוא ודאי חוזר וקם לתחייה בעצם הימים הללו.

לכן, אני מציע לאשר את האמיסיות האלה ומהר, הכינו לכם את כל הכלים, כדי להתמודד עם הר הגעש הכספי שהחל לנוע, ולדעתי בצורה לא מבוקרת, והוא מסכן את כל התוכנית הכלכלית שלכם. חוסר תשובה בתחום הפת"ם, דהיינו, תנועה חריגתית, חד-כיוונית — לדעתי זה משגה.

היור"ח גרוסמן:

תודה. אני מזמינה את סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

גבירתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב ראש לכול לענות על כמה טענות של חבר הכנסת דן תיכון. נכון שהציבור משנה אפיקים, הציבור סבור, כנראה, ששער החליפין לא עומד להשתנות בזמן הקרוב.

דן תיכון (הליכוד):

זאת אתם אמרתם.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

אנחנו אומרים שהכוונה שלנו היא לעצור ולפעול ברוזמנית, שכל הגדלים הנומינליים לא ישתנו, שהביקוש לא יגדל והעלויות לא יגדלו, ואם לא תהיה חוספת שכן, גם לא יהיו פיתוחים, נומינליים.

דן תיכון (הליכוד):

14% — 11% זה בהסדר?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

על הפיחות אמרתי בקריאת ביניים — היה 6.3% בשלושת הימים שלפני סוף החודש, אחריו זה 18.8%, וכריבית דריבית זה 26%.

דן תיכון (הליכוד):

הבאתם בחשבון חוספת שכן של כמה?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

חוספת שכן, כפי שלקחנו. אבל כולה שייכת לתפר. הלוא כל הגיונה של התוכנית, ואיני מרצה עכשיו על התוכנית, היא שהיות שמחירים, דהיינו האינפלציה, נקבעים עליידי כוחות של ביקוש והיצע, אנחנו מקפידים את כל הגדלים הנומינליים. הביקוש — אנחנו לא צריכים שירד, אנו צריכים שהוא לא יעלה; אנחנו לא צריכים שהעלויות ירדו, אנחנו צריכים שהן לא תעלינה, ועובדה, הן יורדות. דיה לצרה בשעתה, אבל אני חושש מאוד, שעוד יהיו לנו צרות טיפוסיות של דפלציה, אם נצליח בתוכנית, אירא נרץ את ריחה של הדפלציה, כשיורדים

להערכתו, כל דיבור מיותר בשני הנושאים הללו גורם לעצבנות, וזהו המצב כרגע בשוק ההון. שכן מי שמדבר על קרב בין העשירים לעניים ובין שכירים לעצמאים, איננו יודע מה הוא סוף.

להערכתו, כולם מוכים במידה קשה. עדיין קשה לאמוד את הפגיעה, אומרים, בעצם, שכאשר אתה ממשיך לדון בשאלה, האם הממשלה תכבד את ההתחייבויות שלה בשוק ההון או כשאתה דן בהצעות להטיל מס על ההון, בעצם אתה אומר שהגזירות הכלכליות לא חמו, שכן, אולי צפויות גזירות בשוק שלא הטילו בו גזירות, דהיינו — בשוק ההון.

אם אתה בא ובעצם אומר שהתוכנית מתבססת על כך שהפיחות יוצמד לשכן, האם אני צריך להבין שהערב תגמור, ההסתדרות והממשלה, מעל 14%, וכשאיתם או בעודף יהיה פיחות המטבע? והרי זה מה שהסברתם לנו במשך עשרה ימים, מאז יצאה התוכנית הכלכלית לאוויר העולם.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

הפיחות היה 26%.

דן תיכון (הליכוד):

אתה אמרת לנו שזה מתאזן ובניתם סכמות. אמרתם שכל תווה בשכן תביא מייד לפיחות דומה. תזוהר כשאתם מסבירים לעם הזה, כי יש משמעות להסבר שלכם ויש מי שמנסה להבין את אשר אתם אומרים.

אני רוצה גם להפנות את תשומת לבך, שבבעצם קיבלנו, הממשלה ואנחנו, שתי התלטות בתחום הפת"ם, ולהערכתו מן הדין לתת עליהם את הדעת, לפני שלושה-ארבעה חודשים ביטלתם לפעם את הריבית על הפת"ם לתקופה של שלושה ושישה חודשים, ועתה במסגרת התוכנית אישרתם בעצם פעולות חד-כיווניות בתחום הפת"ם, ואני עצמי הרי יודע, שלאחר פיחות צריך בעצם לשמר או לשמור על הנכסים הדולריים שקיימים בידי הציבור, כך נהגנו בעבר.

לבוא היום ולהפוך את הפת"ם לחד-כיווני, זו שיגאה שנאחזו עתידים להצטרף עליה במשך תקופה ארוכה. שכן, מה שקורה היום בעצם — אם אני מעריך נכון, יש סכום של כ-4 מיליארדי דולרים שמושקע בפת"ם.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

פת"ם עו"ש, קצת פחות מ-3 מיליארדים, 2.5 מיליארדים היום.

דן תיכון (הליכוד):

אבל, כשאתה מבצע את התוכנית שלך ואתה לא אומר דברים ברוורים באשר לפת"ם, נהפוך הוא, אתה מאפשר פעולות חד-כיווניות, דהיינו, רק לצאת ולא להיכנס, לדעתי זו שיגאה. שכן, מה עשיתם בעצם? הר של כסף מומר היום, עובר מפת"ם לאפיקי השקעות אחרים. השוק הופך להיות עצבני מרגע לרגע, ראה מה קורה בשוק ההון. ממירים את הכסף ועוברים לחסכונות ולפיקדונות שקליים, אתם הייתם עסוקים כל כך בתוכנית הזאת, ששכתחם להכין את אפיקי ההשקעה האחרים, והנה, לא הכנתם לנו מלוות מדינה, דהיינו — איגרות-חוב צמודות למדד, לפני שבוע הייתם צריכים להביא את החוק הזה מייד, ולהנפיק אמיסיות באמצעות מכרו, כדי לנסות לשכן את הזעם ואת העצבנות שבקרב הציבור.

ויותר מזה, נתנו לכם מכשיר שנקרא מק"ם — מלווה קצד מועד — שהוא יעיל לעתות של משכן, אמרנו לכם, שבאמצעות המכשיר הזה, שנקרא מק"ם, תווסתו את הריבית הקרדיטורית והדיטורית בשוק. כיום כולם ממירים את הכסף

הנוכחי גיוס ההון נטו היה 100 מיליון דולר. אני מקווה שזה יימשך. אבל, מכל מקום, צריך להקטין את הגירעון האמיתי של הממשלה. כשיש גירעון, מוטב לממן אותו בגיוס הון נטו ולא בהדפסת כסף.

אשר להצעה בקשר להרחבה לגבי יחידים, היחידים היחידים, חבר הכנסת לין, הוא, שעד עכשיו המגבלה של איסחירות חלה רק על האגף המוסדי, ואנחנו רוצים להנהיג מעתה חלק מההצעה החדשה שלנו גם על איגרות-חוב לקשישים.

אשר לשיפור, התנאים, הכוונה לאיגרות-חוב הניתנות תמורת מניות הקשישים, אם יבחרו בכך, וגם אז הפטור ממס לא יהיה יותר מאשר בתנאי תוכניות החיסכון, וההשוואה תהיה בפטור ממס לתנאי תוכניות החיסכון.

אני רוצה להסביר לחברי הכנסת, שאילו לא היתה אינפלציה, או אילו היה מנגנון התאמה אוטומטי, לא היינו צריכים לבוא ולבקש הגדלה. הווי אומר, אילו הסכומים המקוריים שבהצעת החוק היו צמודים ולא נשחקים עליידי האינפלציה, לא היו מביאים אותנו היום לבקש הגדלה. ההגדלה היא לא הגדלה ריאלית של המלווה, כפי שאושר בעבר, אלא התאמתו לרמת האינפלציה שהתהוותה מאז הוא נחקק בכנסת. תוקף רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: הצעת אחת — להחזיר את הצעת החוק לממשלה; יש הצעה כזאת, קיבלתי אותה בבחב. הצעה שנייה — להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים — רוב

ההצעה להעביר את הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

החוק, אושר בקריאה ראשונה והועבר לוועדת הכספים.

מאינפלציה, זה גם כן תהליך מכאיב מאוד. אבל, דיה לצרה משעתה. קודם נגיע ליום הזה.

אני רוצה ראשית כול, להרגיע את חבר הכנסת דן תיכון. כל הסכומים שעברו מאפיק אחד לאפיק אחר עד אתמול — היום עוד אין לי דיווח מקיף — נספגו כולם בחזרה. דהיינו, כל סכום שנפדה עליידי בנק ישראל או האוצר, חזר או לבנק ישראל או לאוצר בדרך זו או זו.

שנית, הסיבה שלא היתה הנפקה של צמודי מדר היא מפני שרצפת ההנפקה של צמודי מדר היא פארי של 80. עד אתמול השוק לא נתן את זה. אתמול השוק החייב על 82. כיום רביעי מתוכננת הנפקה. לא מחסור בסחורה גרם לאי-הנפקה.

מה שאמרת על מק"ם, בימים האחרונים מכרונו 60 מיליארד שקל מק"ם. כיום רביעי יש מכרו, אני מקווה שעד אז, חבר הכנסת דן תיכון, ביישבו כממלא מקום יושב ראש ועדת הכספים, יאשר —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

סגן שר האוצר ע' אמוראי: מי שיהיה מחר בשעה 10 בבוקר, יאשר. כבר מהבוקר יש על שולחנה של ועדת הכספים — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

סגן שר האוצר ע' אמוראי: חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אני ביקשתי שידונו כזה היום. אמרו לי: אל תתחיל, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין לא יאפשר לך. אבל, אנחנו לא מאחרים שום דבר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

חברי הכנסת, אתם לא מתדיינים די בוועדת הכספים?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

המכרו הוא מתרחיים, אם מחר בבוקר תאשרו, הרי שום דבר לא קרה.

עכשיו להערות של חבר הכנסת אוריאל לין, וקודם כול להערה שלווים מהציבור. היו שנים שהמדינה כאמת מימנה חלק מהגירעון שלה עליידי הגדלת החוב. לצערי הרב, בשנתיים האחרונות, 1983 ו-1984, אפילו לזה היא לא הגיעה. אמת היא שבשלושת החודשים הראשונים בשנת התקציב

ז. הצעת חוק לתיקון דיני הרכישה לצורכי ציבור (תיקון מס' 6), התשמ"ה — 1985*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון דיני הרכישה לצורכי ציבור (תיקון מס' 6), התשמ"ה — 1985, בקריאה ראשונה. יביא את החוק סגן שר האוצר, בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

גברתי היושבת-הראש, כנסת נכבדה, לפי סעיף 8 לחוק העיקרי — הוא החוק לתיקון דיני הרכישה לצורכי ציבור, התשכ"ד — 1964 — יש לשלם ריבית והפרשי הצמדה למי שהופקעה ממנו קרקע, שכן הדיונים הקשורים בהפקעה,

ובפרט שוויה של הקרקע, נמשכים שנים, לפעמים שנים רבות. התשלום נעשה אפוא לא בשווי ה"היסטורי" אלא בשווי המשווער ליום התשלום כפועל. לפי סעיף 9 לחוק העיקרי, כפי שתוקן בפעם הקודמת, בתיקון מס' 5, חובה זו של תשלום ריבית והפרשי הצמדה הוגבלה עד יום 31 במרס 1985 או עד תום עשר שנים ממועד פרסום הודעת ההפקעה — לפי המאוחר. חקופה של עשר שנים. והתיקון הקודם כבר הבטיח עשר שנים בכל מקרה, נראית לנו די והותר לסיום הטיפול בתיק הפקעה, אם הנוגעים בדבר אינם נוהגים בסחבת מכוונת.

קרקעות. המקרים האלה ידועים. למשל, בדרך לכית-הכרם הופקעה בשנת 1951 — חבר הכנסת יאיר צבן יודע ודאי — קרקע למטרות רורבה לשדה-תעופה בירושלים; אמור היה להיות שם שדה-תעופה.

יאיר צבן (מפ"ס):

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

נכון. הקרקע הזאת הופקעה לצורכי ציבור והציבור לא נהנה מהקרקע הזאת. יש שם בתים, אם כי גם יש בית-ספר בסביבה.

אני יודע שהתכנון המודרני מצדיק הפקעת חלקות גדולות לצורך תכנון מחדש. זאת הבעיה. הבאתי דוגמאות שבהן גושי קרקע הופקעו מבעלים פרטיים לצורכי ציבור ונמסרו לבעלים פרטיים אחרים. אינני בטוח שאפילו המינהל הפיק תועלת מכך. לכן, הייתי מציע שהנושא הזה ייבדק. על כל פנים, כוונת הכנסים, לאחר שהחוק יועבר אליה, אבקש לקבל פרטים נוספים, אשאל מה בדעת האוצר לעשות בנושא, כי העיוות הזה מתמשך לאורך שנים. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן נחמיאס. ואחריו — לחבר הכנסת אמנון לין.

אהרן נחמיאס (המערך):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, יש כמה סוגיות שהייתי רוצה להעלותן ולהשמיען באוזני סגן שר האוצר. כי הסמכות היחידה שיכולה להפקיע קרקע לצורכי ציבור היא שר האוצר. זה יכול להיעשות רק בחתימת ידו ולאחר שהוא השתמש בה לצורכי ציבור. לעתים היא נמסרה למינהל מקרקעי ישראל ומינהל מקרקעי ישראל הפך אותה לאחת הקרקעות שיש לו במלאי, והעניין של "צורכי ציבור" עבר, כאילו לא היה קיים. כך נמצא שאותו אדם, או חבר בני אדם, שממנו הופקעה הקרקע, יצא ניוק, החוק נמסר, והמושג "צורכי ציבור" יצא נפגע. שמעת כאן דוגמאות. איני רוצה להוסיף דוגמאות, כי הבנתי מתוך קריאת הביניים של אדוני, סגן השר, שיש לו דברים באמתחתו, ואין זה המקום להעלות דברים שאחא בלא-הכי מכיר.

הדבר השני — מפקיעים קרקעות: אני מכיר מקום שבו הפקיעו 4,300 דונם מחלקות קטנות שנקנו לפני 40, 50 ו-60 שנה. לפי החוק ולפי הסדר, שר האוצר היה צריך לומר שהוא זקוק לקרקע הזאת לצורכי ציבור. תוך ליווי הדבר במפה ובתוכנית רצינית המוכיחה שהוא זקוק לקרקע. עד היום הזה, מאז ועד עתה, עברו 10 שנים. אדוני סגן השר, ועוד לא תקעו יחד אחת באותה קרקע. אני אומר לך, שאילו אותה קרקע נשארה בדידים פרטיות, ייתכן מאוד — אני יכול לומר זאת בבטחה, אין לי קבלות על כך, כפי שאומרים — אבל ייתכן מאוד שהמקום היה מתפתח, שהיו נבנים בירות ומוסדות וכל מה שצריך כדי לקיים אלפי נפשות ובני אדם במקום. לגבי אותה קרקע שאני מדבר עליה — אני רוצה להזכיר שמות, מסיבה ידועה, פשוטה וברורה — הגוש בג"ץ עלידי אחד מהאנשים שהקרקע הופקעה מהם. מי שהיה צריך להשיב על הבג"ץ מטעם המדינה בא ואמר: התוכנית עוד לא אושרה, זה עניין של עוד חצי שנה, עוד שנה. בית-הדין הגבוה לצדק התחשב בטענה שהועלתה על-ידי פרקליטות המדינה ונתן ארכה. הארכה הזאת, עד כמה שאני יודע, נמשכת כבר שלוש שנים, ושום דבר לא נעשה.

על אף זאת נענה משרד האוצר לבקשות שונות, וכעיקר להמלצת ועדת הכספים בשעתה, ולהצעתו של מינהל מקרקעי ישראל. וסעיף 1 של הצעת החוק שלפנינו דוחה את המועד הקבוע עד ליום י"ג בסיון התשמ"ה, 31 במרס 1988. כך שכמה חיקים ישנים שהדיון בהם התחיל לפני שנים רבות זכו בהפרשי הצמדה וריבית אם יושב בהם הסכם, או יינתן בהם פסק-הדין עד יום 31 במרס 1985. דהיינו אורך תקופה של 15 שנים.

סעיף 2 בהצעת חוק זו הוא סעיף מעבר, והוא נוגע לאותם מקרים שבהם עשר השנים האמורות תמו בין יום 31 במרס 1985, הוא היום הקבוע לפני התיקון, לבין היום שבו יתפרסם החוק המוצע. כי אם לא כך, אלה המסיימים את ההתחשבות בתקופת הביניים לא זכו בהפרשי הצמדה בעד התקופה שמים 31 במרס 1985 ועד ליום שבו נסתיים המשא-ומתן בין הצדדים. סעיף 2 בא אפוא לקבוע, שהרשות הרוכשת תשלם כדיעבר את הפרשי ההצמדה שיגיעו לבעל הזכויות עם תיקון החוק.

אני מציע לכנסת לקבל את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת הכספים.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי — לא, לחבר הכנסת שבת וייס.

שבת וייס (המערך):

אני שוכנעת.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת בני שליטא — איננו באולם. חבר הכנסת אוריאל לין — איננו באולם. חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

שבת וייס (המערך):

אתה לא שוכנעת?

היו"ר ח' גרוסמן:

יש לי רושם שהשעה המאוחרת משכנעת יותר מכל דבר אחר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, גם אני שוכנעת. אני מבקש להעיר שתי הערות. הערה אחת — אני מניח שכל הבית היה מעדיף שכל נושאי ההפקעה יסתיימו בזמן קצר יותר. משום שאינני בטוח שהסחבת באה תמיד מצד אלה שהקרקע הופקעה מהם ולא מצד אלה שצריכים לשלם את הפיצויים. יש כאן בבחינת עינוי דין. לכן, אם המערכת היתה מסוגלת לפתור את הבעיות בזמן קצר יותר, אני מניח שכולנו היינו סומכים את ידנו על כך.

נקודה שנייה — אדוני סגן שר האוצר, בהודמנות זו שאנחנו דנים בהפקעות, ברכישה לצורכי ציבור, הייתי מציע לאוצר, ואולי תיקן על עצמך את המשמיה הזאת, לבדוק באיזו מידה קרקעות שהופקעו במדינת ישראל הופקעו באמת לצורכי ציבור. אני מכיר מקרים שזועקים ממש שמים. ואולי באווירה אינטימית זאת, של גמר היום המייגע הזה, אספר על מקרה שקרה במשפחתי שלי: ליד ירושלים, כיום מנוחתו עדן — היום הוא היה צריך להיות בן יותר מ-100 שנה — קנה קרקע במקום היפה ביותר בירושלים, המשקיף מהר-הצופים לעבר ים-המלח. זה היה לפני כ-80 שנה. מדובר בפיסת קרקע גדולה, בעשרות דונמים. הקרקע הזאת הופקעה לצורכי ציבור, ועל הקרקע הזאת מוקם כיום מלון פרטי, "היאט" — במקום היפה ביותר בירושלים. אני יודע על מקרים נוספים של הפקעת

מה? לפי ערך הקרקע, מתו? — כאשר הופקעה הקרקע. זאת אומרת, אם לוקחים אדמה של מגדל-כרום, שעליה הוקמה העיר כרמיאל, את חישוב הריבית לאחר עשר שנים עושים לפי הערך של הקרקע כפי שהיה בזמן ההפקעה.

בהמשך לדברים שאמר חבר הכנסת נחמיאס, אני קובע, שכאשר מדינת ישראל החליטה להפקיע קרקעות לצורכי ציבור להקמת עיר — זה חיובי, אני מחייב את זה. אבל תגלו רוחב לב. נניח שהקרקע שווה לירה, חנו להם שלוש לירות, הרי אחרי הקמת כרמיאל הקרקע תהיה שווה 100 לירות, הערך עולה מי יודע פי כמה. מדוע לא לגלות רוחב לב כלפי בעלי הקרקעות כאשר אנו צודקים שעה שאנחנו מפקיעים קרקעות לצורכי פיתוח. הקמת מפעלים וכן הלאה?

עמדתי על כמה זו ודיברתי על הדברים האלה כאשר הובא החוק בזמנו, ואמרתי אז: מדינת ישראל והמוסדות המיישבים חייבים לגלות רוחב לב, מפני שאנחנו צודקים במעשה ההתיישבות והפיתוח ואנחנו מפקיעים קרקעות לצורכי המפעלים האלה. אבל, מפני שאנחנו צודקים, בואו נחליט — וזה הייתי מציע שאתה תיקח לידך — שעם חידוש הדיון בחוק זה במליאה ובוועדה — ונעביר אותו לוועדה — אתה תיזום שתהיה גישה יותר רחבת לב להסדר הפיצויים, ואגב, אני רוצה לומר: אתה מרבה על כמה תיקים. אלה אינם כמה תיקים, אלה חיים של משפחות רבות. אבל, אפילו למען אותם כמה תיקים, תכריז שאתם מגלים רוחב לב, ותגמור את התיקים האלה חוץ זמן קצר.

הדבר האחרון: הנה, אנו מתווקים חוק, הוא יתפרסם ב"רשומות", יהיה מי שידע זאת, אבל הציבור לא ידע. והיות שאנחנו מדברים על כמה גורמים — אני יודע מה המצב בגליל — חן לזה פרסום. עצם הפרסום שנתת הודעות עם ההחלטה שלך, של משרדך, להיות רחב לב בעניין זה, יביא לכך שחסיים את המשא-ומתן עם עשרות אנשים, שבלי זה לא יגמרו את המשא-ומתן, כי המדינה היא המעכבת את מהלך המשא-ומתן בגלל רצונה לדבוק במחירים שהיו לפני 10 שנים ולפני 15 שנה. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני סגן שר האוצר, אני מבין שאינך רוצה להשיב.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

נכון.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, נצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה ונגד העברת הצעת החוק לוועדה, כי אין הצעה אחרת.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את חוק לחיקוק דיני הרכישה

לצורכי ציבור (תיקון מס' 6).

התשמ"ה — 1985, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הצעת החוק לחיקוק דיני הרכישה לצורכי ציבור (תיקון מס' 6) הועברה לוועדת הכספים.

הישיבה הבאה של הכנסת מחר בשעה 15:00. ישיבה זו נעולה.

מדובר בחוק שבא להיטיב עם החברה. כפי שאמרנו מה חברי כנסת לפני, המטרה היא לאחד קרקעות, כדי שבתכנון של תוכנית בניין עיר יהיה אפשר להביא בחשבון סלילת כביש, התקנת מדרכה או בניית מוסד ציבורי. לשם כך דרושה חלקה גדולה שאפשר להגיש בקשה אליה תוכנית בניין עיר כוללת. מסודרת ומתוכננת מכל הבחינות. זה היה הרעיון של החוק לעניין ההפקעה לצורכי ציבור. והנה הופכים את החוק לאמצעי אדמיניסטרטיבי. אינני יודע אם זה בא להעשיר את קופת מינהל מקרקעי ישראל. בכלל, אני אומר לך, שאין בזה ממש. הייתי מבקש שתיתן על כך את דעתך, אדוני סגן שר האוצר.

דבר אחרון — היו הפקעות בכפרים הערביים. אני רוצה להזכיר כאן את יום האדמה ואת ההפגנות שהתלוו לו. הצדקתי את ההפקעה בכפר הערבי, כי באותו תאריך בדיוק הופקעו 4,500 דונם מיד ייחודים. יכולתי לבוא אל הערבים ולומר: מה אתם רוצים. הנה אין אפליה לגבי ערבים, הפקיעו מערבים והפקיעו גם מיהודים. אבל מה קורה? ביקרת באחד הכפרים הערביים. אמרו לי: הנה, האדמה הזאת הופקעה כדי להקים מוסד ציבורי בשביל הצבא. יפה? יפה. האם אני מצדיק את זה? אני מצדיק את זה. אבל, אין מקימים את המוסד ואין מגיעים להסדר עם האנשים בדבר הפיצויים, והאנשים האלה וקוקים לאדמה למרעה או לצורכי חקלאות, למחיתם, ולמינהל מקרקעי ישראל יש על יד האדמה הזאת, לא רחוק ממנה — לא במרחק של קילומטרים אלא באותו מרחב, ממש חלקה נושקת חלקה — חלקה אחרת. למה לא יגיעו להסדר של חילופי קרקע בין החלקות? המטרה הציבורית שלשמה הופקעה הקרקע לא התגשמה. אילו היא התגשמה, היה הכול בא על מכוננו בשלום. אבל היא אינה מתגשמת. לשם מה הרמיסה הזאת? לשם מה ההתעללות? את זה אני מבין. אני מבין שצריך להפקיע קרקעות לצורכי ציבור, בכל מקום, אם כמגזר היהודי ואם כמגזר הערבי. אין הכדל. אבל אין להפוך זאת לשיטה של לקיחת אדמות. אני מקבל את זה. ואני אומר לך, אדוני סגן השר: יש דוגמאות חיות הוועקות לשמים, וצריך למצוא להן פתרון. תודה רבה, גברתי היושבת-ראש.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לאחרון בדיון, חבר הכנסת אמנון לין.

אמנון לין (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בהמשך לדברים החשובים שאמר סגן יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת נחמיאס, אני רוצה לומר: אדוני סגן השר, יש לנו בעיה בקשר להפקעות הנוגעות לסקטור הערבי. אני רוצה שתדע שהחוק הזה הוא לכאורה חיובי מאוד, אי-אפשר להתנגד לו. מה הוא עושה? הוא נותן הודעות נוספות לאנשים שעדיין לא השלימו את המשא-ומתן עם הממשלה להגיע להסכם, להסדר כספי לגבי הקרקעות, עם חישוב הריבית וכן הלאה. מה יכול להיות יותר חיובי מזה?

אבל, לגופו של עניין, יש בגליל מקרים — דיכר עליהם חבר הכנסת נחמיאס ואני מכיר אותם — שהמדינה הפקיעה קרקעות ומתנהלים משאים-ומתנים עם בעלי הקרקעות שנים. אם תשאל אותי מי אשם בכך שאין מגיעים להסדר — המדינה. אומר לך את זה אדם שהוא קרוב מאוד לנושא. מדוע? כי זו בעיה של מחיר. אם זו בעיה של מחיר, מה אכפת למדינה למשוך את זה 30 שנה? הרי החישוב של הריבית יהיה — לפי